# महाराष्ट्र राज्य शेती महामंडळ

# मर्यादित, पुणे

**(महाराष्ट्र शासनाचा अंगिकृत व्यवसाय)**

**२७०, भांबुर्डा, सेनापती बापट मार्ग,**

**पुणे ४११ ०१६**

## ६० वा वार्षिक अहवाल

## (२०२२-२०२३)

**महाराष्ट्र राज्य शेती महामंडळ मर्यादित, पुणे**

**(महाराष्ट्र शासनाचा उपक्रम)**

**६० वा वार्षिक अहवाल**

**(२०२२-२०२३)**

# अनुक्रमणिका


| अ. क्र. | विषय | पृष्ठ क्र. |
|---|---|---|
| 1 | सन 2022—2023 या वर्षाचा वार्षिक अहवाल विधिमंडळासमोर सादर करण्यास झालेल्या विलंबाची कारणे | ४ |
| 2 | सन 2022—2023 या वर्षासाठी संचालक मंडळाची यादी | ६-७ |
| 3 | 60 व्या तहकूब वार्षिक सर्वसाधारण सभेची सूचना | ८ |
| 4 | संचालकांचा अहवाल | ९-१३ |
| 5 | लेखापरीक्षकांचा अहवाल | १५-२९ |
| 6 | ताळेबंद | ३१ |
| 7 | नफा व तोटा खाते | ३२ |
| 8 | महत्त्वपूर्ण लेखा धोरणे तसेच ताळेबंद आणि नफा-तोटा खात्याचा भाग असलेली टिपणे | ३३-६४ |
| 9 | रोख प्रवाह विवरणपत्र | ६५-६६ |
| 10 | भारताचे नियंत्रक व महालेखापरीक्षक यांची टिप्पण्या — शून्य अभिप्राय प्रमाणपत्र (NCC) | ६७-६८ |
| 11 | अंतर्गत लेखापरीक्षणाचा (IA) संक्षिप्त आढावा | ६९ |

# महाराष्ट्र राज्य शेती महामंडळ मर्यादित, पुणे

*(महाराष्ट्र शासनाचा उपक्रम)*

**सन 2022-2023 या वर्षाचा वार्षिक अहवाल विधिमंडळासमोर सादर करण्यास झालेल्या विलंबाची कारणे**

• महाराष्ट्र राज्य शेती महामंडळ मर्यादित ही कंपनी कंपनी अधिनियम, 1956 अंतर्गत नोंदणीकृत असून महाराष्ट्र शासनाचा उपक्रम आहे.

• कंपनी अधिनियम, 2013 मधील कलम 96 नुसार, दिनांक 31 मार्च 2023 रोजी समाप्त झालेल्या आर्थिक वर्ष 2022-2023 चे वार्षिक लेखे दिनांक 30 सप्टेंबर 2023 पूर्वी वार्षिक सर्वसाधारण सभेसमोर सादर करणे अपेक्षित होते.

• दिनांक 31 मार्च 2023 रोजी समाप्त झालेल्या वर्षाचे वित्तीय विवरणपत्र, लेखे व ताळेबंद यांना महामंडळाच्या संचालक मंडळाच्या दिनांक 25 जून 2025 रोजी झालेल्या 328 व्या बैठकीत मान्यता प्रदान करण्यात आली.

• भारताचे नियंत्रक व महालेखापरीक्षक, नवी दिल्ली यांनी त्यांच्या क्रमांक CA.V/COY/MAHARASHTRA/MHFARM(१)/१८४० दिनांक 03 ऑक्टोबर 2022 च्या आदेशान्वये मे. शरद ए. वझे अँड कंपनी, सनदी लेखापाल, पुणे यांची आर्थिक वर्ष 2022-2023 साठी वैधानिक लेखापरीक्षक म्हणून नियुक्ती केली. दिनांक 31 मार्च 2023 रोजी समाप्त झालेल्या वर्षाचे लेखे वैधानिक लेखापरीक्षकांनी दिनांक 10 सप्टेंबर 2025 रोजी लेखापरीक्षण करून प्रमाणित केले आहे.

• कंपनी अधिनियम, 2013 च्या कलम 143(6)(अ) नुसार दिनांक 31 मार्च 2023 रोजी समाप्त झालेल्या वर्षाच्या वित्तीय विवरणपत्रांचे पूरक लेखापरीक्षण महालेखापाल (लेखापरीक्षण-II), महाराष्ट्र, नागपूर कार्यालयामार्फत दिनांक 07 नोव्हेंबर 2025 रोजी पूर्ण करण्यात आले आहे.

• कंपनी अधिनियम, 2013 च्या कलम 143(6)(ब) नुसार भारताचे नियंत्रक व महालेखापरीक्षक यांची दिनांक 31 मार्च 2023 रोजी समाप्त झालेल्या वर्षाच्या वित्तीय विवरणपत्रांवरील टिप्पण्या महालेखापाल (लेखापरीक्षण-II), महाराष्ट्र, शाखा कार्यालय, मुंबई यांच्या दिनांक 26 डिसेंबर 2025 च्या पत्राद्वारे प्राप्त झाल्या असून त्या दिनांक 24 मार्च 2026 रोजी महामंडळास प्राप्त झाल्या आहेत.

• आर्थिक वर्ष 2022-2023 चे लेखे भागधारकांनी दिनांक 12 जून 2026 रोजी आयोजित 60 व्या तहकूब वार्षिक सर्वसाधारण सभेमध्ये स्वीकारले आहे.

• त्यानंतर वार्षिक अहवालाची छपाई करून तो शासनाकडे सादर करण्यात आला आहे.

• वरील कारणांमुळे दिनांक 31 मार्च 2023 रोजी समाप्त झालेल्या आर्थिक वर्ष 2022-2023 च्या लेख्यांचे विधिमंडळासमोर सादरीकरण करण्यात विलंब झाला आहे.

# महाराष्ट्र राज्य शेती महामंडळ मर्यादित, पुणे

*(महाराष्ट्र शासनाचा उपक्रम)*

**आर्थिक वर्ष 2022-2023 मधील महाराष्ट्र राज्य शेती महामंडळ मर्यादितचा नफा विवरण**

आर्थिक वर्ष 2022-2023 मध्ये महामंडळास व्याज, घसारा, आयकर व मागील कालावधीतील समायोजनांपूर्वी **रु. 2,982.43 लाख** इतका नफा झाला आहे. तसेच व्याज, घसारा, आयकर व मागील कालावधीतील समायोजनांचा विचार केल्यानंतर महामंडळास **रु. 2,793.33 लाख** इतका निव्वळ नफा झाला आहे.आर्थिक वर्ष 2022-2023 मध्ये महाराष्ट्र राज्य शेती महामंडळाच्या 14 **मळयांवर संयुक्त शेती योजना** राबविण्यात आली.दिनांक 31 मार्च 2022 अखेरची संचयी नफा/तोटा स्थिती व मागील कालावधीतील समायोजनांचा विचार करता, दिनांक 31 मार्च 2023 अखेर संचयीत तोटा **शून्य (Nil)** असून संचयीत नफा उपलब्ध आहे.

**अ) खर्च**

आर्थिक वर्ष 2021-2022 व 2022-2023 मधील तुलनात्मक खर्च खालीलप्रमाणे आहे :

**(रक्कम रुपये लाखांत)**

| अ.क्र. | तपशील | २०२१—२०२२ | २०२२-२०२३ |
|---|---|---|---|
| 1 | वेतन व मजुरी | ७८३.३८ | ८९५.३५ |
| 2 | दुरुस्ती व देखभाल | - | - |
| 3 | आस्थापना खर्च | १५०.५८ | १६१.६३ |
| 4 | संचालकांचे मानधन व खर्च | २८.६४ | ५१.५८ |
| 5 | व्याज | ८.८४ | ८.८४ |
| 6 | साठ्यातील घट | ६.०२ | ५.४२ |
| 7 | मालमत्तेवरील घसारा | २१.३७ | १६.१० |
| 8 | आयकर तरतूद | १८५.२४ | १५७.६३ |
| | **एकूण** | **११८४.०७** | १२९६.५५ |
| 9 | मागील कालावधीतील खर्च | १३४.३५ | ६.५३ |
| | **एकूण खर्च** | **१३१८.४२** | १३०३.०८ |

**ब) उत्पन्न**

आर्थिक वर्ष 2021-2022 व 2022-2023 मधील तुलनात्मक उत्पन्न खालीलप्रमाणे आहे :

**(रक्कम रुपये लाखांत)**

| अ.क्र. | तपशील | २०२१—२०२२ | २०२२-२०२३ |
|---|---|---|---|
| 1 | **प्राप्त महसुली उत्पन्न** | | |
| | A) संयुक्त शेती योजना | ३१२१.९७ | ३३९४.३४ |
| | B) कृषी वनीकरण (Agroforestry) | १३.८४ | १२५.७२ |
| २ | इतर उत्पन्न (लीव्ह अँड लायसन्स शुल्क, गुंतवणुकीवरील व्याज ई. ) | ३४११.७० | ५७६.३५ |
| ३ | मागील कालावधीतील उत्पन्न | - | - |
| | **एकूण** | **६५४७.५१** | **४०९६.४१** |
| C | **नफा / (तोटा) (ब - अ)** | **५२२९.०९** | **२७९३.३३** |
| D | **संचयी नफा** | **७६८.१९** | **३५६१.५२** |

# संचालक मंडळ

**आर्थिक वर्ष २०२२-२०२३**

| अ.क्र. | नाव | पद |
|---|---|---|
| १ | मा. श्री. बाळासाहेब भाऊसाहेब थोरात, महसूल मंत्री, महाराष्ट्र राज्य (२८-११-२०१९ ते २९-०६-२०२२) | अध्यक्ष |
| | मा. श्री. राधाकृष्ण विखे-पाटील, महसूल मंत्री, महाराष्ट्र राज्य (०९-०८-२०२२ ते २६-११-२०२४) | अध्यक्ष |
| २ | मा. श्री. दादाजी भुसे, कृषी मंत्री, महाराष्ट्र राज्य (18-10-2021 ते 27-06-2022) | उपाध्यक्ष |
| | मा. श्री. अब्दुल सत्तार, राज्यमंत्री (महसूल), महाराष्ट्र राज्य (२६-१२-२०२२ ते २६-११-२०२४) | उपाध्यक्ष |
| ३ | श्री. डॉ. नितीन करीर, भा.प्र.से., अपर मुख्य सचिव (महसूल), महाराष्ट्र राज्य (२४-०२-२०२० ते ०८-०६-२०२३) | संचालक |
| ४ | श्री. मनोज सौनिक, भा.प्र.से., अपर मुख्य सचिव (वित्त), महाराष्ट्र राज्य (२३-०८-२०१९ ते ०२-०५-२०२३) | संचालक |
| 5 | श्री. विलास राजपूत, सचिव, कमांड एरिया डेव्हलपमेंट (CAD), पाटबंधारे विभाग, महाराष्ट्र राज्य (२०-१२-२०२१ ते १९-०५-२०२२) | संचालक |
| | श्री. किरण कुलकर्णी, सचिव, कमांड एरिया डेव्हलपमेंट (CAD), पाटबंधारे विभाग, महाराष्ट्र राज्य (१९-०५-२०२२ ते ३१-०७-२०२२) | संचालक |
| | श्री. विलास राजपूत, सचिव, कमांड एरिया डेव्हलपमेंट (CAD), पाटबंधारे विभाग, महाराष्ट्र राज्य (०१-०८-२०२२ ते ०४-०९-२०२२) | संचालक |
| | श्री. राजनकुमार शहा, सचिव, कमांड एरिया डेव्हलपमेंट (CAD), पाटबंधारे विभाग, महाराष्ट्र राज्य (०५-०९-२०२२ ते ३१-०५-२०२३) | संचालक |
| ६ | श्री. शेखर गायकवाड, भा.प्र.से., साखर आयुक्त, महाराष्ट्र राज्य, पुणे (१४-०७-२०२० ते ३१-०५-२०२३) | संचालक |
| ७ | श्री. धीरज कुमार, भा.प्र.से., कृषी आयुक्त, महाराष्ट्र राज्य, पुणे (१४-०७-२०२० ते २५-१२-२०२२) | संचालक |
| ८ | श्री. अनिल कवडे, भा.प्र.से., सहकार आयुक्त, महाराष्ट्र राज्य, पुणे (२१-०९-२०१९ ते १९-०३-२०२४) | संचालक |
| ९ | श्री. निरंजन कुमार सुधांशू, भा.प्र.से., जमाबंदी आयुक्त व भूमिअभिलेख संचालक, महाराष्ट्र राज्य, पुणे (१६-०२-२०२१ ते २५-१२-२०२२) | संचालक |
| १० | श्री. आर. बी. भागडे, भा.प्र.से., व्यवस्थापकीय संचालक, महाराष्ट्र राज्य शेती महामंडळ मर्यादित (१२-०९-२०१६ ते १८-०५-२०२२) | संचालक |
| | श्री. विश्वजीत माने, भा.प्र.से., व्यवस्थापकीय संचालक, महाराष्ट्र राज्य शेती महामंडळ मर्यादित (१९-०५-२०२२ ते ३०-०४-२०२४) | संचालक |
| ११ | डॉ. श्री. संजय बेलसरे, मुख्य अभियंता, पाटबंधारे विभाग, नाशिक (१०-०२-२०२१ ते ०३-०२-२०२३) | संचालक |

दिनांक ३१ मार्च २०२३ रोजी समाप्त झालेल्या आर्थिक वर्षासाठीचे वित्तीय विवरणपत्र, रोख प्रवाह विवरणपत्र, लेखे, ताळेबंद तसेच संचालकांचा अहवाल यांना दिनांक २५ जून २०२५ रोजी झालेल्या महामंडळाच्या **३२८ व्या संचालक मंडळ बैठकीत** खालील संचालकांनी मान्यता प्रदान केली.

**संचालक मंडळ**

| अ.क्र. | नाव | पद |
|---|---|---|
| १ | मा. श्री. चंद्रशेखर बावनकुळे, महसूल मंत्री, महाराष्ट्र राज्य | अध्यक्ष |
| २ | मा.श्री. योगेश कदम, राज्यमंत्री (महसूल), महाराष्ट्र राज्य | उपाध्यक्ष |
| ३ | श्री. राजेश कुमार, भा.प्र.से., अपर मुख्य सचिव (महसूल), महाराष्ट्र राज्य | संचालक |
| ४ | श्री. ओमप्रकाश गुप्ता, भा.प्र.से., अपर मुख्य सचिव (वित्त), महाराष्ट्र राज्य | संचालक |
| ५ | श्री. नंदकुमार बेडेसे, भा.प्र.से., व्यवस्थापकीय संचालक, महाराष्ट्र राज्य शेती महामंडळ मर्यादित | व्यवस्थापकीय संचालक |
| ६ | श्री. प्रकाश मिसाळ, मुख्य अभियंता, पाटबंधारे विभाग, नाशिक | संचालक |
| ७ | श्री. संजय बेलसरे, सचिव, कमांड एरिया डेव्हलपमेंट (CAD), पाटबंधारे विभाग, महाराष्ट्र राज्य | संचालक |
| ८ | सौ. पल्लवी निर्मळ, मुख्य कार्यकारी अधिकारी (वित्त व प्रशासन), महाराष्ट्र राज्य शेती महामंडळ मर्यादित | सचिव |

**नोंदणीकृत कार्यालय**

महाराष्ट्र राज्य शेती महामंडळ मर्यादित
सर्व्हे क्र. २७०, भांबुर्डा,
सेनापती बापट मार्ग, पुणे – ४११ ०१६
दूरध्वनी : ०२०-२५६५०५५१ / ०२०-२५६५९५५३
ई-मेल : msfcpune16@gmail.com

**वैधानिक लेखापरीक्षक**

**मे. शरद ए. वझे अँड कंपनी**
सनदी लेखापाल (Chartered Accountants)
फर्म नोंदणी क्रमांक : १०९९११८W
पुणे – ४११ ००४

# महाराष्ट्र राज्य शेती महामंडळ मर्यादित, पुणे

**(महाराष्ट्र शासनाचा उपक्रम)**

२७०, भांबुर्डा, सेनापती बापट मार्ग, पुणे - ४११ ०१६

दूरध्वनी : ०२०-२५६५०५५१ / २५६५०५५५ / २५६५०५५३ ई-मेल : msfcpune16@gmail.com

क्रमांक : सचिव/२०२६/६० वी तहकूब वा.स.स./७७५ दिनांक : ११/०५/२०२६

## ६० व्या तहकूब वार्षिक सर्वसाधारण सभेची सूचना

सूचित करण्यात येते की महाराष्ट्र राज्य शेती महामंडळ मर्यादित, पुणे यांच्या सभासदांची **६० वी तहकूब वार्षिक सर्वसाधारण सभा** शुक्रवार, दिनांक **१२ जून २०२६ रोजी दुपारी १२.३० वाजता** महामंडळाच्या नोंदणीकृत कार्यालयातील व्यवस्थापकीय संचालक यांच्या दालनात, २७०, भांबुर्डा, सेनापती बापट मार्ग, पुणे - ४११ ०१६ येथे खालील विषयांवर विचारविनिमय व निर्णय घेण्यासाठी आयोजित करण्यात आली आहे.

### विषयसूची

**१.** दिनांक ३१ मार्च २०२३ रोजी समाप्त झालेल्या आर्थिक वर्षासाठीचे कंपनीचे वित्तीय विवरणपत्र, रोख प्रवाह विवरणपत्र, लेखे, ताळेबंद तसेच त्यावरील लेखापरीक्षकांचा व संचालकांचा अहवाल स्वीकारणे, विचारार्थ घेणे व मंजूर करणे.

**२.** दिनांक ३१ मार्च २०२३ रोजी समाप्त झालेल्या आर्थिक वर्षासाठी भागधारकांना लाभांश जाहीर करणे.

स्वा -

(श्री. संदीप एस. ओव्हाळ)

सचिव

महाराष्ट्र राज्य शेती महामंडळ मर्यादित, पुणे

संचालक मंडळाच्या आदेशानुसार व त्यांच्या वतीने

स्थळ : पुणे

दिनांक : ११/०५/२०२६

**टीप** :वरील सभेस उपस्थित राहण्याचा व मतदानाचा अधिकार असलेल्या सदस्यास स्वतःच्या ऐवजी प्रतिनिधी (Proxy) नियुक्त करण्याचा अधिकार राहील. असा प्रतिनिधी कंपनीचा सदस्य असणे आवश्यक नाही.

प्रति,

महाराष्ट्र राज्य शेती महामंडळ मर्यादित, पुणे यांचे सर्व भागधारक व कंपनीचे लेखापरीक्षक,२७०,
भांबुर्डा, सेनापती बापट मार्ग,
पुणे - ४११ ०१६.

## महाराष्ट्र राज्य शेती महामंडळ मर्यादित, पुणे - ४११ ०१६

(महाराष्ट्र शासनाचा उपक्रम)

## संचालकांचा अहवाल - २०२२-२०२३

**प्रति,**

**सभासद,**

आपल्या संचालकांना महामंडळाच्या सन २०२२-२०२३ या वर्षातील कामकाजासंबंधीचा **६० वा वार्षिक अहवाल** सादर करताना अत्यंत आनंद होत आहे. या अहवालासोबत दिनांक ३१ मार्च २०२३ रोजी समाप्त झालेल्या आर्थिक वर्षाचे लेखापरीक्षित लेखे, ताळेबंद, नफा-तोटा खाते, रोख प्रवाह विवरणपत्र, लेखापरीक्षकांचा अहवाल तसेच भारताचे नियंत्रक व महालेखापरीक्षक यांच्या टिप्पण्या सादर करण्यात येत आहेत.

**२. वार्षिक सर्वसाधारण सभा**

दिनांक ३१ मार्च २०२३ रोजी समाप्त झालेल्या आर्थिक वर्ष २०२२-२०२३ साठीचे वित्तीय विवरणपत्र, रोख प्रवाह विवरणपत्र, नफा-तोटा खाते, ताळेबंद, लेखापरीक्षकांचा अहवाल तसेच भारताचे नियंत्रक व महालेखापरीक्षक यांच्या टिप्पण्या कंपनी अधिनियमातील तरतुदींनुसार दिनांक ३० सप्टेंबर २०२३ पूर्वी वार्षिक सर्वसाधारण सभेसमोर सादर करणे अपेक्षित होते. तथापि, कोविड-१९ महामारीमुळे आर्थिक वर्ष २०१९-२०२० चे लेखे दिनांक १६ फेब्रुवारी २०२३ रोजी पूर्ण झाले. परिणामी त्यानंतरच्या वर्षांचे लेखे अंतिम करण्यास व सादर करण्यास विलंब झाला.

**३. वैधानिक लेखापरीक्षक**

भारताचे नियंत्रक व महालेखापरीक्षक, नवी दिल्ली यांनी त्यांच्या दिनांक ०३ ऑक्टोबर २०२२ च्या आदेशान्वये **मे. शरद ए. वझे अँड कंपनी, सनदी लेखापाल, पुणे** यांची आर्थिक वर्ष २०२२-२०२३ साठी वैधानिक लेखापरीक्षक म्हणून नियुक्ती केली.दिनांक ३१ मार्च २०२३ रोजी समाप्त झालेल्या आर्थिक वर्षासाठीचे लेखापरीक्षित वित्तीय विवरणपत्र, रोख प्रवाह विवरणपत्र, नफा-तोटा खाते, ताळेबंद, लेखापरीक्षकांचा अहवाल तसेच भारताचे नियंत्रक व महालेखापरीक्षक यांच्या टिप्पण्या भागधारकांच्या मंजुरीसाठी सादर करण्यात येत आहेत.

**४. लेखापरीक्षकांच्या अहवालातील अर्हता, आक्षेप, प्रतिकूल निरीक्षणे अथवा अस्वीकरणांबाबत स्पष्टीकरण**

आर्थिक वर्ष ३१ मार्च २०२३ रोजी समाप्त झालेल्या कालावधीसाठीच्या वित्तीय विवरणपत्रांबाबत लेखापरीक्षकांच्या अहवालामध्ये कोणतीही अर्हता (Qualification), आक्षेप (Reservation), प्रतिकूल निरीक्षण (Adverse Remark) अथवा अस्वीकरण (Disclaimer) नमूद केलेले नाही.

**५. भागभांडवल**

आर्थिक वर्ष २०२२-२०२३ दरम्यान महामंडळाचे अधिकृत भागभांडवल **रु. ३.०० कोटी** इतके कायम राहिले असून, दिनांक ३१ मार्च २०२३ रोजी अदा झालेले व सदस्यत्व घेतलेले भागभांडवल **रु. २.७५ कोटी** इतके होते.

**६. आर्थिक निकाल** **(आकडे लाखात)**

| अ. क्र. | तपशील | 2022-2023 | 2021-2022 |
|---|---|---|---|
| 1 | संयुक्त शेती योजनेतून प्राप्त महसूल | 3394.34 | 3121.97 |
| 2 | कृषी वनीकरण व फलोत्पादन निधीतून प्राप्त महसूल | 125.72 | 13.84 |
| 3 | इतर प्राप्ती | 576.35 | 749.91 |
| 4 | जमीन संपादनातून प्राप्त उत्पन्न | - | 2661.79 |
| 5 | मागील कालावधीतील समायोजने (जमीन संपादनातून प्राप्त रु. 14.32 कोटी व इतर बाबींसह) | -6.53 | -134.35 |
| 6 | घसारा, व्याज, कर, तरतुदी व मागील कालावधीतील खर्चापूर्वीचा एकूण नफा/(तोटा) | 2982.43 | 5578.89 |
| 7 | घसारा, व्याज, कर, तरतुदी व मागील कालावधीतील खर्च वजा केल्यानंतरचा नफा/(तोटा) | 2793.33 | 5229.09 |
| 8 | प्रस्तावित लाभांश | 176.27 | 24.23 |
| 9 | हस्तांतरित निव्वळ अधिशेष | - | - |
| 10 | नियोजित भांडवल (Capital Employed) | 8777.65 | 5998.49 |
| 11 | भरणा केलेले भागभांडवल | 275.00 | 275 |
| 12 | **निव्वळ मालमत्ता मूल्य (Net Worth)** | **3665.75** | **1043.19** |

**७. बोनस**

आर्थिक वर्ष २०२२-२०२३ साठी **बोनस देयक अधिनियम** (Payment of Bonus Act) नुसार कर्मचाऱ्यांना देय असलेल्या बोनससाठी **८.३३ टक्के दराने तरतूद** करण्यात आलेली आहे.

**८. पीक नियोजन**

आर्थिक वर्ष २०२२-२०२३ मध्ये महामंडळामार्फत सरासरी **२४,००० एकर क्षेत्रावर संयुक्त शेती योजना** राबविण्यात आली. या योजनेतून महामंडळास **रु. ३३९४.३४ लाख** इतका महसूल प्राप्त झाला.

**९. कर्मचारी व औद्योगिक संबंध**

दिनांक ३१ मार्च २०२३ रोजी महामंडळामध्ये **प्रतिनियुक्तीवरील १३ अधिकारी**, **१६ कायम कर्मचारी**, **बाह्य स्त्रोत संस्थांमार्फत कार्यरत तसेच निवृत्त कर्मचारी/अधिकारी मिळून २२० कर्मचारी** आणि **५३ रोजंदारी कर्मचारी** कार्यरत होते. संचालक मंडळास हे नमूद करताना आनंद होत आहे की, अहवाल वर्षात व्यवस्थापन व कर्मचारी यांच्यातील संबंध सर्वसाधारणपणे सौहार्दपूर्ण राहिले. काही किरकोळ मागण्या उपस्थित करण्यात आल्या होत्या; तथापि त्या तात्काळ व समाधानकारक रीतीने निकाली काढण्यात आल्या.

**१०. संचालक मंडळाच्या बैठका**

अहवाल वर्षात संचालक मंडळाच्या खालील बैठका आयोजित करण्यात आल्या :

- दिनांक २४ सप्टेंबर २०२२

- दिनांक २९ डिसेंबर २०२२

**११. वार्षिक विवरणपत्र (Annual Return)**

कंपनी अधिनियम, २०१३ च्या कलम ९२(३) नुसार वार्षिक विवरणपत्राची प्रत कंपनीच्या संकेतस्थळावर उपलब्ध आहे.

**संकेतस्थळ : www.msfc.co.in**

**१२. ठेवी**

अहवाल वर्षात कंपनीने कोणत्याही प्रकारच्या सार्वजनिक ठेवी स्वीकारलेल्या नाहीत. त्यामुळे कंपनी अधिनियम, २०१३ मधील **प्रकरण V (Chapter V)** मधील तरतुदी कंपनीस लागू होत नाहीत.

**१३. लाभांश**

महाराष्ट्र राज्य शेती महामंडळ मर्यादित, पुणे यांनी दिनांक ३१ मार्च २०२३ रोजी समाप्त झालेल्या आर्थिक वर्ष २०२२-२०२३ मध्ये नफा प्राप्त केला आहे. कंपनी अधिनियम, २०१३ मधील कलम १२३ तसेच महाराष्ट्र शासन वित्त विभागाच्या शासन निर्णय क्रमांक **शासौ-१०११/प्र.क्र.५७/सा.उ.**, दिनांक **२२ फेब्रुवारी २०१२** मधील तरतुदींनुसार, राज्यातील सार्वजनिक उपक्रमांची लेखे अंतिम झाल्यानंतर निव्वळ नफ्याच्या **५ टक्के दराने भागधारकांना लाभांश** देण्याचा प्रस्ताव आहे.

## १४. कॉर्पोरेट सामाजिक दायित्व (CSR)

**(अ) कंपनीची CSR दायित्व रक्कम**

कंपनी अधिनियम, २०१३ च्या कलम १३५ नुसार कंपनीची मागील आर्थिक वर्षातील कॉर्पोरेट सामाजिक दायित्व (CSR) अंतर्गत खर्च करण्याची दायित्व रक्कम खालीलप्रमाणे आहे :

| आर्थिक वर्ष | CSR रक्कम |
|---|---|
| 2017-18 | 3,61,072/- |
| 2018-19 | 15,62,519/- |
| 2019-20 | 74,78,655/- |
| 2020-21 | 84,47,422/- |
| 2021-22 | 89,85,199/- |
| 2022-23 | 51,03,537/- |
| **एकूण** | 3,19,38,404/- |

**ब) CSR समितीची स्थापना**

कंपनी अधिनियम, २०१३ च्या कलम १३५(९) नुसार, कंपनीकडून CSR अंतर्गत खर्च करण्यात येणारी रक्कम **रु. ५० लाखांपेक्षा अधिक असल्यास**, किमान दोन सदस्यांची CSR समिती स्थापन करणे बंधनकारक आहे.त्याअनुषंगाने महाराष्ट्र शासनाच्या महसूल व वन विभागाच्या शासन आदेश क्रमांक **माशेम-२०२६/प्र.क्र.२२/एल-७**, दिनांक **०५ मे २०२६** नुसार महाराष्ट्र राज्य शेती महामंडळासाठी **चार सदस्यीय संचालक समिती** स्थापन करण्यात आली आहे.या समितीवर कंपनी अधिनियम, २०१३ च्या कलम १३५ अन्वये कॉर्पोरेट सामाजिक दायित्व (CSR) विषयक धोरण तयार करण्याची जबाबदारी सोपविण्यात आली आहे. तसेच CSR साठी मंजूर निधीचा विनियोग कंपनी अधिनियम, २०१३ च्या कलम १३५(५) मधील तरतुदींनुसार करण्यात येईल.

**१५. खर्च अभिलेखे (Cost Records)**

कंपनी अधिनियम, २०१३ च्या कलम १४८(१) अन्वये केंद्र शासनाने कंपनीसाठी खर्च अभिलेख (Cost Records) ठेवण्याबाबत तरतूद केलेली आहे.तथापि, कंपनी कोणतीही उत्पादनाधारित (Manufacturing) व्यावसायिक क्रिया करीत नसल्यामुळे सदर तरतूद कंपनीस लागू होत नाही.

**१६. ऊर्जा संवर्धन, तंत्रज्ञान आत्मसात करणे व परकीय चलन प्राप्ती/व्यय**

**अ) ऊर्जा संवर्धन**

ऊर्जेचा जास्तीत जास्त कार्यक्षम वापर सुनिश्चित करण्यासाठी कंपनीकडून विद्युत यंत्रणा व उपकरणांची नियमित देखभाल आणि दुरुस्ती करण्यात येत आहे.

**ब) तंत्रज्ञान आत्मसात करणे**

या बाबीअंतर्गत अहवाल देण्यासारखी कोणतीही बाब नाही.

**क) परकीय चलन प्राप्ती व व्यय**

**परकीय चलन प्राप्ती :** शून्य (रु. ०)

**परकीय चलन व्यय :** शून्य (रु. ०)

**१७. कामाच्या ठिकाणी महिलांचे लैंगिक छळापासून संरक्षण प्रतिबंध), मनाई व निवारणअधिनियम (, २०१३ अंतर्गत प्रकटीकरण**

कंपनीने "कामाच्या ठिकाणी महिलांचे लैंगिक छळापासून संरक्षण प्रतिबंध), मनाई व निवारणअधिनियम (, २०१३" मधील तरतुदींचे पालन केले आहे.कंपनीने कामाच्या ठिकाणी महिलांचे लैंगिक छळापासून संरक्षण प्रतिबंध), मनाई व निवारणअधिनियम (, २०१३" मधील तरतुदींनुसार लैंगिक छळविरोधी धोरण (Anti-Sexual Harassment Policy) अवलंबिलेले आहे. कामाच्या ठिकाणी लैंगिक छळासंदर्भातील प्राप्त तक्रारींचे निवारण करण्यासाठी कंपनीमध्ये **अंतर्गत तक्रार समिती (Internal Complaints Committee - ICC)** स्थापन करण्यात आलेली असून ती संचालक मंडळाच्या नियंत्रणाखाली कार्यरत आहे.हे धोरण कंपनीतील सर्व कर्मचारी, कायमस्वरूपी कर्मचारी, कराराधारित कर्मचारी, तात्पुरते कर्मचारी तसेच प्रशिक्षणार्थी यांना लागू आहे.आर्थिक वर्ष २०२२-२०२३ मधील लैंगिक छळासंबंधी प्राप्त व निकाली काढलेल्या तक्रारींचा तपशील खालीलप्रमाणे आहे :

| **तपशील** | **संख्या** |
|---|---|
| प्राप्त झालेल्या तक्रारी | शून्य |
| निकाली काढलेल्या तक्रारी | शून्य |

**१८. संचालकांचे उत्तरदायित्व निवेदन**

कंपनी अधिनियम, २०१३ मधील तरतुदींनुसार कार्यकारी व्यवस्थापनाकडून प्राप्त झालेल्या निवेदनांच्या आधारे संचालक मंडळ खालीलप्रमाणे उत्तरदायित्व निवेदन सादर करीत आहे :

**(अ)** वार्षिक लेखे तयार करताना लागू असलेल्या लेखा मानकांचे पालन करण्यात आले असून त्यामध्ये कोणताही महत्त्वपूर्ण अपवाद केलेला नाही.

**(ब)** लेखा धोरणांची निवड करताना वैधानिक लेखापरीक्षकांचा सल्ला घेण्यात आला असून त्या धोरणांची सातत्याने अंमलबजावणी करण्यात आली आहे. तसेच योग्य, विवेकी व सावधगिरीपूर्ण निर्णय व अंदाज बांधण्यात आले आहेत, ज्यायोगे दिनांक ३१ मार्च २०२३ रोजी कंपनीच्या आर्थिक स्थितीचे तसेच त्या दिवशी समाप्त झालेल्या वर्षातील नफा अथवा तोट्याचे सत्य व न्याय्य चित्र सादर होते.

**(क)** कंपनीची मालमत्ता सुरक्षित राखणे तसेच फसवणूक व इतर अनियमितता रोखणे आणि शोधून काढणे यासाठी कंपनी अधिनियम, २०१३ मधील तरतुदींनुसार आवश्यक व पुरेशा लेखा नोंदी ठेवण्यासाठी संचालकांनी त्यांच्या सर्वोत्तम ज्ञान, माहिती व क्षमतेनुसार योग्य ती दक्षता घेतली आहे.

**(ड)** वार्षिक लेखे 'सतत कार्यरत उपक्रम' (Going Concern) या तत्त्वावर तयार करण्यात आले आहेत.

**(ई)** सर्व लागू कायद्यांच्या तरतुदींचे पालन सुनिश्चित करण्यासाठी योग्य यंत्रणा विकसित करण्यात आली असून ती प्रभावीपणे कार्यरत आहे.

**१९. कृतज्ञता(Aknowledement)**

अहवाल वर्षामध्ये महामंडळाच्या अधिकारी व कर्मचाऱ्यांनी केलेल्या उत्कृष्ट कार्याबद्दल संचालक मंडळ त्यांचे मनःपूर्वक कौतुक करीत आहे.

महामंडळाशी संबंधित विविध बाबी हाताळताना महाराष्ट्र शासनाच्या विविध विभागांनी दिलेल्या सहकार्यपूर्ण व सकारात्मक प्रतिसादाबद्दल संचालक मंडळ आपली कृतज्ञता व्यक्त करीत आहे.

तसेच, **महालेखापाल (व्यावसायिक लेखापरीक्षण), मुंबई** तसेच **मे. शरद ए. वझे अँड कंपनी, सनदी लेखापाल, पुणे** यांनी वेळोवेळी दिलेल्या मोलाच्या मार्गदर्शन व सहकार्याबद्दल महामंडळ त्यांचे आभार मानते.

**संचालक मंडळाच्या वतीने व आदेशानुसार**

**स्वाक्षरी/-**

**अध्यक्ष**

## परिशिष्ट

**कंपनी अधिनियम, २०१३ च्या कलम १९७(१२) अंतर्गत कर्मचाऱ्यांच्या तपशीलांचे निवेदन**

कंपनी (व्यवस्थापकीय कर्मचारी नियुक्ती व वेतन) नियम, २०१४ मधील नियम ५ नुसार आर्थिक वर्ष २०२२-२०२३ दरम्यान **रु. १.०२ कोटीपेक्षा अधिक वेतन प्राप्त करणाऱ्या कर्मचाऱ्यांची यादी** :

**शून्य (NIL)**

----------*----------

# महाराष्ट्र राज्य शेती महामंडळ मर्यादित, पुणे - ४११ ०१६

## दिनांक ३१ मार्च २०२३ रोजीचा ताळेबंद

## आणि

## दिनांक ३१ मार्च २०२३ रोजी समाप्त झालेल्या वर्षासाठीचे नफा व तोटा खाते

## सोबत

## वित्तीय विवरणांशी संलग्न तसेच त्यांचा अविभाज्य भाग असलेल्या टिपणे

## दिनांक ३१ मार्च २०२३ रोजीच्या स्थितीनुसार

## आणि

## लेखापरीक्षकांचा अहवाल

Sharad A Vaze & Co.
Chartered Accountants
B - 7, 4th Floor, "Ghodke Classic", Prabhat Road,
Near Kamala Nehru Park, Pune - 411004
Tele: +91 20 25432281, 29996220
Email: office@sharadvaze.in ' www.sharadvaze.in

## स्वतंत्र लेखापरीक्षकांचा अहवाल

**प्रति,**

महाराष्ट्र राज्य शेती महामंडळ मर्यादित यांच्या सभासदांना

### वित्तीय विवरणपत्रांच्या लेखापरीक्षणावरील अहवाल

**सशर्त अभिप्राय (Qualified Opinion)**

**१.** आम्ही महाराष्ट्र राज्य शेती महामंडळ मर्यादित (यापुढे "कंपनी" म्हणून उल्लेखित) यांच्या दिनांक **३१ मार्च २०२३** रोजीच्या ताळेबंदाचे तसेच त्या दिवशी समाप्त झालेल्या वर्षासाठीच्या **नफा व तोटा खाते**, **रोख प्रवाह विवरणपत्र** आणि वित्तीय विवरणपत्रांशी संबंधित टिपणे, ज्यामध्ये महत्त्वपूर्ण लेखा धोरणांचा सारांश व इतर स्पष्टीकरणात्मक माहितीचा समावेश आहे, यांचे लेखापरीक्षण केले आहे.

**२.** आमच्या मते आणि आम्हाला प्राप्त झालेल्या माहिती व स्पष्टीकरणांनुसार, तसेच या अहवालातील **"सशर्त अभिप्रायाचा आधार"** या परिच्छेदात नमूद केलेल्या बाबींचा परिणाम वगळता, वरील वित्तीय विवरणपत्रे कंपनी अधिनियम, २०१३ मध्ये अपेक्षित पद्धतीने आवश्यक माहिती प्रदान करतात. तसेच अधिनियमाच्या कलम १३३ अंतर्गत विहित लेखा मानके, कंपनी (लेखा मानके) नियम, २०१५ (सुधारित स्वरूपात) आणि भारतात सर्वसाधारणपणे स्वीकारल्या जाणाऱ्या इतर लेखा तत्त्वांनुसार, दिनांक ३१ मार्च २०२३ रोजी कंपनीची आर्थिक स्थिती, त्या दिवशी समाप्त झालेल्या वर्षातील आर्थिक कामगिरी आणि रोख प्रवाह यांचे सत्य व न्याय्य चित्र सादर करतात.

**सशर्त अभिप्रायाचा आधार**

**३.** आम्ही आमचे लेखापरीक्षण कंपनी अधिनियम, २०१३ च्या कलम १४३(१०) अंतर्गत निर्दिष्ट केलेल्या लेखापरीक्षण मानकांनुसार (Standards on Auditing - SAs) केले आहे. त्या मानकांनुसार आमच्या जबाबदाऱ्यांचे वर्णन या अहवालातील **"वित्तीय विवरणपत्रांच्या लेखापरीक्षणासंदर्भातील लेखापरीक्षकांच्या जबाबदाऱ्या"** या विभागात करण्यात आले आहे.

भारतीय सनदी लेखापाल संस्थेने (ICAI) जारी केलेल्या आचारसंहितेनुसार (Code of Ethics) तसेच कंपनी अधिनियम, २०१३ व त्याअंतर्गत बनविण्यात आलेल्या नियमांनुसार लागू असलेल्या नैतिक अपेक्षांनुसार आम्ही कंपनीपासून स्वतंत्र आहोत. तसेच त्या नैतिक अपेक्षा व आचारसंहितेचे पालन करून आमच्या इतर सर्व नैतिक जबाबदाऱ्या पूर्ण केल्या आहेत.आमच्या मते, आम्ही प्राप्त केलेले लेखापरीक्षण पुरावे आमच्या सशर्त अभिप्रायासाठी पुरेसे व योग्य आहेत.

**(i)** अनुसूची क्र. ५ मध्ये दर्शविल्याप्रमाणे खालील देयकांबाबत कोणतीही पुष्टीपत्रे (Confirmations) प्राप्त झालेली नाहीत :

- साहित्य पुरवठादार देयकदार (Sundry Creditors for Materials) – **रु. ४५,३०,७९०**
- मालमत्ता पुरवठादार देयकदार (Sundry Creditors for Assets) – **रु. १,०२,०३,३०९**
- इतर देयकदार (Sundry Creditors for Others) – **रु. ३,८६,८३,३१३**

तसेच कंपनीने या सर्व देयतांना **दीर्घकालीन देयता (Long-Term Liabilities)** म्हणून वर्गीकृत केले आहे. त्यामुळे या बाबींचा वित्तीय विवरणपत्रांवर होणारा परिणाम निश्चितपणे मोजता आलेला नाही.

**(ii)** अनुसूची क्र. ८ मधील तरतुदींमध्ये **कृषी कर (Agricultural Tax)** बाबतची **रु. ३,२८,१६,४९८** इतकी तरतूद समाविष्ट आहे. ही रक्कम आर्थिक वर्ष **१९८३-८४ पासून** लेख्यांमध्ये दर्शविली जात आहे.

ही रक्कम महाराष्ट्र शासनाकडे अदा करण्यात आलेली नाही तसेच प्रत्यक्ष देयतेची रक्कम निश्चित करणारी कोणतीही अधिकृत पुष्टीही प्राप्त झालेली नाही. परिणामी, ही तरतूद कोणतेही अद्ययावत मूल्यमापन किंवा पुनर्निर्धारण न करता ऐतिहासिक मूल्यावरच पुढे चालू ठेवण्यात आली आहे.

**(iii) कृषी कराबाबतची तरतूद (पुढे)**

आमच्या मते, सदर देयता आता अदा करण्यायोग्य राहिलेली नसल्याने ती रक्कम लेख्यांमधून परत जमा (Written Back) करणे आवश्यक आहे. तथापि, कंपनीने तसे केलेले नाही.

**(iv)** अनुसूची क्र. ८ मध्ये दर्शविलेली **ग्रॅच्युइटीसाठीची तरतूद रु. ४४,१०,१०३/-** ही व्यवस्थापनाने केलेल्या वाजवी अंदाजांवर आधारित आहे. ही तरतूद **लेखा मानक (AS-15) – कर्मचारी लाभ (Employee Benefits)** नुसार आवश्यक असलेल्या ॲक्च्युरियल मूल्यमापनावर (Actuarial Valuation) आधारित नाही.

तसेच संपूर्ण रक्कम **चालू देयता (Current Liability)** म्हणून वर्गीकृत करण्यात आलेली आहे, जरी अहवाल दिनांकापासून पुढील बारा महिन्यांच्या आत ती पूर्णपणे अदा होणे अपेक्षित नसले तरी.

**(iv) स्थिर मालमत्तांच्या (Fixed Assets) मूल्यांकनासंदर्भातील लेखांकन हे लेखा मानक AS-10 नुसार नाही**, त्याची कारणे पुढीलप्रमाणे आहेत :

**(अ) अपुरी नोंदवही व प्रत्यक्ष पडताळणी**

**(i)** जमिनीसह स्थिर मालमत्तांच्या संपूर्ण तपशीलांची, परिमाणात्मक माहितीसह, सद्यस्थिती, स्थान व अवस्थेची नोंद दर्शविणाऱ्या पुरेशा नोंदी कंपनीने ठेवलेल्या नाहीत.

**(i)** जमिनीसह स्थिर मालमत्तांच्या संपूर्ण तपशीलांची, परिमाणात्मक माहितीसह, सद्यस्थिती, स्थान व अवस्थेची नोंद दर्शविणाऱ्या पुरेशा नोंदी कंपनीने ठेवलेल्या नाहीत.

व्यवस्थापनाने आम्हाला कळविल्यानुसार, स्थिर मालमत्ता नोंदवही (Fixed Asset Register) प्रारंभी तयार करण्यात आली होती; तथापि, कालांतराने ती अद्ययावत करण्यात आलेली नाही.

**(ii)** कंपनीच्या ताब्यातील जमिनींची व्यवस्थापनामार्फत गेल्या **दहा वर्षांहून अधिक कालावधीत प्रत्यक्ष पडताळणी (Physical Verification)** करण्यात आलेली नाही. त्यामुळे स्थिर मालमत्तांच्या पडताळणीसाठी ठेवण्यात आलेले अंतराल वाजवी मानता येत नाहीत.

सध्या व्यवस्थापनाने जमिनींची मोजणी व पडताळणी करण्याची प्रक्रिया सुरू केली आहे. तथापि, जमिनीचे विस्तीर्ण क्षेत्रफळ व विविध ठिकाणी विखुरलेले स्थान यांमुळे ही प्रक्रिया अद्याप पूर्ण झालेली नाही.

**(ब) वादग्रस्त मालमत्ता**

**(i)** व्यवस्थापनाने दिलेल्या माहितीनुसार, **अनुसूची क्र. २९** मध्ये नमूद केलेल्या मालमत्तांचे मूल्यांकन महाराष्ट्र शासनाने सन **१९६३-६४** मध्ये केले होते; परंतु तेव्हापासून सदर मालमत्ता वादग्रस्त आहेत.

**(ii)** अनुसूची क्र. २९ नुसार या मालमत्तांवर चालू वर्षासाठी **रु. ५४,९०६/-** इतका घसारा आकारण्यात आला आहे.

व्यवस्थापनाच्या म्हणण्यानुसार, महाराष्ट्र शासनाने **रु. ३५,२६,२१७/-** मूल्य निश्चित केलेल्या या मालमत्ता सन १९६३-६४ पासून वादग्रस्त आहेत. ज्या साखर कारखान्यांकडून या मालमत्ता संपादित करण्यात आल्या, त्यांनी शासनाने केलेले मूल्यांकन मान्य केलेले नसल्यामुळे विक्री व्यवहार अंतिम करण्यात आलेला नाही.

तसेच या मालमत्तांच्या मालकी हक्काची (Title Verification) पडताळणीदेखील करण्यात आलेली नाही.

**(iii)**महालेखापाल (लेखापरीक्षण-II), नागपूर यांच्या दिनांक **०४ सप्टेंबर २०२५** च्या निरीक्षण पत्रातील सूचनांनुसार कंपनीने चालू आर्थिक वर्षात या वादग्रस्त मालमत्तांचे भांडवलीकरण (Capitalisation) केले आहे.

महाराष्ट्र शासनाने निश्चित केलेल्या **रु. ३५,२६,२१७/-** मूल्याच्या तुलनेत कंपनीने प्रत्यक्षात **रु. ३१,९९,५३७/-** इतकीच रक्कम अदा केली आहे. उर्वरित रक्कम आर्थिक वर्ष २०२२-२३ मध्ये कंपनीने देयता (Liability) म्हणून मान्य केली आहे.

**(iv)**त्याचप्रमाणे **बेलापूर मळा (Belapur Farm)** प्रकरणात कंपनीने **बेलापूर शुगर अँड अलाइड इंडस्ट्रीज लिमिटेड** यांच्याकडून मालमत्ता संपादित केल्या आहेत. या मालमत्तांच्या मूल्यांकनाबाबतही वाद सुरू आहे.

बेलापूर शुगर अँड अलाइड इंडस्ट्रीज लिमिटेड यांनी त्यांच्या मालमत्तेचे मूल्य **रु. २७,७२,७३४.५०** इतके निश्चित केले असून ती रक्कम महाराष्ट्र राज्य शेती महामंडळाने अदा केलेली आहे.

मात्र महाराष्ट्र राज्य शेती महामंडळाने त्याच मालमत्तांचे मूल्य **रु. १३,७७,५२०.३३** इतके निश्चित केले असून या मूल्यांकनाबाबत वाद कायम आहे.

कंपनीने **रु. १३,७७,५२०.३३** ही रक्कम मालमत्तेविरुद्ध दिलेली आगाऊ रक्कम (Advance Against Assets) म्हणून **अनुसूची क्र. ९(iii) – भांडवली काम प्रगतीपथावर (Capital Work in Progress)** अंतर्गत **रु. ५३,४०,८५४/-** मध्ये समाविष्ट केली आहे. तसेच उर्वरित **रु. १३,९५,२१३.६७** ही रक्कम अल्पकालीन कर्ज व आगाऊ रक्कम (Short-Term Loans and Advances) म्हणून दर्शविण्यात आली आहे.

**(iv) (पुढे)** बेलापूर शुगर अँड अलाइड इंडस्ट्रीज लिमिटेड यांच्याशी संबंधित मालमत्ता वापरात असून त्यांपासून कंपनीला लाभही मिळत आहे; तथापि, त्या मालमत्तांचा ताळेबंदात स्थिर मालमत्ता म्हणून समावेश करण्यात आलेला नाही.

**(क) प्रलंबित न्यायालयीन प्रकरणांबाबत अनिश्चितता**

**(i)** कर्मचारी संघटनांनी दाखल केलेल्या ग्रॅच्युइटीशी संबंधित वादग्रस्त दाव्याच्या संदर्भात कंपनीने न्यायालयात **रु. २,२६,९८,५००/-** इतकी रक्कम जमा केली आहे.

कंपनीने ही रक्कम **दीर्घकालीन कर्जे व आगाऊ रक्कम (Long Term Loans and Advances)** अंतर्गत **शासकीय प्राधिकरणांकडे ठेवलेली अनामत रक्कम (Security Deposit with Government Authorities)** म्हणून दर्शविली आहे. (संदर्भ : अनुसूची क्र. ११)

**(ii)** कंपनीविरुद्ध प्रलंबित असलेल्या विविध न्यायालयीन प्रकरणांबाबत अंतिम कायदेशीर निर्णय उपलब्ध नसल्यामुळे, या प्रकरणांचा कंपनीच्या एकूण वित्तीय विवरणपत्रांवर होणाऱ्या परिणामाबाबत आम्ही कोणतेही मत व्यक्त करू शकत नाही.

**(ड) शासनाकडून जमीन संपादन / जमीन वितरण प्रक्रिया**

**(i)** अनुसूची क्र. ३१ मध्ये नमूद केल्याप्रमाणे, **१४,२६६ एकर जमीन** माजी भाडेपट्टाधारकांच्या (Ex-Lessors) नावे हस्तांतरित करण्यात आली आहे.

याशिवाय प्रत्यक्ष वितरित करण्यात आलेल्या जमिनीचे क्षेत्रफळ **२६,९५० एकर** इतके आहे.

तथापि, अनुसूची क्र. ३१ मधील टिपणातील परिच्छेद (क) नुसार, संपूर्ण प्रक्रिया पूर्ण झाल्यानंतरच वितरित करण्यात येणाऱ्या जमिनीचे अंतिम क्षेत्र निश्चित होऊ शकेल.

त्यामुळे ताळेबंद दिनांकास कंपनीकडे आणखी किती जमीन माजी भाडेपट्टाधारकांना वितरित करावी लागेल व कंपनीकडे प्रत्यक्ष किती जमीन शिल्लक राहील, हे निश्चितपणे सांगता येत नाही.

**(ii)** माजी भाडेपट्टाधारकांना जमीन वितरण करण्याची संपूर्ण प्रक्रिया तसेच त्यासंबंधित कायदेशीर बाबींची आम्ही तपासणी केलेली नाही.

**(v)** अनुसूची क्र. १० मध्ये दर्शविलेल्या **दीर्घकालीन गुंतवणुकींपैकी (Non-Current Investments)** बहुतांश गुंतवणूक **असूचीत समभागांमध्ये (Unlisted Equity Shares)** आहे.

या समभागांसाठी कोणताही सक्रिय बाजार उपलब्ध नसल्याने त्यांचे **वाजवी मूल्य (Fair Value)** सहज उपलब्ध नाही.

व्यवस्थापनाने या गुंतवणुकांच्या मूल्यात घट झाल्याचे मान्य केले असले तरी ती घट तात्पुरत्या स्वरूपाची असल्याचे मत व्यक्त केले आहे. त्यामुळे या गुंतवणुकांवरील मूल्यघटीसाठी (Diminution in Value) कोणतीही तरतूद करण्यात आलेली नाही.

**(vi)** **रु. ३१,४१७/-** मूल्याची राष्ट्रीय बचत प्रमाणपत्रे (National Savings Certificates – NSC) कंपनीच्या प्रत्यक्ष ताब्यात उपलब्ध नाहीत.

त्यामुळे या गुंतवणुकीची वसुलीक्षमता, मुदतपूर्ती दिनांक, विद्यमान मूल्य तसेच त्यावर प्राप्त झालेले उत्पन्न याबाबत आम्ही कोणतेही मत व्यक्त करू शकत नाही.

**(vii)** अनुसूची क्र. १३ व १९ मध्ये दर्शविलेला **कृषी वनीकरण (Agro-Forestry) व फलोत्पादन (Horticulture)** यासंबंधीचा साठा कंपनीच्या विविध ठिकाणी उपलब्ध आहे.

यामध्ये **रु. ४८,७२,५६६/-** मूल्याची उभी पिके (Standing Crops) समाविष्ट आहेत.

तथापि, आमच्या मते या साठ्याचे मूल्य निश्चित करण्यासाठी कंपनीने अवलंबिलेली लेखा धोरणे व पद्धती **लेखा मानक AS-2 (Inventories)** शी सुसंगत नाहीत.

**(viii)** ताळेबंदातील अनुसूची क्र. १४ नुसार दर्शविलेल्या **व्यापारी येणी / देणीदार (Trade Receivables / Sundry Debtors)** यांची एकूण रक्कम **रु. ४१,९०,८६,३९७/-** आहे.

या शिल्लक रकमेबाबत कंपनीने संबंधित पक्षांकडून कोणतीही पुष्टीपत्रे (Confirmations) प्राप्त केलेली नाहीत. यातील बहुतांश रक्कम न्यायालयीन वादांत अडकलेली असून ती **तीन वर्षांहून अधिक कालावधीपासून थकीत** आहे. सदर शिल्लक रकमा ताळमेळ (Reconciliation) करण्याच्या अधीन आहेत. हा ताळमेळ झाल्यानंतर वित्तीय विवरणपत्रांवर होणारा परिणाम निश्चित करता येत नाही, विशेषतः या बाबी दीर्घकालापासून प्रलंबित असल्यामुळे. तसेच, थकीत रकमेच्या वसुलीसाठी व्यवस्थापनाने कोणतीही कायदेशीर कार्यवाही सुरू केलेली नाही.

**(ix)** कंपनीस विविध देणेकऱ्यांकडून बँक हस्तांतरणाद्वारे काही रक्कमा प्राप्त झालेल्या आहेत. तथापि, सदर रक्कमा कोणत्या व्यक्ती किंवा संस्थेकडून प्राप्त झाल्या आहेत याची निश्चित ओळख पटलेली नाही.

त्यामुळे कंपनीने या रकमेचे वर्गीकरण **"ओळख न पटलेली प्राप्ती (Unidentified Receipts)"** असे करून अनुसूची क्र. ७(ड) अंतर्गत **संयुक्त शेतकरी व इतरांकडून प्राप्त आगाऊ रक्कम व अनामत ठेव** या शीर्षकाखाली दर्शविले आहे. दिनांक ३१ मार्च २०२३ रोजी या खात्याची अंतिम शिल्लक **रु. ३,७१,९२४/-** इतकी आहे.

आमच्या मते, सदर रक्कम अनामत ठेव स्वरूपाची नसून विद्यमान थकीत येण्यांविरुद्ध प्राप्त झालेला भरणा आहे. त्यामुळे कंपनीने या प्राप्तींचा ताळमेळ तातडीने पूर्ण करणे आवश्यक आहे.

**(x)** अनुसूची क्र. १६ मधील **"इतर अल्पमुदतीची कर्जे व आगाऊ रक्कम"** या शीर्षकाखाली दर्शविलेल्या शिल्लक रकमांबाबत संबंधित पक्षांकडून कोणतीही पुष्टीपत्रे प्राप्त झालेली नाहीत.

**(xi)** अनुसूची क्र. १६ नुसार –

- **रु. २५,००,०००/-** इतकी अल्पमुदतीची कर्जे व आगाऊ रक्कम एक वर्षापेक्षा अधिक परंतु तीन वर्षांपेक्षा कमी कालावधीपासून थकीत आहे.
- **रु. १,६५,५१,४४८/-** इतकी रक्कम तीन वर्षांपेक्षा अधिक कालावधीपासून थकीत आहे.

तथापि, व्यवस्थापनाच्या मते या रकमा अल्पमुदतीच्या स्वरूपाच्या असून आर्थिक वर्ष २०२३-२४ मध्ये त्यांची वसुली होण्याची शक्यता आहे.

**(xii)** अनुसूची क्र. १४ मधील **व्यापारी येणी (Trade Receivables)** संदर्भात –

- **रु. ९,८५,५८१/-** इतकी रक्कम सहा महिन्यांपेक्षा अधिक परंतु तीन वर्षांपेक्षा कमी कालावधीपासून थकीत आहे.
- **रु. ३९,४६,६२,२०५/-** इतकी रक्कम तीन वर्षांपेक्षा अधिक कालावधीपासून थकीत आहे.

तथापि, व्यवस्थापनाच्या मते या येणी अल्पमुदतीच्या स्वरूपाच्या असून आर्थिक वर्ष २०२३-२४ मध्ये त्यांची वसुली होण्याची शक्यता आहे.

**(xiii)**वरील परिच्छेद (xi) व (xii) मध्ये नमूद केलेल्या अल्पमुदतीच्या कर्जे व आगाऊ रक्कम तसेच व्यापारी येणी यांच्या वसुलीसाठी कंपनीने कोणती कार्यवाही हाती घेतली आहे याची माहिती आम्हाला उपलब्ध करून देण्यात आलेली नाही.

त्यामुळे सदर रकमा पूर्णपणे वसूलयोग्य आहेत की नाहीत याबाबत आम्ही कोणतेही मत व्यक्त करू शकत नाही. तथापि, कंपनीने स्वतःच्या मूल्यांकनानुसार **रु. १०,१३,५६,९८०/-** इतक्या व्यापारी येण्यांचे वर्गीकरण **संशयास्पद येणी (Doubtful Debts)** म्हणून केले आहे.

**(xiii)** व्यवस्थापनाने दिलेल्या माहितीनुसार, अनुसूची क्र. १४ मध्ये सहा महिन्यांपेक्षा अधिक कालावधीपासून थकीत असलेल्या **बेलापूर शुगर अँड अलाइड इंडस्ट्रीज** संबंधीच्या येण्यांमध्ये **रु. २९,१९,५६,३०४/-** इतकी रक्कम ऊस देयकांच्या विलंबित भरण्यावर आकारण्यात आलेल्या संचित व्याजाची आहे.

सदर बाब न्यायालयीन वादाचा विषय होती. तथापि, संबंधित प्रकरणाचा निकाल महाराष्ट्र राज्य शेती महामंडळाच्या बाजूने लागलेला आहे.

त्यामुळे व्यवस्थापनाच्या मते ही संचित व्याजाची रक्कम ताळेबंदात मालमत्ता म्हणून दर्शविणे योग्य आहे. तथापि, सदर रकमेची प्रत्यक्ष वसुली होईपर्यंत त्यावरील पुढील व्याज उत्पन्न म्हणून मान्य करणे उचित ठरणार नाही.

**(xiv)** अनुसूची क्र. ९ मध्ये दर्शविलेल्या मूर्त स्थिर मालमत्तांवरील घसारा **सरळ रेषा पद्धतीने (SLM)** आकारण्यात आलेला आहे.

मात्र, हा घसारा कंपनी अधिनियम, २०१३ मधील अनुसूची-II च्या भाग 'क' मध्ये नमूद केलेल्या उपयुक्त आयुष्य व घसारा निकषांशी सुसंगत नाही.

अनेक मालमत्तांचे उपयुक्त आयुष्य विहित कालावधीपेक्षा अधिक गृहित धरलेले आहे. अशा परिस्थितीत कंपनीने तांत्रिक तज्ज्ञांच्या अभिप्रायासह आवश्यक कारणमीमांसा सादर करणे अपेक्षित होते. अशी कोणतीही कारणमीमांसा आम्हाला उपलब्ध करून देण्यात आलेली नाही.

त्यामुळे या बाबीचा नफा-तोटा खात्यावर होणारा परिणाम निश्चित करता येत नाही.

**(xv)** कंपनीने **लेखा मानक AS-22 – उत्पन्नावरील करांचे लेखांकन** यानुसार स्थगित कर मालमत्ता अथवा स्थगित कर दायित्व यांची नोंद केलेली नाही.

**(xvi)** कंपनीची लेखापुस्तके अंतिम करण्यास झालेल्या विलंबामुळे आर्थिक वर्षाच्या अखेरीस उपलब्ध असलेल्या रोख शिल्लकीची प्रत्यक्ष पडताळणी आम्हाला करता आलेली नाही.

**(xvii)** मालमत्ता कर, दूरध्वनी देयके तसेच वीज देयके यांसारख्या वैधानिक देयकांचा नियमित भरणा करण्यात येत असून कोणतीही थकबाकी नाही, या व्यवस्थापनाच्या निवेदनावर आम्ही अवलंबून राहिलो आहोत.

**(xix) लेखा मानक AS-29 नुसार तरतुदी, संभाव्य दायित्वे व संभाव्य मालमत्ता**

**(अ)** अनुसूची क्र. ७ मधील **इतर चालू दायित्वे (Other Current Liabilities)** अंतर्गत विक्रीकर/मूल्यवर्धित कर (VAT) यांसंबंधित थकीत वैधानिक देयकांसाठी **रु. १,८६,०७४/-** इतकी तरतूद करण्यात आलेली आहे.

तथापि, VAT इत्यादी संबंधी निर्धारण आदेश (Assessment Orders) व इतर संबंधित कागदपत्रे उपलब्ध नसल्यामुळे सदर तरतूद पुरेशी आहे अथवा नाही याबाबत आम्ही कोणतेही मत व्यक्त करू शकत नाही.

**(ब)** कंपनीविरुद्ध प्रलंबित असलेल्या विविध न्यायालयीन प्रकरणांबाबत तसेच कंपनीने इतर पक्षांविरुद्ध दाखल केलेल्या प्रकरणांबाबत कोणतेही योग्य कायदेशीर अभिप्राय (Legal Opinion) उपलब्ध नसल्यामुळे, त्या प्रकरणांचा कंपनीच्या वित्तीय स्थितीवर होणारा परिणाम समाधानकारकरित्या निश्चित करता आलेला नाही.

**(xx)** कंपनी अधिनियम, २०१३ च्या कलम १८९ नुसार संचालकांना हितसंबंध असलेल्या करार व व्यवस्थांची नोंदवही (Register of Contracts and Arrangements) कंपनीने राखलेली नाही.

तथापि, कंपनीच्या संचालकांना कंपनीच्या कोणत्याही करारामध्ये अथवा व्यवस्थेमध्ये वैयक्तिक हितसंबंध नसल्याबाबत व्यवस्थापनाकडून लेखी निवेदन (Management Representation) प्राप्त झाले आहे.

**(xxi)** महाराष्ट्र शासनाच्या संदर्भ क्रमांक **१०.१०/पत्र क्र. दिनांक २१ जून २०१०** अन्वये कंपनीने अंतिम लाभांशासाठी (Final Dividend) आवश्यक तरतूद केलेली आहे.

सदर तरतूद कंपनीच्या संचालक मंडळाच्या मंजुरीच्या अधीन आहे. (संदर्भ : अनुसूची क्र. ८)

**(xxii)** कंपनीने लाभांश वितरण कर (Dividend Distribution Tax) संदर्भातील दायित्वाची तरतूद केलेली आहे. तथापि, हा कर अहवालावर स्वाक्षरी करण्याच्या दिनांकापर्यंत अदा करण्यात आलेला नाही.

विलंबित भरण्यामुळे देय होणाऱ्या व्याजाची तरतूद कंपनीने करणे आवश्यक आहे.

तसेच विविध लागू कायद्यांनुसार आवश्यक असलेल्या अहवाल सादरीकरण व अनुपालन प्रक्रिया अद्याप पूर्ण झालेल्या नाहीत.

**(xxiii)** कंपनीने कंपनी अधिनियम, २०१३ च्या कलम १३५ अंतर्गत **कॉर्पोरेट सामाजिक दायित्व (CSR)** विषयक तरतुदींचे पूर्ण पालन केलेले नाही.

कंपनीने CSR संदर्भातील दायित्वाची गणना केलेली असली तरी दिनांक **३१ मार्च २०२२** व **३१ मार्च २०२३** रोजी समाप्त झालेल्या आर्थिक वर्षासाठी सदर दायित्वाची पूर्तता (Discharge) करण्यात आलेली नाही.

**विशेष लक्ष वेधण्याच्या बाबी (Emphasis of Matter)**

**४. संभाव्य दायित्वे (Contingent Liabilities)**

लेखा विवरणातील अनुसूची क्र. २७ मध्ये नमूद केलेल्या संभाव्य दायित्वांचे स्वरूप, रक्कम तसेच प्रकटीकरणाची अचूकता आणि पर्याप्तता (यामध्ये वेडीबाभूळ वृक्ष हटविण्याशी संबंधित बाबींचाही समावेश आहे) याबाबत आम्ही व्यवस्थापनाच्या निवेदनावर अवलंबून राहिलो आहोत.

**५. प्रलंबित न्यायालयीन प्रकरणांचा परिणाम**

कंपनीने प्रलंबित न्यायालयीन प्रकरणांचा तिच्या वित्तीय स्थितीवर होणारा परिणाम वित्तीय विवरणपत्रांमध्ये योग्य प्रकारे उघड केलेला नाही.

आमच्या मते, कंपनीविरुद्ध प्रलंबित असलेल्या विविध न्यायालयीन प्रकरणांची संपूर्ण यादी तसेच त्यासंबंधीचे कायदेशीर अभिप्राय आमच्या पडताळणीसाठी उपलब्ध करून देण्यात आलेले नाहीत.

**वित्तीय विवरणपत्रे व त्यावरील लेखापरीक्षकांच्या अहवालाव्यतिरिक्त माहिती**

**६.** कंपनीचे संचालक मंडळ इतर माहितीबाबत जबाबदार आहे.

ही इतर माहिती संचालक मंडळाच्या अहवालामध्ये समाविष्ट असलेल्या माहितीचा समावेश करते; तथापि, त्यामध्ये वित्तीय विवरणपत्रे किंवा त्यावरील आमचा लेखापरीक्षकांचा अहवाल समाविष्ट नाही.

**७.** वित्तीय विवरणपत्रांबाबत व्यक्त केलेले आमचे अभिप्राय या इतर माहितीपर्यंत विस्तारत नाहीत आणि त्या माहितीबाबत आम्ही कोणत्याही प्रकारची खात्री (Assurance) अथवा निष्कर्ष (Conclusion) व्यक्त करीत नाही.

**८.** वित्तीय विवरणपत्रांच्या आमच्या लेखापरीक्षणाच्या अनुषंगाने, वरील इतर माहितीचे वाचन करणे आणि त्या प्रक्रियेदरम्यान सदर माहिती वित्तीय विवरणपत्रांशी अथवा लेखापरीक्षणादरम्यान आम्हाला प्राप्त झालेल्या ज्ञानाशी विसंगत आहे काय किंवा अन्य कोणत्याही प्रकारे त्यामध्ये महत्त्वपूर्ण चुकीचे प्रतिपादन (Material Misstatement) दिसून येते काय, याचा विचार करणे ही आमची जबाबदारी आहे.

**९.** या लेखापरीक्षक अहवालाच्या दिनांकापूर्वी उपलब्ध झालेल्या इतर माहितीच्या संदर्भात आम्ही केलेल्या कार्याच्या आधारे, जर त्या माहितीमध्ये कोणतेही महत्त्वपूर्ण चुकीचे प्रतिपादन असल्याचे आमच्या निदर्शनास आले असते, तर त्याबाबत अहवाल देणे आम्हाला आवश्यक ठरले असते. तथापि, या संदर्भात अहवाल देण्यासारखी कोणतीही बाब आमच्या निदर्शनास आलेली नाही.

**वित्तीय विवरणपत्रांबाबत व्यवस्थापनाची जबाबदारी**

**१०.** कंपनी अधिनियम, २०१३ च्या कलम १३४(५) मध्ये नमूद केलेल्या बाबींनुसार, कंपनीच्या संचालक मंडळावर अशा वित्तीय विवरणपत्रांच्या तयारीची जबाबदारी आहे की ज्यांमधून कंपनीची वित्तीय स्थिती, वित्तीय कार्यप्रदर्शन, भांडवली स्थितीतील बदल (लागू असल्यास) तसेच रोख प्रवाह यांचे सत्य व न्याय्य चित्रण (True and Fair View) प्राप्त होईल.

ही वित्तीय विवरणपत्रे भारतात सर्वसाधारणपणे स्वीकृत लेखा तत्त्वांनुसार तसेच कंपनी अधिनियम, २०१३ च्या कलम १३३ अंतर्गत विहित लेखा मानकांनुसार तयार करणे आवश्यक आहे.

या जबाबदारीमध्ये पुढील बाबींचा समावेश होतो –

- कंपनीच्या मालमत्तांचे संरक्षण करण्यासाठी पुरेशा लेखा अभिलेखांचे जतन करणे;
- फसवणूक व इतर अनियमितता रोखणे आणि त्यांचा शोध घेणे;
- योग्य लेखा धोरणांची निवड व सातत्यपूर्ण अंमलबजावणी करणे;
- वाजवी व विवेकपूर्ण निर्णय आणि अंदाज बांधणे;
- तसेच परिणामकारक अंतर्गत वित्तीय नियंत्रण प्रणालीची रचना, अंमलबजावणी व देखभाल करणे.

सदर नियंत्रण प्रणालीमुळे लेखा अभिलेखांची अचूकता व पूर्णता सुनिश्चित होऊन वित्तीय विवरणपत्रे फसवणूक अथवा त्रुटीमुळे होणाऱ्या महत्त्वपूर्ण चुकीच्या प्रतिपादनांपासून मुक्त राहतील आणि कंपनीच्या वित्तीय स्थितीचे सत्य व न्याय्य चित्रण करतील.

**११.** वित्तीय विवरणपत्रे तयार करताना, कंपनीची कार्यरत उपक्रम (Going Concern) म्हणून कार्य सुरू ठेवण्याची क्षमता तपासणे, त्यासंबंधित बाबी आवश्यकतेनुसार उघड करणे आणि कार्यरत उपक्रमाच्या तत्त्वावर वित्तीय विवरणपत्रे तयार करणे ही संचालक मंडळाची जबाबदारी आहे.

तथापि, कंपनीचे परिसमापन (Liquidation) करण्याचा अथवा व्यवसाय बंद करण्याचा संचालक मंडळाचा हेतू असल्यास किंवा त्याव्यतिरिक्त कोणताही वास्तव पर्याय उपलब्ध नसल्यास ही बाब अपवादात्मक ठरेल.

**१२.**कंपनीच्या वित्तीय अहवाल प्रक्रियेवर देखरेख ठेवण्याची जबाबदारी देखील संचालक मंडळावर आहे.

**वित्तीय विवरणपत्रांच्या लेखापरीक्षणासंदर्भातील लेखापरीक्षकांची जबाबदारी**

**१३.**वित्तीय विवरणपत्रांमध्ये फसवणूक किंवा त्रुटीमुळे कोणतेही महत्त्वपूर्ण चुकीचे प्रतिपादन (Material Misstatement) नाही याबाबत वाजवी खात्री (Reasonable Assurance) प्राप्त करणे आणि त्यावर आमचे मत समाविष्ट असलेला लेखापरीक्षकांचा अहवाल सादर करणे हे आमचे उद्दिष्ट आहे.

"वाजवी खात्री" ही उच्च स्तरावरील खात्री असली तरी, लेखापरीक्षण मानकांनुसार (Standards on Auditing) करण्यात आलेले लेखापरीक्षण प्रत्येक वेळी अस्तित्वात असलेले महत्त्वपूर्ण चुकीचे प्रतिपादन निश्चितपणे शोधून काढेल याची हमी देत नाही.चुकीची प्रतिपादने फसवणूक किंवा त्रुटीमुळे उद्भवू शकतात. अशी प्रतिपादने स्वतंत्रपणे किंवा एकत्रितपणे वित्तीय विवरणपत्रांच्या वापरकर्त्यांच्या आर्थिक निर्णयांवर परिणाम करण्यास सक्षम असतील, तर ती महत्त्वपूर्ण (Material) मानली जातात.

**१४.** लेखापरीक्षण मानकांनुसार (Standards on Auditing - SAs) लेखापरीक्षण करताना आम्ही संपूर्ण लेखापरीक्षण प्रक्रियेदरम्यान व्यावसायिक निर्णयक्षमता (Professional Judgment) वापरतो तसेच व्यावसायिक संशयवादी दृष्टीकोन (Professional Skepticism) कायम ठेवतो.

याशिवाय आम्ही पुढील बाबी पार पाडतो :

●फसवणूक अथवा त्रुटीमुळे वित्तीय विवरणपत्रांमध्ये महत्त्वपूर्ण चुकीचे प्रतिपादन (Material Misstatement) होण्याच्या जोखमींची ओळख व मूल्यांकन करतो, त्या जोखमींना प्रतिसाद देण्यासाठी आवश्यक लेखापरीक्षण कार्यपद्धती आखून त्यांची अंमलबजावणी करतो आणि आमच्या मतासाठी पुरेसा व योग्य लेखापरीक्षण पुरावा प्राप्त करतो.

फसवणुकीमुळे उद्भवलेल्या महत्त्वपूर्ण चुकीच्या प्रतिपादनाचा शोध न लागण्याची जोखीम त्रुटीमुळे उद्भवलेल्या चुकीच्या प्रतिपादनाच्या तुलनेत अधिक असते, कारण फसवणुकीमध्ये संगनमत, बनावट कागदपत्रे, जाणीवपूर्वक माहिती लपविणे, चुकीचे प्रतिपादन करणे किंवा अंतर्गत नियंत्रण प्रणालीला बगल देणे यांसारख्या बाबींचा समावेश असू शकतो.

●परिस्थितीनुरूप योग्य लेखापरीक्षण कार्यपद्धती निश्चित करण्यासाठी लेखापरीक्षणाशी संबंधित अंतर्गत नियंत्रण प्रणालीचे आकलन प्राप्त करतो.

●व्यवस्थापनाने स्वीकारलेल्या लेखा धोरणांची उपयुक्तता तसेच त्यांनी केलेल्या लेखा अंदाजांची आणि संबंधित प्रकटीकरणांची वाजवीपणा व उचितता यांचे मूल्यांकन करतो.

●व्यवस्थापनाने 'कार्यरत उपक्रम' (Going Concern) या तत्त्वाचा केलेला वापर योग्य आहे का याबाबत निष्कर्ष काढतो तसेच प्राप्त लेखापरीक्षण पुराव्यांच्या आधारे कंपनीची कार्यरत उपक्रम म्हणून कार्य सुरू ठेवण्याची क्षमता संदर्भात कोणतीही महत्त्वपूर्ण अनिश्चितता अस्तित्वात आहे का याचे मूल्यांकन करतो.

जर अशी महत्त्वपूर्ण अनिश्चितता अस्तित्वात असल्याचा निष्कर्ष निघाला, तर वित्तीय विवरणपत्रांतील संबंधित प्रकटीकरणांकडे आमच्या लेखापरीक्षक अहवालामध्ये विशेष लक्ष वेधणे आवश्यक ठरते. तसेच अशी प्रकटीकरणे अपुरी असल्यास आमच्या मतामध्ये आवश्यक ते बदल करावे लागतात.

आमचे निष्कर्ष हे लेखापरीक्षक अहवालाच्या दिनांकापर्यंत उपलब्ध झालेल्या लेखापरीक्षण पुराव्यांवर आधारित असतात. तथापि, भविष्यातील घटना किंवा परिस्थितींमुळे कंपनीचे कार्यरत उपक्रम म्हणून अस्तित्व कायम राहणार नाही अशी स्थिती उद्भवू शकते.

●वित्तीय विवरणपत्रांचे एकूण सादरीकरण, रचना, आशय तसेच आवश्यक प्रकटीकरणांचे मूल्यांकन करतो आणि वित्तीय विवरणपत्रांमध्ये मूळ व्यवहार व घटनांचे सत्य, न्याय्य व समर्पक चित्रण झाले आहे का याची खात्री करतो.

**१५.**लेखापरीक्षणाची नियोजित व्याप्ती, वेळापत्रक, लेखापरीक्षणादरम्यान आढळून आलेल्या महत्त्वपूर्ण बाबी तसेच अंतर्गत नियंत्रण व्यवस्थेतील महत्त्वपूर्ण त्रुटी यांसह विविध विषयांबाबत आम्ही कंपनीच्या प्रशासनाची जबाबदारी असलेल्या व्यक्तींशी नियमितपणे संवाद साधतो.

**१६.**आम्ही प्रशासनाची जबाबदारी असलेल्या व्यक्तींना लेखी निवेदनाद्वारे हेही कळवितो की, स्वातंत्र्याशी संबंधित सर्व नैतिक आवश्यकतांचे आम्ही पालन केले आहे.

तसेच आमच्या स्वातंत्र्यावर परिणाम करू शकतील अशा सर्व संबंध, व्यवहार किंवा इतर बाबी आणि आवश्यक असल्यास त्यासंबंधी अवलंबलेल्या संरक्षणात्मक उपाययोजना (Safeguards) यांची माहिती देखील त्यांना देतो.

प्रशासनाची जबाबदारी असलेल्या व्यक्तींशी चर्चिलेल्या विविध बाबींमधून आम्ही चालू कालावधीतील वित्तीय विवरणपत्रांच्या लेखापरीक्षणासाठी सर्वाधिक महत्त्वाच्या ठरलेल्या बाबी निश्चित करतो. या बाबींनाच **"मुख्य लेखापरीक्षण विषय (Key Audit Matters)"** असे संबोधले जाते.

कायद्याने किंवा नियमांद्वारे सार्वजनिक प्रकटीकरणास मनाई असल्यास अथवा अत्यंत अपवादात्मक परिस्थितीत एखाद्या बाबीचे प्रकटीकरण केल्याने होणारे प्रतिकूल परिणाम सार्वजनिक हितापेक्षा अधिक गंभीर ठरतील असे आम्हाला वाटल्यास, अशा बाबींचा उल्लेख आमच्या लेखापरीक्षक अहवालात केला जात नाही.

**इतर कायदेशीर व नियामक आवश्यकतांबाबत अहवाल**

**१७.**कंपनी अधिनियम, २०१३ च्या कलम १४३(११) अंतर्गत केंद्र शासनाने जारी केलेल्या **कंपन्या (लेखापरीक्षकांचा अहवाल) आदेश, २०२० [Companies (Auditor's Report) Order, 2020 – CARO, 2020]** नुसार, आदेशातील परिच्छेद ३ व ४ मध्ये नमूद केलेल्या लागू बाबींवरील आमचे निवेदन **परिशिष्ट - अ (Annexure-A)** मध्ये सादर केले आहे.

**१८.**कंपनी अधिनियम, २०१३ च्या कलम १४३(३) नुसार आम्ही पुढीलप्रमाणे अहवाल सादर करीत आहोत :

**(अ)** आमच्या लेखापरीक्षणासाठी आवश्यक असलेली सर्व माहिती व स्पष्टीकरणे आम्ही मागविली असून, आमच्या माहितीनुसार व विश्वासानुसार ती प्राप्त झाली आहेत.

तथापि, विविध मळ्यांमध्ये अभिलेख हस्तलिखित स्वरूपात ठेवले जात असल्यामुळे आवश्यक असलेली काही माहिती कंपनीकडून आम्हाला उपलब्ध करून देता आलेली नाही.

**(ब)** आमच्या मतानुसार आणि **"सशर्त अभिप्रायाचा आधार (Basis for Qualified Opinion)"** या परिच्छेदात नमूद केलेल्या बाबींच्या अधीन राहून, कायद्यानुसार आवश्यक असलेली लेखापुस्तके कंपनीने योग्य प्रकारे राखलेली आहेत.

**(क)** कंपनीचे विविध ठिकाणी (मळ्यांवर) कार्य संचालन आहे. तथापि, संबंधित मळ्यांसाठी स्वतंत्र लेखापरीक्षकांची नियुक्ती करण्यात आलेली नव्हती.सर्व मळ्यांवरील हस्तलिखित अभिलेख मुख्य कार्यालयात आणून त्यांची नोंद लेखांकन सॉफ्टवेअरमध्ये करण्यात आली आणि त्याआधारे मळ्यांची वित्तीय विवरणपत्रे तयार करण्यात आली.

**(ड)** कंपनीने अधिनियमांतर्गत अपेक्षित असलेली लेखापुस्तके राखलेली आहेत.

तथापि, या संदर्भात काही त्रुटी आढळून आल्या असून विविध लेखा मानकांचे पालन करण्यात आलेले नाही.तसेच, घसारा गणना करण्यासंबंधी काही लेखा धोरणे कंपनी अधिनियम, २०१३ शी सुसंगत नसून कंपनी अद्याप तिच्या पूर्वीच्या लेखा धोरणांचे पालन करीत आहे.

**(इ)** आमच्या मतानुसार, या अहवालात समाविष्ट वित्तीय विवरणपत्रे कंपनी अधिनियम, २०१३ च्या कलम १३३ अन्वये विहित लेखा मानके तसेच कंपन्या (लेखा) नियम, २०१४ च्या नियम ७ यांचे पालन करीत नाहीत.

**(फ)** कंपनीचे संचालक महाराष्ट्र शासनामार्फत नियुक्त केले जातात.कलम १६४(१) व १६४(२) मधील कोणत्याही अटींचे उल्लंघन संबंधित नियुक्त व्यक्तींनी केलेले नाही आणि त्यामुळे ते संचालक म्हणून नियुक्तीस अपात्र नाहीत, या व्यवस्थापनाच्या निवेदनावर आम्ही अवलंबून राहिलो आहोत.

**(ग)** लेखापुस्तकांच्या देखभालीसंबंधी तसेच त्यास अनुसरून इतर बाबींशी संबंधित सर्व आक्षेप, शेरा व प्रतिकूल निरीक्षणे **"सशर्त अभिप्रायाचा आधार"** आणि **"विशेष लक्ष वेधण्याच्या बाबी (Emphasis of Matter)"** या परिच्छेदांमध्ये नमूद करण्यात आलेली आहेत.

**(ह)** योग्य अभिलेखांच्या अभावामुळे कंपनीच्या विविध मळ्यांमध्ये करण्यात आलेल्या प्रत्येक व्यवहाराचा पुरेसा मागोवा (Traceability) उपलब्ध होत नाही.तथापि, सर्व वित्तीय व्यवहारांचे केंद्रीकृत पद्धतीने निरीक्षण व नियंत्रण केले जात असल्यामुळे अंतर्गत वित्तीय नियंत्रण व्यवस्था पुरेशी असल्याचे व्यवस्थापनाचे मत आहे.पुरेशी अंतर्गत वित्तीय नियंत्रण प्रणाली कंपनीने राखलेली आहे, या व्यवस्थापनाच्या निवेदनावर आम्ही अवलंबून राहिलो आहोत.

**(इ)** कंपन्या (लेखापरीक्षण व लेखापरीक्षक) नियम, २०१४ च्या नियम ११ नुसार लेखापरीक्षकांच्या अहवालामध्ये समाविष्ट करावयाच्या इतर बाबींसंदर्भात, आमच्या माहितीनुसार, विश्वासानुसार तसेच आम्हाला उपलब्ध करून देण्यात आलेल्या माहिती व स्पष्टीकरणांच्या आधारे आमचे मत पुढीलप्रमाणे आहे :

**(अ)** दिनांक ३१ मार्च २०२३ रोजी प्रलंबित असलेल्या न्यायालयीन प्रकरणांचा, असल्यास, कंपनीच्या वित्तीय स्थितीवर होणारा परिणाम कंपनीने आपल्या वित्तीय विवरणपत्रांमध्ये उघड केलेला नाही.

**(ब)** कंपनीकडे कोणतेही दीर्घकालीन करार (Long-Term Contracts) अथवा व्युत्पन्न करार (Derivative Contracts) नाहीत, ज्यांमुळे कोणतेही महत्त्वपूर्ण संभाव्य नुकसान होण्याची शक्यता आहे.

**(क)** दिनांक ३१ मार्च २०२३ रोजी समाप्त झालेल्या कालावधीत गुंतवणूकदार शिक्षण व संरक्षण निधी (Investor Education and Protection Fund - IEPF) मध्ये हस्तांतरित करावयाची कोणतीही रक्कम कंपनीकडे नव्हती.

**(ड)(अ)** व्यवस्थापनाने आम्हाला असे प्रतिपादन केले आहे की, त्यांच्या माहितीनुसार व विश्वासानुसार, लेखा टिप्पण्यांमध्ये (Notes to Accounts) उघड केलेल्या बाबी वगळता, कंपनीने कोणत्याही व्यक्ती, संस्था किंवा घटकास (परदेशी घटकांसह) ("मध्यस्थ" - Intermediaries) कोणताही निधी आगाऊ दिलेला, कर्जरूपाने दिलेला अथवा गुंतवलेला नाही.

यामध्ये कर्जाऊ निधी, भागभांडवल प्रीमियम किंवा इतर कोणत्याही स्रोतांमधून उपलब्ध निधीचा समावेश आहे.

तसेच अशा कोणत्याही लिखित किंवा अलिखित समजुतीअंतर्गत संबंधित मध्यस्थांनी कंपनीच्या वतीने अथवा कंपनीने निर्देशित केलेल्या कोणत्याही व्यक्ती किंवा संस्थेला ("अंतिम लाभार्थी" - Ultimate Beneficiaries) प्रत्यक्ष किंवा अप्रत्यक्षरीत्या कर्ज अथवा गुंतवणूक करावी किंवा त्यांच्या वतीने हमी, सुरक्षा किंवा तत्सम सुविधा उपलब्ध करून द्यावी, असा कोणताही व्यवहार करण्यात आलेला नाही.

**(ब)**व्यवस्थापनाने पुढे असेही प्रतिपादन केले आहे की, त्यांच्या माहितीनुसार व विश्वासानुसार, लेखा टिप्पण्यांमध्ये नमूद केलेल्या बाबी वगळता, कंपनीला कोणत्याही व्यक्ती, संस्था किंवा घटकांकडून (परदेशी घटकांसह) ("निधी पुरवठादार" - Funding Parties) कोणताही निधी प्राप्त झालेला नाही.

तसेच अशा कोणत्याही लिखित अथवा अलिखित समजुतीअंतर्गत कंपनीने त्या निधीचा उपयोग निधी पुरवठादाराने निर्देशित केलेल्या कोणत्याही व्यक्ती किंवा संस्थेला ("अंतिम लाभार्थी") प्रत्यक्ष अथवा अप्रत्यक्षरीत्या कर्ज किंवा गुंतवणूक स्वरूपात उपलब्ध करून देण्यासाठी किंवा त्यांच्या वतीने हमी, सुरक्षा अथवा तत्सम सुविधा देण्यासाठी करावा, अशी कोणतीही व्यवस्था अस्तित्वात नाही.

**(क)**परिस्थितीनुरूप आम्ही वाजवी व योग्य समजलेल्या लेखापरीक्षण कार्यपद्धतींच्या आधारे केलेल्या परीक्षणामध्ये असे कोणतेही तथ्य आमच्या निदर्शनास आलेले नाही ज्यामुळे उपरोक्त उपकलम (अ) व (ब) अंतर्गत व्यवस्थापनाने केलेल्या प्रतिपादनांमध्ये कोणतेही महत्त्वपूर्ण चुकीचे प्रतिपादन (Material Misstatement) असल्याचा विश्वास निर्माण होईल.

**(ई)**कंपनीने आर्थिक वर्ष २०२१-२२ साठी लाभांश जाहीर केला होता; तथापि, तो संबंधित वार्षिक सर्वसाधारण सभेमध्ये (AGM) मंजूर करण्यात आलेला नव्हता.लेखापरीक्षणाधीन वर्षामध्ये कंपनीने कंपनी अधिनियम, २०१३ च्या कलम १२३ मधील तरतुदींचे उल्लंघन करून कोणताही लाभांश जाहीर केलेला किंवा अदा केलेला नाही.

**शरद ए. वझे अँड कंपनी**

सनदी लेखापाल

फर्म नोंदणी क्र. : 1099118W

**(स्वाक्षरी)**

**शरद वझे**

भागीदार

सभासदत्व क्र. : 034354

UDIN : 25034354BMOMUP5186

**ठिकाण : पुणे**

**दिनांक : 10/09/2025**

Sharad A Vaze & Co.
Chartered Accountants
B - 7, 4th Floor, "Ghodke Classic", Prabhat Road,
Near Kamala Nehru Park, Pune - 411004
Tele: +91 20 25432281, 29996220
Email: office@sharadvaze.in ' www.sharadvaze.in

**इतर कायदेशीर व नियामक आवश्यकतांबाबत अहवाल**

**१. कंपनी अधिनियम, २०१३ च्या कलम १४३(५) नुसार अहवाल**

**(अ) कर्जे / देणी / व्याज इत्यादींची माफी (Waiver) अथवा लेखा-विलोपन (Write-off) याबाबत टिप्पणी**

**(i)** चालू आर्थिक वर्ष २०२२-२३ दरम्यान कंपनीने कोणतेही कर्ज, देणी, व्याज अथवा तत्सम रक्कम माफ केलेली किंवा लेखा-विलोपित (Written Off) केलेली नाही.

**(ii)** यापूर्वी कंपनीने सन १९६३ पासून वेतन, प्रशासकीय खर्च व दैनंदिन खर्च भागविण्यासाठी महाराष्ट्र शासनाकडून कर्जे घेतली होती.

चालू वर्षात कंपनीने रु. **७९,०९,११,२२४/-** इतक्या थकीत व्याजाची परतफेड केली आहे. त्यामुळे दिनांक **३१ मार्च २०२३** रोजी अशा व्याजाची कोणतीही थकबाकी शिल्लक नाही.

**(iii)** कंपनीने मूळ रक्कम (Principal) प्रथम परतफेड करण्याचे आणि त्यानंतर त्यावरील व्याजाची परतफेड करण्याचे धोरण अवलंबिले आहे.

**(ब) तृतीय पक्षांकडे असलेल्या साठ्यांबाबत (Inventories) व शासन अथवा इतर प्राधिकरणांकडून भेटस्वरूपात प्राप्त मालमत्तांबाबत अभिलेख ठेवले जात आहेत का याविषयी टिप्पणी**

**(i)** चालू आर्थिक वर्षात कंपनीकडे तृतीय पक्षांकडे ठेवलेला कोणताही साठा (Inventory) नव्हता तसेच महाराष्ट्र शासन किंवा इतर कोणत्याही प्राधिकरणाकडून भेटस्वरूपात कोणतीही मालमत्ता प्राप्त झालेली नाही.

---

**(क) प्रलंबित न्यायालयीन / लवाद (Arbitration) प्रकरणांचे वयोवार विश्लेषण, प्रलंबित राहण्याची कारणे तसेच त्यावरील खर्चासाठी अस्तित्वात असलेली देखरेख यंत्रणा याबाबत अहवाल**

**टीप :**

**(i)** काही रिट याचिका (Writ Petitions) व अपिले (Appeals) मा. उच्च न्यायालयाने संबंधित मा. जिल्हा न्यायालयांकडे पुनर्विचारासाठी (Remand) पाठविलेली आहेत. अशा प्रकरणांमध्ये न्यायालयीन प्रक्रियेमुळे विलंब होत आहे.

**(ii)**सन २०११ पूर्वीची एकूण **१२ प्रकरणे** प्रलंबित आहेत. यांपैकी बहुतांश प्रकरणांमध्ये नोटीस बजावणी, न्यायालयीन बदल्या (Transfer) व इतर प्रक्रियात्मक कारणांमुळे विलंब झाला आहे.

**प्रलंबित न्यायालयीन प्रकरणांचा वर्षनिहाय तपशील**

| वर्ष | सर्वोच्च न्यायालय | उच्च न्यायालय | जिल्हा न्यायालय | दिवाणी न्यायालय | महसूल न्यायालये/प्राधिकरणे | फौजदारी न्यायालय | कामगार व औद्योगिक न्यायालय | एकूण |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 2011 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 2012 | 0 | 1 | 1 | 8 | 1 | 0 | 0 | 11 |
| 2013 | 0 | 1 | 0 | 6 | 1 | 0 | 0 | 8 |
| 2014 | 2 | 5 | 0 | 9 | 1 | 0 | 0 | 17 |
| 2015 | 0 | 12 | 1 | 3 | 1 | 1 | 0 | 18 |
| 2016 | 0 | 5 | 1 | 8 | 0 | 0 | 0 | 14 |
| 2017 | 0 | 6 | 3 | 9 | 4 | 0 | 0 | 22 |
| 2018 | 0 | 3 | 5 | 6 | 2 | 3 | 5 | 24 |
| 2019 | 0 | 5 | 4 | 13 | 4 | 2 | 10 | 38 |
| 2020 | 0 | 5 | 1 | 14 | 4 | 5 | 1 | 30 |
| 2021 | 0 | 5 | 1 | 20 | 4 | 5 | 0 | 35 |
| 2022 | 0 | 3 | 7 | 25 | 11 | 14 | 0 | 60 |
| 2023 | 0 | 6 | 5 | 25 | 16 | 34 | 0 | 86 |
| **एकूण** | **2** | **57** | **29** | **146** | **49** | **64** | **16** | **363** |

**(ड)कंपनीचे निर्गुंतवणुकीसाठी (Disinvestment) चयन झाले आहे काय?**

नाही. कंपनीची निर्गुंतवणुकीसाठी निवड करण्यात आलेली नाही.

**(ई)क्षेत्रविशिष्ट (Sector Specific) उप-निर्देशांबाबत आवश्यक अहवाल**

**(एफ)अन्नधान्य साठा व मंजूर रोख पतमर्यादा (Cash Credit Limit) यामधील तफावतीमुळे आकारण्यात आलेल्या मोठ्या दंडाच्या प्रकरणांबाबत**

असे कोणतेही प्रकरण नाही (शून्य).

**(जी)**कंपनीने वरील स्वरूपाची कोणतीही रोख पतमर्यादा (Cash Credit Limit) घेतलेली नाही.

**(एच)साठ्याची गुणवत्ता (Stock Health) तपासणी व नुकसानग्रस्त मालाच्या मूल्यांकनासाठी अस्तित्वात असलेली प्रणाली**

**(i)**कंपनीकडे साठ्याची स्थिती तपासण्यासाठी किंवा नुकसानग्रस्त मालाचे मूल्यांकन करण्यासाठी स्वतंत्र प्रणाली उपलब्ध नाही.

**(ii)**पीक लागवड, साठ्याची (पिकांची) स्थिती तपासणे तसेच नुकसान झाल्यास त्याचे मूल्यांकन करणे या सर्व बाबी कंपनीमार्फत नियुक्त संयुक्त शेतकऱ्यांकडून (Joint Cultivators) हाताळल्या जातात.

**(आय)गोणपाट पोती (Gunny Bales) यासंबंधी येणे/देणे रकमेचा ताळमेळ (Reconciliation) करण्याची व्यवस्था**

या संदर्भातील सर्व कामकाज कंपनीमार्फत नियुक्त संयुक्त शेतकऱ्यांकडून हाताळले जाते.

**(जे) भारतीय अन्न महामंडळ (FCI) किंवा राज्य शासनाकडून वसूल होणाऱ्या दाव्यांच्या सत्यतेची पडताळणी करण्याची व्यवस्था**कंपनीच्या लेखापुस्तकांमध्ये भारतीय अन्न महामंडळ (FCI) अथवा राज्य शासनाकडून वसूल होणारे कोणतेही दावे दर्शविलेले नाहीत.

**(के) लेखापरीक्षण अहवालामध्ये नमूद केलेला नफा/तोटा कंपनीच्या नफा-तोटा पत्रकाशी सुसंगत आहे काय?**

कंपनीच्या वित्तीय विवरणपत्रांबाबत लेखापरीक्षण अहवालामध्ये **सशर्त अभिप्राय (Qualified Opinion)** नोंदविण्यात आलेला आहे.

त्यामुळे **"सशर्त अभिप्रायाचा आधार (Basis for Qualified Opinion)"** तसेच **"विशेष लक्ष वेधण्याच्या बाबी (Emphasis of Matter)"** या परिच्छेदांमधील निरीक्षणे विचारात घेणे आवश्यक आहे.

**(एल) बियाणे पॅकिंग साहित्य, प्रमाणीकरण साहित्य (Certification Materials) व इतर वस्तूंचा साठा**

चालू आर्थिक वर्षामध्ये कंपनीने आपल्या लेखापुस्तकांमध्ये अशा प्रकारचा कोणताही साठा दर्शविलेला नाही.

**(एम)लाभार्थ्यांना कृषी निविष्ठा (Agro Inputs), कृषी यंत्रसामग्री, कर्जे अथवा अनुदाने वितरित करण्यासाठी असलेली यंत्रणा**

कंपनीकडे अशा प्रकारची कोणतीही यंत्रणा उपलब्ध नाही.

**(एन) विविध योजना राबविण्यासाठी प्राप्त झालेले अनुदान / सहाय्य (Grants / Subsidies)**

कंपनीला विविध योजना राबविण्यासाठी कोणतेही अनुदान किंवा आर्थिक सहाय्य प्राप्त झालेले नाही.

**शरद ए. वझे अँड कंपनी**

सनदी लेखापाल

फर्म नोंदणी क्र. : 1099118W

**(स्वाक्षरी)**

**शरद वझे**

भागीदार

सभासदत्व क्र. : 034354

UDIN : 25034354BMOMUP5186

**ठिकाण : पुणे**

**दिनांक : 10/09/2025**

Sharad A Vaze & Co.
Chartered Accountants
B - 7, 4th Floor, "Ghodke Classic", Prabhat Road,
Near Kamala Nehru Park, Pune - 411004
Tele: +91 20 25432281, 29996220
Email: office@sharadvaze.in ' www.sharadvaze.in

**परिशिष्ट - अ (Annexure – A)**

**महाराष्ट्र राज्य शेती महामंडळ मर्यादित, पुणे** यांच्या दिनांक **३१ मार्च २०२३** रोजी समाप्त झालेल्या आर्थिक वर्षाच्या वित्तीय विवरणपत्रांच्या लेखापरीक्षणासंदर्भातील स्वतंत्र लेखापरीक्षकांच्या अहवालास जोडलेले परिशिष्ट.

आम्ही पुढीलप्रमाणे अहवाल देत आहोत :

**(i) a)**कंपनीकडे स्थिर मालमत्तांची (Fixed Assets) संपूर्ण माहिती, त्यातील परिमाणात्मक तपशील, सद्यस्थिती, स्थान तसेच जमीन मालमत्तांच्या नोंदी यांचा समावेश असलेले पुरेसे अभिलेख उपलब्ध नाहीत.

**b)**व्यवस्थापनाने आम्हाला कळविल्यानुसार, स्थिर मालमत्ता नोंदवही (Fixed Assets Register) प्रारंभी तयार करण्यात आली होती; तथापि, कालांतराने ती अद्ययावत करण्यात आलेली नाही.

**c)**स्थिर मालमत्तांची प्रत्यक्ष पडताळणी (Physical Verification) व्यवस्थापनामार्फत मागील दहा वर्षांहून अधिक कालावधीपासून करण्यात आलेली नाही.

त्यामुळे स्थिर मालमत्तांच्या पडताळणीतील अंतर (Verification Interval) वाजवी मानता येत नाही.

परिणामी, मालमत्तांमध्ये कोणतेही महत्त्वपूर्ण फरक (Material Discrepancies) असल्यास त्यांची निश्चिती व्यवस्थापनाकडून करण्यात आलेली नाही.कंपनीच्या मालकीच्या सर्व स्थावर मालमत्तांच्या (Immovable Properties) मालकी हक्क दस्तऐवजांची (Title Deeds) आम्ही पडताळणी केलेली नाही.

काही प्रकरणांमध्ये न्यायालयीन वादांमुळे मालमत्तांच्या मालकी हक्कासंबंधी वाद प्रलंबित आहेत.

तसेच काही प्रकरणांमध्ये कंपनीने मालमत्ता तृतीय पक्षांना हस्तांतरित केली असली तरी त्या मालमत्तांचे मालकी हक्क अद्याप कंपनीच्या नावावरच आहेत.

**e)**चालू वर्षामध्ये कंपनीने आपल्या स्थावर मालमत्ता, यंत्रसामग्री व उपकरणे (Property, Plant and Equipment) किंवा अमूर्त मालमत्ता (Intangible Assets) यांचे पुनर्मूल्यांकन (Revaluation) केलेले नाही.

f)आम्हाला उपलब्ध करून देण्यात आलेल्या माहिती व स्पष्टीकरणांनुसार, **बेनामी व्यवहार (प्रतिबंध) अधिनियम, १९८८** [Benami Transactions (Prohibition) Act, 1988] तसेच त्याअंतर्गत बनविण्यात आलेल्या नियमांनुसार कंपनीविरुद्ध कोणतीही कार्यवाही सुरू करण्यात आलेली नाही किंवा प्रलंबित नाही.

**(ii) a)**आम्हाला उपलब्ध करून देण्यात आलेल्या माहिती व स्पष्टीकरणांनुसार, कृषिवनिकी (Agro Forestry), फलोत्पादन (Horticulture) व इतर वृक्षलागवडींचा साठा वगळता उर्वरित साठ्यांची (Inventories) प्रत्यक्ष पडताळणी व्यवस्थापनामार्फत आर्थिक वर्षाच्या अखेरीस करण्यात आली आहे.

तथापि, आमच्या मते अशा पडताळणीची वारंवारता पुरेशी व वाजवी नाही, कारण कंपनीच्या एकूण साठ्यांपैकी महत्त्वपूर्ण हिस्सा असलेल्या कृषिवनिकी, फलोत्पादन व इतर वृक्षलागवडींच्या साठ्यांची प्रत्यक्ष पडताळणी करण्यात आलेली नाही.

**b)**आर्थिक वर्षातील कोणत्याही कालावधीत कंपनीस चालू मालमत्तांच्या (Current Assets) तारणावर बँका किंवा वित्तीय संस्थांकडून एकूण मिळून रु. ५ कोटींपेक्षा जास्त कार्यकारी भांडवल मर्यादा (Working Capital Limits) मंजूर करण्यात आलेली नाही.

**(iii)**कंपनीने कंपनी अधिनियम, २०१३ च्या कलम १८९ अंतर्गत राखण्यात येणाऱ्या नोंदवहीतील कोणत्याही कंपनी, फर्म, मर्यादित दायित्व भागीदारी (LLP) किंवा इतर कोणत्याही पक्षास तारणयुक्त अथवा विनातारण कर्जे दिलेली नाहीत.

त्यामुळे आदेशातील कलम ३(iii)(a), ३(iii)(b) आणि ३(iii)(c) मधील तरतुदी कंपनीस लागू होत नाहीत.

**(iv)**आमच्या मते तसेच आम्हाला उपलब्ध करून देण्यात आलेल्या माहिती व स्पष्टीकरणांनुसार, कंपनीने कर्जे, हमी, गुंतवणूक व तारण (Loans, Guarantees, Investments and Securities) यांसंदर्भात कंपनी अधिनियम, २०१३ मधील **कलम १८५ व १८६** चे पालन केले आहे.

**(v)**लेखापरीक्षणाधीन वर्षात कंपनीने कंपनी अधिनियम, २०१३ च्या **कलम ७३, ७४, ७५ व ७६** तसेच त्याअंतर्गत बनविण्यात आलेल्या नियमांच्या अर्थाने जनतेकडून कोणत्याही प्रकारच्या ठेवी (Public Deposits) स्वीकारलेल्या नाहीत.

म्हणून आदेशातील **कलम ३(v)** मधील तरतुदी कंपनीस लागू होत नाहीत.

**(vi)**कंपनी अधिनियम, २०१३ च्या **कलम १४८(१)** अन्वये केंद्र शासनाने निर्दिष्ट केलेल्या खर्च अभिलेखांच्या (Cost Records) देखभालीची अट कंपनीस लागू होत नाही.

म्हणून संबंधित आदेशातील **कलम ३(vi)** मधील तरतुदी कंपनीस लागू होत नाहीत.

**(vii) a)**आम्हाला उपलब्ध करून देण्यात आलेल्या माहिती, स्पष्टीकरणे तसेच आम्ही तपासलेल्या कंपनीच्या अभिलेखांच्या आधारे, आमच्या मते कंपनी वस्तू व सेवा कर (GST) आणि व्यवसाय कर (Profession Tax) यांसह, लागू असल्यास भविष्य निर्वाह निधी (Provident Fund), कर्मचारी राज्य विमा (ESI), आयकर (Income Tax), संपत्ती कर (Wealth Tax), सेवा कर (Service Tax), सीमाशुल्क (Customs Duty), उत्पादन शुल्क (Excise Duty), मूल्यवर्धित कर (VAT), उपकर (Cess) तसेच इतर महत्त्वाच्या वैधानिक देयकांचा भरणा संबंधित प्राधिकरणांकडे सर्वसाधारणपणे नियमितपणे करीत आहे.

**b)**आम्हाला उपलब्ध करून देण्यात आलेल्या माहिती, स्पष्टीकरणे तसेच आम्ही तपासलेल्या कंपनीच्या अभिलेखांनुसार, वरील परिच्छेद (vii)(अ) मध्ये नमूद केलेल्या काही वैधानिक देयकांचा भरणा वादग्रस्त स्वरूपामुळे करण्यात आलेला नाही. कंपनीने थकीत वैधानिक देयकांची खालीलप्रमाणे यादी तयार केलेली आहे :

| देयकाचे स्वरूप | रक्कम (रु.) | संबंधित कालावधी | देय दिनांक | भरणा दिनांक / स्थिती |
|---|---|---|---|---|
| भोगवटा मूल्यावरील व्याज (Interest on Occupancy Price) | 2,52,80,693 | 1963 ते 2021 | दरवर्षी | अपूर्ण / न भरलेले |
| भोगवटा मूल्याची थकीत मूळ रक्कम (Principal Amount Pending on Occupancy Price) | 60,85,322 | 1963 ते 2014 | तात्काळ | अपूर्ण / न भरलेले |
| शासन कर्जावरील थकीत व्याज (Government Loans – Interest Accrued and Due) | 0.00 | 1964 ते 2019 | दरवर्षी | 25/03/2022 रोजी भरले |
| मुंबई कामगार कल्याण निधी (Bombay Labour Welfare Fund) | 6,60,677 | 1995 ते 2021 | दरवर्षी | अपूर्ण / न भरलेले |
| शासन निर्णयानुसार प्राप्तीच्या 50% प्रमाणे देय भाडे (Rent – 50% of Receipts as per G.R.) | 1,47,30,474 | 1970 ते 2021 | दरवर्षी | अपूर्ण / न भरलेले |
| पाटबंधारे विभाग देणी (Irrigation Department Dues) | 22,92,060 | 2016 ते 2021 | तात्काळ | अपूर्ण / न भरलेले |
| जमीन भाडे (Land Rent) | 2,24,33,888 | 1963 ते 1982 | शासन निर्णयानुसार | अपूर्ण / न भरलेले |
| अविवादित कृषी उत्पन्न कर (Undisputed Agricultural Income Tax) | 3,28,16,498 | 1972 ते 1984 | तात्काळ | अपूर्ण / न भरलेले |

**(viii)**आम्हाला उपलब्ध करून देण्यात आलेल्या माहिती व स्पष्टीकरणांनुसार, आयकर अधिनियम, 1961 अंतर्गत करण्यात आलेल्या कर मूल्यांकन प्रक्रियेदरम्यान कंपनीने लेखापुस्तकांमध्ये नोंद न केलेले कोणतेही व्यवहार उत्पन्न म्हणून समर्पित (Surrender) किंवा जाहीर (Disclose) केलेले नाहीत.

**(ix)(अ)**कंपनीने वित्तीय संस्था, बँका किंवा रोखे (Debentures) निर्गमित करून कोणताही निधी उभारलेला नाही.

तथापि, वेतन, आस्थापना खर्च तसेच दैनंदिन प्रशासकीय खर्च भागविण्यासाठी कंपनीने सन १९६३ पासून महाराष्ट्र शासनाकडून कर्जे घेतली होती. सदर कर्जांची परतफेड चालू वर्षात करण्यात आलेली आहे.
दिनांक ३१ मार्च २०२३ रोजी, कॅनरा बँकेकडून प्राप्त होणाऱ्या भाडे रकमेपैकी ५० टक्के रक्कम परस्पर करारानुसार महाराष्ट्र शासनास देय आहे.
सदर रक्कम अनुसूची क्र. ५ मध्ये "इतर वित्तीय देयकांबाबत विविध कर्जदाते (Sundry Creditors for Other Finance)" या शीर्षकाखाली समाविष्ट करण्यात आलेली आहे.
मात्र, या कोणत्याही रकमेची महाराष्ट्र शासनाकडून पुष्टी (Confirmation) प्राप्त झालेली नसल्यामुळे त्यांच्या अचूकतेची खात्री देता येत नाही.
**(ब)**लागू नाही.
**(क)**लागू नाही.
**(ड)**लागू नाही.
**(इ)**कंपनीने आपल्या उपकंपन्या (Subsidiaries), सहयोगी संस्था (Associates) किंवा संयुक्त उपक्रम (Joint Ventures) यांच्या दायित्वांची पूर्तता करण्यासाठी कोणत्याही संस्था अथवा व्यक्तीकडून निधी उभारलेला नाही.
**(फ)**कंपनीने आपल्या उपकंपन्या, संयुक्त उपक्रम किंवा सहयोगी कंपन्यांमधील धारित प्रतिभूती (Securities) गहाण ठेवून चालू वर्षात कोणतेही कर्ज उभारलेले नाही.
**(x)(अ)**चालू वर्षात कंपनीने प्रारंभिक सार्वजनिक समभाग विक्री (Initial Public Offer - IPO) किंवा पुढील सार्वजनिक समभाग विक्री (Further Public Offer), तसेच कर्जरोखे (Debt Instruments) यांद्वारे कोणताही निधी उभारलेला नाही.
**(ब)** चालू वर्षात कंपनीने प्राधान्य वाटप (Preferential Allotment) किंवा खाजगी वाटप (Private Placement) पद्धतीने कोणतेही समभाग अथवा परिवर्तनीय रोखे (Convertible Debentures) जारी केलेले नाहीत.
**(xi)(अ)**भारतात सर्वसाधारणपणे स्वीकारल्या जाणाऱ्या लेखापरीक्षण पद्धतीनुसार कंपनीची पुस्तके व अभिलेख तपासताना, तसेच आम्हाला उपलब्ध करून देण्यात आलेल्या माहिती व स्पष्टीकरणांच्या आधारे, वर्षभरात कंपनीमध्ये किंवा कंपनीविरुद्ध कोणतीही महत्त्वपूर्ण फसवणूक (Material Fraud) झाल्याचे आमच्या निदर्शनास आलेले नाही अथवा त्याबाबत कोणतीही माहिती व्यवस्थापनाने आम्हाला दिलेली नाही.
**(ब)**कंपनी अधिनियम, २०१३ च्या कलम १४३(१२) अन्वये, कंपन्या (लेखापरीक्षण व लेखापरीक्षक) नियम, २०१४ च्या नियम १३ नुसार विहित करण्यात आलेल्या **ADT-4** नमुन्यात कोणताही अहवाल आम्ही (लेखापरीक्षकांनी) केंद्र शासनाकडे सादर केलेला नाही.
**(क)**चालू वर्षात कंपनीकडे कोणतीही **व्हिसलब्लोअर तक्रार (Whistle Blower Complaint)** प्राप्त झालेली नाही.

**(xii)** कंपनी ही **निधी कंपनी (Nidhi Company)** नसल्यामुळे आदेशातील कलम ३(xii) मधील तरतुदी कंपनीस लागू होत नाहीत.
**(xiii)** कंपनीने कंपनी अधिनियम, २०१३ च्या **कलम १७०** अन्वये संचालक (Directors) आणि प्रमुख व्यवस्थापकीय अधिकारी (Key Managerial Personnel - KMP) तसेच त्यांच्या समभागधारणेची नोंदवही (Register) राखलेली आहे.मात्र, कंपनी अधिनियम, २०१३ च्या **कलम १८९** अन्वये संचालकांना स्वारस्य असलेल्या करार किंवा व्यवस्थांची नोंदवही (Register of Contracts or Arrangements in which Directors are Interested) कंपनीने राखलेली नाही.
परिणामी, अधिनियमातील तरतुदींनुसार तसेच **लेखा मानक AS-18 (Related Party Disclosures)** नुसार आवश्यक असलेल्या संबंधित पक्ष व्यवहारांबाबत (Related Party Transactions) सर्व तपशीलांचे पालन कंपनीकडून करण्यात आलेले नाही.
तसेच, अनुसूची III आणि AS-18 च्या तरतुदींनुसार आवश्यक असलेले प्रकटीकरण (Disclosure) कंपनीच्या वित्तीय विवरणपत्रांमध्ये करण्यात आलेले नाही.

**(xiv)** कंपनीच्या व्यवसायाचे स्वरूप व आकारमान लक्षात घेता आवश्यक त्या प्रमाणात अंतर्गत लेखापरीक्षण व्यवस्था (Internal Audit System) कंपनीकडे उपलब्ध नाही.

कंपनीकडे अंतर्गत लेखापरीक्षण यंत्रणा अस्तित्वात नसल्यामुळे आदेशातील **कलम ३(xiv)(अ)** मधील तरतुदी कंपनीस लागू होत नाहीत.

**(xv)**आम्हाला उपलब्ध करून देण्यात आलेल्या माहिती व स्पष्टीकरणांनुसार, कंपनीने संचालक किंवा त्यांच्याशी संबंधित व्यक्तींशी कोणतेही नगदरहित व्यवहार (Non-Cash Transactions) केलेले नाहीत.

त्यामुळे आदेशातील **कलम ३(xv)** मधील तरतुदी कंपनीस लागू होत नाहीत.

**(xvi)**कंपनीस **भारतीय रिझर्व्ह बँक अधिनियम, १९३४** च्या **कलम 45-IA** अंतर्गत नोंदणी करणे आवश्यक नाही.म्हणून आदेशातील **कलम ३(xvi)(ब) ते ३(xvi)(ड)** मधील तरतुदी कंपनीस लागू होत नाहीत.

**(xvii)** चालू आर्थिक वर्षात तसेच तत्काळ मागील आर्थिक वर्षात कंपनीला कोणताही रोख तोटा (Cash Loss) झालेला नाही.

**(xviii)**चालू वर्षात वैधानिक लेखापरीक्षकांनी (Statutory Auditors) कोणताही राजीनामा दिलेला नाही.

**(xix)**आमच्या मते तसेच वित्तीय गुणोत्तरे (Financial Ratios), वित्तीय मालमत्तांच्या वसुलीची कालमर्यादा व अपेक्षित दिनांक, वित्तीय दायित्वांच्या परतफेडीची अपेक्षित वेळ, वित्तीय विवरणपत्रांसोबत सादर केलेली इतर माहिती तसेच संचालक मंडळ व व्यवस्थापनाच्या योजनांबाबत असलेल्या आमच्या माहितीनुसार, लेखापरीक्षण अहवालाच्या दिनांकास कंपनीच्या ताळेबंद दिनांकास अस्तित्वात असलेल्या दायित्वांची पूर्तता ती देय होताच पुढील एका वर्षाच्या कालावधीत करण्याच्या क्षमतेबाबत कोणतीही महत्त्वपूर्ण अनिश्चितता (Material Uncertainty) अस्तित्वात नाही.

**(xx)(अ)**कंपनीने कंपनी अधिनियम, २०१३ च्या **कलम १३५** अन्वये कॉर्पोरेट सामाजिक उत्तरदायित्व (Corporate Social Responsibility - CSR) संदर्भातील तरतुदींचे पालन केलेले नाही.

**(xxi)**कंपनीची कोणतीही उपकंपनी (Subsidiary Company) नाही आणि कंपनी केवळ स्वतंत्र (Standalone) वित्तीय विवरणपत्रे सादर करते.

त्यामुळे आदेशातील **कलम ३(xxi)** मधील तरतुदी कंपनीस लागू होत नाहीत.

**शरद ए. वाझे अँड कंपनी**

सनदी लेखापाल (Chartered Accountants)

फर्म नोंदणी क्र. : 1099118W

**स्वाक्षरी/-**

**शरद वाझे**

भागीदार (Partner)

सभासद क्रमांक : 034354

UDIN : 25034354BMOMUP5186

**स्थळ :** पुणे

**दिनांक :** 10 सप्टेंबर 2025

## महाराष्ट्र राज्य शेती महामंडळ मर्यादित, पुणे

*(महाराष्ट्र शासनाचा उपक्रम)*

## ठळक बाबी (HIGH LIGHTS)

(आकडे लाखात)

| तपशील | अनुसूची | 2022-23 | 2021-22 |
|---|---|---|---|
| कार्यकारी उत्पन्न (Revenue from Operations) | 17 | 3,520.06 | 3,135.81 |
| इतर उत्पन्न | 18 | 476.35 | 3,411.70 |
| **एकूण उत्पन्न** | | **4,096.41** | **6,547.51** |
| व्याज, घसारा व करपूर्व नफा/(तोटा) | | 2,982.43 | 5,578.89 |
| व्याज | 22 | 8.84 | 8.84 |
| घसारा | 21 | 16.10 | 21.37 |
| पूर्वकालीन खर्चांपूर्वीचा नफा/(तोटा) | | 2,957.49 | 5,548.68 |
| पूर्वकालीन खर्च (डेबिट)/जमा (क्रेडिट) | 23 | (6.53) | (134.35) |
| करपूर्व नफा/(तोटा) | | 2,950.96 | 5,414.35 |
| कर तरतूद | | 157.63 | 185.24 |
| **करोत्तर नफा/(तोटा)** | | **2,793.33** | **5,229.09** |
| संचित नफा/(तोटा) | 2 | - | - |
| अदा भागभांडवल | 3 | 275.00 | 275.00 |
| **नियोजित भांडवल (Capital Employed)** | | **8,777.65** | **5,998.49** |

## दिनांक 31 मार्च 2023 रोजीचा संक्षिप्त ताळेबंद

*(SUMMARISED BALANCE SHEET AS AT 31st MARCH, 2023)*

***(रु. लाखांत)***

| **महामंडळाची मालमत्ता (What the Corporation Owned)** | | |
|---|---|---|
| **तपशील** | **31 मार्च 2023** | **31 मार्च 2022** |
| 1. निव्वळ स्थिर मालमत्ता | 487.58 | 529.91 |
| 2. गुंतवणूक | 156.48 | 156.48 |
| 3. निव्वळ चालू मालमत्ता | 244.43 | 5,064.00 |
| 4. दीर्घकालीन कर्जे व आगाऊ रक्कमा | 7,889.16 | 241.49 |
| 5. संचित तोटा | - | - |
| **एकूण निव्वळ मालमत्ता** | **8,777.65** | **5,991.88** |
| **महामंडळाची दायित्वे (What the Corporation Owed)** | | |
| 1 कर्जावरील व्याज | - | - |
| 2 अदा भागभांडवल | 275 | 275 |
| 3 नफा / निव्वळ निधी (Net Worth | 33.90 | 768.19 |
| **एकूण नियोजित निधी** | 1043.19 | 8484.11 |

# महाराष्ट्र राज्य शेती महामंडळ मर्यादित, पुणे

*(महाराष्ट्र शासनाचा उपक्रम)*

**दिनांक 31 मार्च 2023 रोजीचा ताळेबंद**

**(BALANCE SHEET AS AT ३१st MARCH, २०२३)**

**(रु. लाखांत)**

| तपशील | टीप क्र. | ३१ मार्च २०२३ | ३१ मार्च २०२२ |
|---|---|---|---|
| **I. भागधारक निधी व दायित्वे** | | | |
| **(१) भागधारकांचा निधी** | | | |
| (अ) भागभांडवल | ३ | २७५.०० | २७५.०० |
| (ब) राखीव निधी व अधिशेष | ४ | ३,३९०.७५ | ७६८.१९ |
| **एकूण** | | **३,६६५.७५** | **१,०४३.१९** |
| **(२) दीर्घकालीन दायित्वे** | | | |
| (अ) इतर दीर्घकालीन दायित्वे | ५ | ५,१११.९० | ४,९४८.६९ |
| **एकूण** | | **५,१११.९०** | **४,९४८.६९** |
| **(३) चालू दायित्वे** | | | |
| (अ) अल्पकालीन कर्जे | ६ | - | - |
| (ब) इतर चालू दायित्वे | ७ | १,५२३.०० | १,६४७.१५ |
| (क) अल्पकालीन तरतुदी | ८ | ७०९.४४ | ८८१.९९ |
| **एकूण** | | **२,२३२.४४** | **२,५२९.१४** |
| **भागधारक निधी व दायित्वे एकूण** | | **११,०१०.०९** | **८,५२१.०२** |
| **II. मालमत्ता (ASSETS)** | | | |
| **(१) अचालू मालमत्ता (Non-Current Assets)** | | | |
| **(अ) स्थावर मालमत्ता, संयंत्र व उपकरणे तसेच अमूर्त मालमत्ता** | | | |
| (i) स्थावर मालमत्ता, संयंत्र व उपकरणे | ९ | ४६६.१७ | ४७६.५० |
| (ii) प्रगतिपथावरील भांडवली कामे (Capital Work-in-Progress) | ९ | २१.४१ | ५३.४१ |
| (ब) दीर्घकालीन गुंतवणूक | १० | १५६.४८ | १५६.४८ |
| (क) दीर्घकालीन कर्जे व आगाऊ रक्कमा | ११ | २४४.४३ | २४१.४९ |
| (ड) इतर अचालू मालमत्ता | १२ | - | - |
| **एकूण** | | **८८८.४९** | **९२७.८८** |
| **(२) चालू मालमत्ता (Current Assets)** | | | |
| (अ) साठा (Inventories) | १३ | ४९.५३ | ५४.९४ |
| (ब) व्यापारी येणी (Trade Receivables) | १४ | ४,१९०.६० | ४,२६३.७९ |
| (क) रोख व रोख समतुल्य शिल्लक | १५ | ५,४६७.७५ | २,६८०.८४ |
| (ड) अल्पकालीन कर्जे व आगाऊ रक्कमा | १६ | ४१३.७२ | ५९३.५७ |
| **एकूण** | | **१०,१२१.६०** | **७,५९३.१४** |
| **एकूण मालमत्ता** | | **११,०१०.०९** | **८,५२१.०२** |

**संलग्न आर्थिक विवरणांवरील टिपा (Notes to Financial Statements) या ताळेबंदाचा अविभाज्य भाग आहेत.**

**आमच्या संलग्न लेखापरीक्षण अहवालानुसार**

**शरद ए. वझे अँड कंपनी**

सनदी लेखापाल (Chartered Accountants)

फर्म नोंदणी क्र. : १०९११८W

| **स्वाक्षरी** | **स्वाक्षरी** | **स्वाक्षरी** | **स्वाक्षरी** | **स्वाक्षरी** |
|---|---|---|---|---|
| (सीए शरद ए. वझे) | संदीप एस. ओव्हाळ | सौ. पल्लवी निर्मळ | सौ. मंजिरी मनोळकर, भा.प्र.से. | दीपक तावरे, भा.प्र.से. |
| भागीदार | मुख्य कार्यकारी (वित्त) | सचिव / मुख्य कार्यकारी (प्रशासन) | व्यवस्थापकीय संचालक | संचालक |

सभासद क्र. : ३४३५४

UDIN :२५०३४३५४BMOMUP५१८६

दिनांक : १० सप्टेंबर २०२५

# महाराष्ट्र राज्य शेती महामंडळ मर्यादित, पुणे

*(महाराष्ट्र शासनाचा उपक्रम)*

## 31 मार्च 2023 रोजी समाप्त झालेल्या वर्षाकरिता नफा व तोटा खाते

*(PROFIT AND LOSS STATEMENT FOR THE YEAR ENDED ३१st MARCH, २०२३)*

*(रु. लाखांत)*

| तपशील | टीप क्र. | ३१ मार्च २०२३ | ३१ मार्च २०२२ |
|---|---|---|---|
| **कारभारातून प्राप्त उत्पन्न (Revenue from Operations)** | १७ | ३,५२०.०६ | ३,१३५.८१ |
| **इतर उत्पन्न (Other Income)** | १८ | ५७६.३५ | ३,४११.७० |
| **एकूण उत्पन्न** | | **४,०९६.४१** | **६,५४७.५१** |
| **खर्च** | | | |
| प्रक्रियाधीन व तयार मालाच्या साठ्यातील बदल | १९ | ५.४२ | ६.०२ |
| कर्मचारी लाभ खर्च | २० | ९४६.९३ | ८१२.०२ |
| घसारा व अमॉर्टायझेशन खर्च | २१ | १६.१० | २१.३७ |
| इतर खर्च | २२ | १७०.४७ | १५९.४२ |
| **एकूण खर्च** | | **१,१३८.९२** | **९९८.८३** |
| अपवादात्मक व असाधारण बाबी तसेच करपूर्व नफा/(तोटा) | | २,९५७.४९ | ५,५४८.६८ |
| अपवादात्मक बाबी (Exceptional Item) | | - | - |
| असाधारण बाबीपूर्वी व करपूर्व नफा/(तोटा) | | २,९५७.४९ | ५,५४८.६८ |
| पूर्वकालीन बाबी (Prior Period Item) | २३ | ६.५३ | १३४.३५ |
| असाधारण बाबी (Extraordinary Item) | | - | - |
| **करपूर्व नफा/(तोटा)** | | **२,९५०.९६** | **५,४१४.३३** |
| **कर खर्च** | | | |
| चालू कर (Current Tax) | २४ | १५७.६३ | १८५.२४ |
| **करोत्तर नफा/(तोटा)** | | **२,७९३.३३** | **५,२२९.०९** |
| अल्पमत भागधारकांच्या हितसंबंधांपूर्वीचा कालावधीतील नफा/(तोटा) | | २,७९३.३३ | ५,२२९.०९ |
| वजा : अल्पमत भागधारकांचा नफा/(तोटा) मधील हिस्सा | | - | - |
| **अल्पमत भागधारक समायोजनानंतरचा कालावधीतील नफा/(तोटा)** | | **२,७९३.३३** | **५,२२९.०९** |
| अल्पमत भागधारकांच्या हितसंबंधांपूर्वीचा कालावधीतील नफा/(तोटा) | | २,७९३.३३ | ५,२२९.०९ |
| वजा : अल्पमत भागधारकांचा नफा/(तोटा) मधील हिस्सा | | - | - |
| **अल्पमत भागधारक समायोजनानंतरचा कालावधीतील नफा/(तोटा)** | | **२,७९३.३३** | **५,२२९.०९** |
| **प्रति समभाग उत्पन्न (Earnings Per Share)** *(प्रत्येक समभागाचे दर्शनी मूल्य रु. १,०००/-)* | | | |
| **मूलभूत प्रति समभाग उत्पन्न (Basic EPS) (रु.)** | **२५** | **१०,१५७.५५** | **१९,०१४.८८** |
| **विरलित प्रति समभाग उत्पन्न (Diluted EPS) (रु.)** | **२५** | **१०,१५७.५५** | **१९,०१४.८८** |

**संलग्न आर्थिक विवरणांवरील टिपा (Notes to Financial Statements) या ताळेबंदाचा अविभाज्य भाग आहेत.**

**आमच्या संलग्न लेखापरीक्षण अहवालानुसार**

**शरद ए. वझे अँड कंपनी**

सनदी लेखापाल (Chartered Accountants)

फर्म नोंदणी क्र. : १०९९११८W

| स्वाक्षरी | स्वाक्षरी | स्वाक्षरी | स्वाक्षरी | स्वाक्षरी |
|---|---|---|---|---|
| (सीए शरद ए. वझे) | संदीप एस. ओव्हाळ | सौ. पल्लवी निर्मळ | सौ. मंजिरी मनोळकर, भा.प्र.से. | दीपक तावरे, भा.प्र.से. |
| भागीदार | मुख्य कार्यकारी (वित्त) | सचिव / मुख्य कार्यकारी (प्रशासन) | व्यवस्थापकीय संचालक | संचालक |

सभासद क्र. : ३४३५४

UDIN :२५०३४३५४BMOMUP५१८६

दिनांक : १० सप्टेंबर २०२५

# महाराष्ट्र राज्य शेती महामंडळ मर्यादित, पुणे

*(महाराष्ट्र शासनाचा उपक्रम)*

## 1. कंपनीविषयी माहिती (COMPANY INFORMATION)

महाराष्ट्र राज्य शेती महामंडळ मर्यादित ही महाराष्ट्र शासनाची मालकी असलेली एक महामंडळीय संस्था असून तिची स्थापना सन 1972 मध्ये करण्यात आली आहे. महामंडळाचे मुख्यालय सेनापती बापट मार्ग, पुणे येथे स्थित आहे. महाराष्ट्र राज्यातील कृषी विकासाला चालना देणे व कृषी क्षेत्राच्या प्रगतीसाठी विविध उपक्रमांची अंमलबजावणी करणे हा महामंडळाचा प्रमुख उद्देश आहे.

## 2. महत्त्वपूर्ण लेखा धोरणे (SIGNIFICANT ACCOUNTING POLICIES)

### (अ) आर्थिक विवरणपत्रे तयार करण्याचा आधार (Basis of Preparation)

ही आर्थिक विवरणपत्रे भारतात सर्वसाधारणपणे स्वीकारल्या जाणाऱ्या लेखा तत्त्वांनुसार (Indian GAAP) तसेच कंपनी अधिनियम, 2013 च्या कलम 133 अंतर्गत विहित केलेल्या व लागू असलेल्या लेखा मानकांचे पालन करून तयार करण्यात आलेली आहेत.

आर्थिक विवरणपत्रे ऐतिहासिक किंमत पद्धतीवर (Historical Cost Convention) आणि उपार्जन तत्त्वावर (Accrual Basis) तयार करण्यात आली आहेत. तथापि, काही वित्तीय साधनांचे (Financial Instruments) मूल्यांकन न्याय्य मूल्य (Fair Value) पद्धतीने करण्यात आले आहे.

### (ब) अंदाजांचा वापर (Use of Estimates)

आर्थिक विवरणपत्रे तयार करताना कंपनीच्या व्यवस्थापनास काही अंदाज व गृहितके मांडावी लागतात. या अंदाजांचा परिणाम मालमत्ता व दायित्वांच्या नोंदविलेल्या शिल्लकीवर, तसेच आर्थिक विवरणपत्राच्या दिनांकास अस्तित्वात असलेल्या संभाव्य दायित्वांच्या (Contingent Liabilities) प्रकटीकरणावर आणि वर्षभरातील उत्पन्न व खर्चाच्या नोंदविलेल्या रकमांवर होतो.

अशा अंदाजांमध्ये पुढील बाबींचा समावेश होतो :

- संशयास्पद येणींसाठी तरतूद (Provision for Doubtful Receivables)
- उत्पन्न करासाठी तरतूद (Provision for Income Tax)
- घसारायोग्य स्थावर मालमत्ता, संयंत्र व उपकरणांचे उपयुक्त आयुष्य (Useful Life of Property, Plant and Equipment)
- मालमत्ता मूल्यह्रासासाठी तरतूद (Provision for Impairment)

प्रत्यक्ष परिणाम व अंदाज यांमध्ये फरक उद्भवू शकतो. अशा फरकांची नोंद संबंधित परिणाम ज्ञात होतात किंवा प्रत्यक्षात येतात त्या कालावधीत करण्यात येते.

### (क) स्थावर मालमत्ता, संयंत्र व उपकरणे (Property, Plant and Equipment)

स्थावर मालमत्ता, संयंत्र व उपकरणे ही त्यांची मूळ किंमत वजा संचयी घसारा/परिशोधन (Accumulated Depreciation/Amortisation) यावर दर्शविण्यात आलेली आहेत.

मालमत्तेला तिच्या विद्यमान स्थानावर व कार्यक्षम स्थितीत आणण्यासाठी झालेला सर्व खर्च मालमत्तेच्या किंमतीत समाविष्ट करण्यात आलेला आहे.

रु. 5,000/- किंवा त्यापेक्षा कमी किंमतीची संगणके व इतर मालमत्ता सामान्यतः भांडवली स्वरूपात नोंदविलेली नाहीत. तथापि, ती एखाद्या मोठ्या भांडवली गुंतवणूक योजनेचा भाग असल्यास त्यांचे भांडवलीकरण करण्यात येते.

### (ड) घसारा / परिशोधन (Depreciation / Amortisation)

वर्षभरात संपादित करण्यात आलेल्या स्थावर मालमत्ता, संयंत्र व उपकरणांवर (मुक्तधारक जमीन व प्रगतिपथावरील भांडवली कामे वगळून) सरळ रेषा पद्धतीने (Straight Line Method - SLM) घसारा/परिशोधन आकारण्यात येतो. मालमत्तेची किंमत तिच्या उपयुक्त आयुष्याच्या कालावधीत क्रमाक्रमाने लिहून काढण्याच्या उद्देशाने हा घसारा आकारला जातो.

### (ई) भाडेपट्टे (Leases)

कंपनीने भाडेकरू (Lessee) म्हणून घेतलेल्या अशा मालमत्तांमध्ये, ज्यामध्ये मालकीशी संबंधित बहुतांश जोखीम व लाभ कंपनीकडे हस्तांतरित होतात, त्या भाडेपट्ट्यांचे वर्गीकरण **वित्तीय भाडेपट्टा (Finance Lease)** म्हणून करण्यात येते.

अशा भाडेपट्ट्यांचे प्रारंभिक भांडवलीकरण भाडेपट्ट्याच्या सुरुवातीस न्याय्य मूल्य (Fair Value) किंवा किमान भाडे देयकांच्या वर्तमान मूल्य (Present Value of Minimum Lease Payments) यांपैकी कमी असलेल्या मूल्यावर करण्यात येते. त्याच रकमेचे समतुल्य दायित्वही नोंदविले जाते.

प्रत्येक भाडेहप्ता (Lease Rental) हा मूळ दायित्व व व्याज खर्च यामध्ये विभागला जातो, ज्यायोगे उर्वरित दायित्वावर स्थिर दराने व्याज आकारले जाते.

ज्या भाडेपट्ट्यांमध्ये मालमत्तेच्या मालकीशी संबंधित जोखीम व लाभ हे प्रामुख्याने भाडेदात्याकडे (Lessor) राहतात, त्यांचे वर्गीकरण **कार्यकारी भाडेपट्टा (Operating Lease)** म्हणून करण्यात येते.

अशा भाडेपट्ट्यांवरील भाडे देयके नफा व तोटा खात्यात सरळ रेषा पद्धतीने खर्च म्हणून नोंदविली जातात.

**f) मालमत्तेच्या मूल्यह्रासाची तपासणी (Impairment)**

प्रत्येक ताळेबंद दिनांकास व्यवस्थापन कंपनीच्या प्रत्येक रोख प्रवाह निर्माण करणाऱ्या घटकामधील (Cash Generating Unit) मालमत्तांच्या वहन मूल्याचा (Carrying Amount) आढावा घेते, जेणेकरून त्या मालमत्तेच्या मूल्यह्रासाची (Impairment) कोणतीही चिन्हे आहेत का हे निश्चित करता येईल.अशा प्रकारची चिन्हे आढळल्यास, मूल्यह्रासाची मर्यादा निश्चित करण्यासाठी संबंधित मालमत्तेची वसूलयोग्य रक्कम (Recoverable Amount) अंदाजित केली जाते.

वसूलयोग्य रक्कम म्हणजे मालमत्तेची निव्वळ विक्री किंमत (Net Selling Price) आणि वापरातील मूल्य (Value in Use) यांपैकी जी जास्त असेल ती रक्कम.

वापरातील मूल्य निश्चित करताना, मालमत्तेच्या सतत वापरातून व अंतिम विल्हेवाटीतून अपेक्षित असलेले भविष्यातील रोख प्रवाह (Future Cash Flows) यांचे वर्तमान मूल्य (Present Value) काढण्यासाठी करपूर्व सवलत दर (Pre-tax Discount Rate) वापरला जातो. हा दर पैशाच्या कालमूल्याबाबतच्या (Time Value of Money) आणि संबंधित मालमत्तेशी निगडित जोखमींबाबतच्या विद्यमान बाजार मूल्यांकनाचे प्रतिबिंब दर्शवितो.

मूल्यह्रासातील घट (Reversal of Impairment Loss) झाल्यास ती रक्कम नफा व तोटा पत्रकात (Statement of Profit and Loss) उत्पन्न म्हणून मान्य केली जाते.

**g) गुंतवणूक (Investments)**

दीर्घकालीन गुंतवणूक (Long-term Investments) आणि त्यांची चालू मुदतीतील परिपक्वता (Current Maturities of Long-term Investments) यांची नोंद मूळ किंमतीवर (Cost) केली जाते. मूल्यामध्ये कायमस्वरूपी नसलेली घट वगळता (Other than Temporary Diminution) आवश्यक तरतूद करण्यात येते.

चालू गुंतवणूक (Current Investments), दीर्घकालीन गुंतवणुकीच्या चालू मुदतीतील परिपक्वता वगळून, म्युच्युअल फंड, शासकीय रोखे (Government Securities) आणि बाँड्स यामधील गुंतवणुकींचा समावेश करते. अशा गुंतवणुकींची नोंद मूळ किंमत किंवा वाजवी मूल्य (Fair Value) यांपैकी जे कमी असेल त्या मूल्यावर केली जाते.

**h) महसूल मान्यता (Revenue Recognition)**

उपकरणांच्या विक्रीतून मिळणारा महसूल माल ग्राहकाला वितरित केल्यानंतर आणि मालकी हक्क (Title) ग्राहकाकडे हस्तांतरित झाल्यानंतर मान्य केला जातो.

महसूलाची नोंद सवलती (Discounts) वजा करून निव्वळ स्वरूपात केली जाते.

लाभांश (Dividend) प्राप्त करण्याचा हक्क निर्माण झाल्यानंतर त्याची नोंद केली जाते.

व्याज उत्पन्न (Interest Income) थकीत रक्कम आणि लागू असलेला व्याजदर विचारात घेऊन कालानुपाताने (Time Proportion Basis) मान्य केले जाते.

**i) कर आकारणी (Taxation)**

चालू उत्पन्नकर खर्च (Current Income Tax Expense) मध्ये भारतातील तसेच परदेशातील कार्यांमधून मिळालेल्या उत्पन्नावरील करांचा समावेश असतो.

भारतातील उत्पन्नकराची गणना आयकर अधिनियम, १९६१ मधील तरतुदींनुसार केली जाते.

परदेशातील कार्यांशी संबंधित कर खर्च त्या देशातील लागू कर कायद्यांनुसार निश्चित केला जातो.
भारतीय कर कायद्यांनुसार भरलेला किमान पर्यायी कर (Minimum Alternative Tax - MAT), जो भविष्यातील उत्पन्नकर दायित्वामध्ये समायोजनाच्या स्वरूपात आर्थिक लाभ निर्माण करतो, तो कंपनी भविष्यात नियमित उत्पन्नकर भरेल याबाबत खात्रीलायक पुरावा असल्यास मालमत्ता (Asset) म्हणून मान्य केला जातो.
त्यामुळे, MAT चे मूल्य विश्वासार्हपणे मोजता येत असल्यास आणि त्यातून भविष्यात आर्थिक लाभ मिळण्याची शक्यता असल्यास तो ताळेबंदात मालमत्ता म्हणून दर्शविला जातो.
स्थगित कर खर्च किंवा लाभ (Deferred Tax Expense / Benefit) हा करपात्र उत्पन्न (Taxable Income) आणि लेखापालिकीय उत्पन्न (Accounting Income) यांमधील वेळेतील फरकांवर (Timing Differences) आधारित असतो. हे फरक एका कालावधीत निर्माण होतात व पुढील कालावधीत उलट होण्याची शक्यता असते.
स्थगित कर मालमत्ता (Deferred Tax Assets) आणि स्थगित कर दायित्वे (Deferred Tax Liabilities) यांचे मूल्यांकन ताळेबंद दिनांकापर्यंत लागू किंवा प्रत्यक्षात लागू झालेल्या कर दर व कर कायद्यांच्या आधारे केले जाते.
आगाऊ कर (Advance Tax) आणि चालू उत्पन्नकरासाठी केलेली तरतूद (Provision for Current Income Tax) यांचे परस्पर समायोजन करून ताळेबंदात सादरीकरण केले जाते, जेव्हा कंपनीला त्याच कर अधिकारक्षेत्रात निव्वळ आधारावर (Net Basis) सेटलमेंट करण्याचा कायदेशीर अधिकार आणि उद्देश असतो.
कंपनी स्थगित कर मालमत्ता आणि स्थगित कर दायित्वे यांचे समायोजन (Offsetting) तेव्हाच करते, जेव्हा त्यासाठी कायदेशीरदृष्ट्या अंमलात आणता येईल असा अधिकार उपलब्ध असतो आणि दोन्ही बाबी एकाच कर प्राधिकरणाद्वारे आकारल्या जाणाऱ्या उत्पन्नकराशी संबंधित असतात.

**j) परकीय चलन व्यवहार (Foreign Currency Transactions)**

परकीय चलनातील उत्पन्न व खर्च यांचे रूपांतर व्यवहाराच्या दिनांकास लागू असलेल्या विनिमय दरानुसार करण्यात येते.
परकीय चलनातील मौद्रिक मालमत्ता (Monetary Assets) व दायित्वे (Liabilities), गैर-अभिन्न परकीय कार्यांमधील (Non-Integral Foreign Operations) निव्वळ गुंतवणूक (Net Investment) वगळता, ताळेबंद दिनांकास लागू असलेल्या विनिमय दरानुसार पुनर्मूल्यांकन (Translation) केली जातात.
अशा पुनर्मूल्यांकनातून निर्माण होणारे विनिमय नफा किंवा तोटा (Exchange Gains and Losses) नफा-तोटा पत्रकात (Statement of Profit and Loss) मान्य केले जातात.
गैर-अभिन्न परकीय कार्यांमधील निव्वळ गुंतवणुकीचा भाग म्हणून गणल्या जाणाऱ्या मौद्रिक घटकांवर उद्भवणारा विनिमय फरक (Exchange Difference) परकीय चलन रूपांतरण राखीव निधी (Foreign Currency Translation Reserve) मध्ये जमा केला जातो.

**k) साठा (Inventories)**

कच्चा माल (Raw Materials) यांची नोंद मूळ किंमत (Cost) किंवा निव्वळ प्राप्तीयोग्य मूल्य (Net Realisable Value) यांपैकी जे कमी असेल त्या मूल्यावर केली जाते.
कच्च्या मालाची किंमत भारित सरासरी पद्धतीने (Weighted Average Method) निश्चित केली जाते.
वाहतुकीत असलेल्या खरेदी केलेल्या मालाची (Goods-in-Transit) नोंद त्याच्या मूळ किंमतीवर केली जाते.
प्रक्रियाधीन उत्पादन (Work-in-Progress) यांची नोंद मूळ किंमत किंवा निव्वळ प्राप्तीयोग्य मूल्य यांपैकी जे कमी असेल त्या मूल्यावर केली जाते.
साठवण साहित्य (Stores) व सुटे भाग (Spare Parts) यांची नोंद मूळ किंमत किंवा निव्वळ प्राप्तीयोग्य मूल्य यांपैकी जे कमी असेल त्या मूल्यावर केली जाते.
कंपनीने उत्पादित किंवा खरेदी केलेल्या तयार मालाची (Finished Goods) नोंद मूळ किंमत किंवा निव्वळ प्राप्तीयोग्य मूल्य यांपैकी जे कमी असेल त्या मूल्यावर केली जाते.
किंमतीमध्ये थेट साहित्य खर्च (Direct Material Cost), थेट मजुरी खर्च (Direct Labour Cost) आणि उत्पादनाशी संबंधित अप्रत्यक्ष खर्चांचा (Manufacturing Overheads) योग्य प्रमाणात समावेश केला जातो.

**l) तरतुदी, संभाव्य दायित्वे व संभाव्य मालमत्ता**

(Provisions, Contingent Liabilities and Contingent Assets)

भूतकाळातील घटनेमुळे कंपनीवर विद्यमान दायित्व (Present Obligation) निर्माण झाले असल्यास आणि त्या दायित्वाची पूर्तता करण्यासाठी संसाधनांचा (Resources) बाहेर पडणारा प्रवाह (Outflow) होण्याची शक्यता असल्यास तसेच त्याचा विश्वासार्ह अंदाज (Reliable Estimate) लावता येत असल्यास, त्यासाठी तरतूद (Provision) केली जाते.

निवृत्तीवेतन लाभ (Retirement Benefits) व भरपाईयोग्य रजा (Compensated Absences) यांसाठीच्या तरतुदी वगळता इतर तरतुदींचे वर्तमान मूल्य (Present Value) काढण्यासाठी सूट (Discounting) दिली जात नाही.

तरतुदींची रक्कम ताळेबंद दिनांकास दायित्वाची पूर्तता करण्यासाठी आवश्यक असलेल्या सर्वोत्तम अंदाजाच्या आधारे निश्चित केली जाते.

प्रत्येक ताळेबंद दिनांकास या तरतुदींचा पुनरावलोकन करून अद्ययावत सर्वोत्तम अंदाजानुसार आवश्यक बदल केले जातात.

संभाव्य दायित्वे (Contingent Liabilities) वित्तीय विवरणपत्रांमध्ये मान्य (Recognise) केली जात नाहीत.

संभाव्य मालमत्ता (Contingent Assets) वित्तीय विवरणपत्रांमध्ये ना मान्य केली जाते ना स्वतंत्रपणे उघड (Disclose) केली जाते.

### m) रोख व रोख समतुल्य रक्कम

(Cash and Cash Equivalents)

कंपनी अशा सर्व अत्यंत तरल वित्तीय साधनांना (Highly Liquid Financial Instruments), जी सहजपणे निश्चित रकमेच्या रोखीत रूपांतरित करता येतात आणि ज्यांच्या मूल्यामध्ये बदल होण्याचा धोका अत्यल्प असतो, रोख समतुल्य (Cash Equivalents) मानते.

खरेदी दिनांकापासून मूळ मुदत (Original Maturity) तीन महिने किंवा त्यापेक्षा कमी असलेल्या अशा गुंतवणुकींचा समावेश रोख व रोख समतुल्य रकमेच्या वर्गवारीत केला जातो.

**संलग्न आर्थिक विवरणांवरील टिपा (Notes to Financial Statements) या ताळेबंदाचा अविभाज्य भाग आहेत.**
**आमच्या संलग्न लेखापरीक्षण अहवालानुसार**
**शरद ए. वझे अँड कंपनी**
सनदी लेखापाल (Chartered Accountants)
फर्म नोंदणी क्र. : १०९९११८W

| **स्वाक्षरी** | **स्वाक्षरी** | **स्वाक्षरी** | **स्वाक्षरी** | **स्वाक्षरी** |
|---|---|---|---|---|
| (सीए शरद ए. वझे) | संदीप एस. ओव्हाळ | सौ. पल्लवी निर्मळ | सौ. मंजिरी मनोळकर, भा.प्र.से. | दीपक तावरे, भा.प्र.से. |
| भागीदार | मुख्य कार्यकारी (वित्त) | सचिव / मुख्य कार्यकारी (प्रशासन) | व्यवस्थापकीय संचालक | संचालक |

सभासद क्र. : ३४३५४
UDIN :२५०३४३५४BMOMUP५१८६
दिनांक : १० सप्टेंबर २०२५

**अनुसूची क्र. 3**

# महाराष्ट्र राज्य शेती महामंडळ मर्यादित, पुणे

*(महाराष्ट्र शासनाचा उपक्रम)*

## 31 मार्च 2023 रोजीच्या ताळेबंदाचा भाग असलेली अनुसूची

## अनुसूची क्र. 3 (मुद्दा क्र. 1 (अ))

**भागभांडवल (Share Capital)**

| तपशील | 31 मार्च 2023 (रु.) | 31 मार्च 2022 (रु.) |
|---|---|---|
| **अधिकृत भागभांडवल (Authorised Share Capital)** | | |
| प्रत्येकी रु. १,००० चे ३०,००० समभाग | ३,००,००,००० | ३,००,००,००० |
| **जारी, सदस्यत्व घेतलेले व अदा केलेले भागभांडवल (Issued, Subscribed and Paid-up Capital)** | | |
| महाराष्ट्र शासनाने पूर्णतः सदस्यत्व घेतलेले व अदा केलेले प्रत्येकी रु. १,००० चे २७,५०० समभाग | २,७५,००,००० | २,७५,००,००० |
| **एकूण** | **२,७५,००,०००** | **२,७५,००,०००** |

**(अ) वर्षाच्या सुरुवातीस व शेवटी अस्तित्वात असलेल्या समभागांची ताळमेळ माहिती**

| तपशील | 31 मार्च 2023 | | 31 मार्च 2022 | |
|---|---|---|---|---|
| | समभाग संख्या | रक्कम (रु.) | समभाग संख्या | रक्कम (रु.) |
| वर्षाच्या प्रारंभी | २७,५०० | २,७५,००,००० | २७,५०० | २,७५,००,००० |
| वर्षामध्ये जारी केलेले समभाग | - | - | - | - |
| वर्षाच्या अखेरीस अस्तित्वात असलेले समभाग | २७,५०० | २,७५,००,००० | २७,५०० | २,७५,००,००० |

| भागधारकाचे नाव | 31 मार्च 2023 | | 31 मार्च 2022 | |
|---|---|---|---|---|
| | समभाग संख्या | भागधारणेचे टक्केवारी | समभाग संख्या | भागधारणेचे टक्केवारी |
| महाराष्ट्राचे राज्यपाल | २७,४९७ | ९९.९९% | २७,४९७ | ९९.९९% |
| **एकूण** | **२७,४९७** | **९९.९९%** | **२७,४९७** | **९९.९९%** |
| | | | | |

**अनुसूची क्र. 4**

# महाराष्ट्र राज्य शेती महामंडळ मर्यादित, पुणे

*(महाराष्ट्र शासनाचा उपक्रम)*

## 31 मार्च 2023 रोजीच्या ताळेबंदाचा भाग असलेली अनुसूची

## अनुसूची क्र. 4 (मुद्दा क्र. 1 (ब))

### राखीव निधी व अधिशेष (Reserves and Surplus)

*(रु. लाखांमध्ये)*

| तपशील | 31 मार्च 2023 | 31 मार्च 2022 |
|---|---|---|
| **सामान्य राखीव निधी (General Reserve)** | | |
| प्रारंभिक शिल्लक | - | - |
| जमा : नफा-तोटा खात्यातून हस्तांतरण | २०२.३५ | - |
| **अंतिम शिल्लक** | **२०२.३५** | **-** |
| **नफा व तोटा खाते (Statement of Profit and Loss)** | | |
| वर्षाच्या सुरुवातीची शिल्लक | ७६८.१९ | (४,४३६.६८) |
| जमा : चालू वर्षातील नफा/(तोटा) | २,७९३.३३ | ५,२२९.०९ |
| वजा : विनियोजन (Appropriation) | | |
| सामान्य राखीव निधीकडे हस्तांतरण | २०२.३५ | - |
| समभागांवरील लाभांश | १५२.०४ | २४.२३ |
| जादा आयकर तरतूद परत हस्तांतरित | १८.७२ | - |
| **वर्षअखेरीची शिल्लक** | **३,१८८.४०** | **७६८.१९** |
| **एकूण** | **३,३९०.७५** | **७६८.१९** |

**अनुसूची क्र. 5**

### इतर दीर्घकालीन दायित्वे (Other Long-Term Liabilities)

*(रु. लाखांमध्ये)*

| तपशील | 31 मार्च 2023 | 31 मार्च 2022 |
|---|---|---|
| शासनाकडे देय रक्कम | ६६२.१४ | ६५४.०० |
| देय ठेव रक्कम (Security Deposits Payable) | ३,९१५.५९ | ३,७७४.०३ |
| साहित्य खरेदीसाठी देय कर्जदार | ४५.३१ | ४५.३१ |
| इतर देय कर्जदार | ३८६.८३ | ३७९.९३ |
| मालमत्ता खरेदीसाठी देय कर्जदार | १०२.०३ | १०२.०३ |
| **एकूण** | **५,१११.९०** | **४,९५५.३०** |

**टीपा :**

**(अ)** साहित्य खरेदीसाठी देय कर्जदारांची रक्कम प्रत्यक्ष बिलांच्या आधारे दाखविण्यात आली असून त्यांचे भुगतान पुढील वर्षात करण्यात आले आहे. मालमत्ता खरेदीसाठी देय कर्जदारांची रक्कम १९६१ च्या कमाल जमीन धारणा कायद्यांतर्गत (Ceiling Act, १९६१) संपादित मालमत्तांशी संबंधित असल्याने या प्रकरणांमध्ये पुष्टीपत्रे प्राप्त करण्यात आलेली नाहीत.

**(ब)** सूक्ष्म, लघु व मध्यम उद्योग (MSME) यांना देय असलेल्या रकमेचा तपशील कंपनीकडे उपलब्ध नाही.

**(क)** इतर देय कर्जदारांबाबतची सविस्तर माहिती वित्तीय विवरणपत्रातील **टीप क्रमांक २८** मध्ये दिलेली आहे.

**(ड)** शासनाकडे देय रकमेबाबतची सविस्तर माहिती वित्तीय विवरणपत्रातील **टीप क्रमांक ३०** मध्ये दिलेली आहे.

**अनुसूची क्र. 6**

# महाराष्ट्र राज्य शेती महामंडळ मर्यादित, पुणे

*(महाराष्ट्र शासनाचा उपक्रम)*

## 31 मार्च 2023 रोजीच्या ताळेबंदाचा भाग असलेली अनुसूची

### अल्पकालीन कर्जे (Short-Term Borrowings)

| तपशील | 31 मार्च 2023 | 31 मार्च 2022 |
|---|---|---|
| दीर्घकालीन कर्जांच्या चालू वर्षातील देय हप्ते | | |
| - महाराष्ट्र शासनास देय व्याज | - | - |
| **एकूण** | - | - |

**अनुसूची क्र. 7**

**इतर चालू दायित्वे (Other Current Liabilities)**

*(रु. लाखांमध्ये)*

| तपशील | 31 मार्च 2023 | 31 मार्च 2022 |
|---|---|---|
| **वैधानिक देणी (Statutory Dues)** | | |
| कामगार कल्याण निधी देय | ६.८४ | ६.८२ |
| स्त्रोतावर कर कपात (TDS) देय | २.७६ | १.१२ |
| VAT / PT / GST देय | ४.१६ | ६.७० |
| **वेतन व मजुरी देय** | | |
| वेतन व मजुरी देय | ११८.०८ | ९१.२३ |
| न अदा केलेले वेतन व मजुरी | ४५.८० | ४५.८६ |
| **इतर देयके** | | |
| लेखापरीक्षण शुल्क देय | २.२५ | २.२५ |
| बँक शुल्क देय | ०.०१ | ०.०१ |
| बोनस देय | १०.३५ | १०.४५ |
| भविष्य निर्वाह निधी (PF) देय | ०.६० | १.१४ |
| वीज व ऊर्जा खर्च देय | १.८५ | २.०४ |
| कर्मचारी सहकारी संस्थेस देय योगदान | ६.१३ | २.९३ |
| कर्मचारी भविष्य निर्वाह निधी योगदान | ०.१० | - |
| मनोरंजन / अतिथीगृह खर्च देय | ०.०१ | ०.०१ |
| सामान्य खर्च देय | २.२३ | ०.९४ |
| उपदान (Gratuity) देय | ४०.८० | २६.५३ |
| कायदेशीर खर्च देय | ०.३५ | ०.३५ |
| वैद्यकीय खर्च देय | - | ०.०६ |
| मुद्रण व लेखनसामग्री खर्च देय | ०.०५ | ०.०३ |
| व्यावसायिक शुल्क देय | १२.७६ | ६.१२ |
| कर व शुल्क (Rates & Taxes) | १०७.२९ | ९४.७४ |
| दूरध्वनी व इतर देयके | ७.५३ | ७.५४ |
| प्रवास खर्च देय | ०.८० | १.५१ |
| कामगार संघटना वर्गणी देय | ०.१२ | ०.१२ |
| संयुक्त शेतकरी व इतरांकडून प्राप्त आगाऊ रक्कम/ठेवी | १,१५२.१३ | १,३३८.६५ |
| **एकूण** | **१,५२३.००** | **१,६४७.१५** |

**टीपा**

**(अ)**31 मार्च 2023 रोजी ताळेबंदात दर्शविलेल्या देणेकरी, प्राप्त आगाऊ रक्कम तसेच इतर जमा शिल्लकींसाठी कोणतीही पुष्टीपत्रे (Confirmations) प्राप्त करण्यात आलेली नाहीत.

ही शिल्लक मुख्य कार्यालय, शेतजमिनी (Farms) व साखर कारखाने यांच्यातील ताळमेळ (Reconciliation) होणे बाकी असल्यामुळे अंतिम स्वरूपात निश्चित झालेली नाही. त्यामुळे आवश्यक समायोजनांची शक्यता आहे.

ही प्रकरणे दीर्घ कालावधीपासून प्रलंबित असल्याने, अशा ताळमेळाचा वित्तीय विवरणपत्रांवर नेमका काय परिणाम होईल हे निश्चितपणे सांगता येत नाही.

**(ब) कर्मचारी लाभ (Employee Benefits)**

१. न वापरलेल्या रजेबाबत देय असलेली रजा रोखीकरण (Leave Encashment) दायित्वाची नोंद **रोख पद्धतीने (Cash Basis)** करण्यात येते.
२. भविष्य निर्वाह निधी (Provident Fund) व कुटुंब निवृत्तीवेतन निधी (Family Pension Fund) यासाठी नियोक्त्याचे योगदान (Employer's Contribution) तरतूद करून संबंधित प्राधिकरणांकडे नियमितपणे जमा करण्यात येते.

(क) ग्राहकांकडून प्राप्त आगाऊ रकमेमध्ये (Advance from Customer) संयुक्त शेती करारांनुसार (Joint Cultivation Agreements) आगाऊ प्राप्त झालेल्या रकमेचा समावेश आहे. या रकमा संबंधित संयुक्त शेती करारांच्या कालावधीनुसार वर्गीकृत करण्यात आल्या आहेत. त्यामुळे या प्रकरणांमध्ये स्वतंत्र पुष्टीपत्रे (Confirmations) प्राप्त करण्यात आलेली नाहीत.

**अनुसूची क्र. 8**

**महाराष्ट्र राज्य शेती महामंडळ मर्यादित, पुणे**

*(महाराष्ट्र शासनाचा उपक्रम)*

**31 मार्च 2023 रोजीच्या ताळेबंदाचा भाग असलेली अनुसूची**

**अल्पकालीन तरतुदी (Short-Term Provisions)**

*(रु. लाखांमध्ये)*

| तपशील | 31 मार्च 2023 | 31 मार्च 2022 |
|---|---|---|
| **आयकरासाठी तरतूद** | | |
| आयकर तरतूद | १५७.६३ | ४०२.९७ |
| **इतर तरतुदी** | | |
| प्रस्तावित लाभांश | १७६.२७ | २४.२३ |
| संभाव्य दायित्वासाठी तरतूद | ३.२७ | ३२.९६ |
| कृषी उत्पन्न करासाठी तरतूद | ३२८.१७ | ३२८.१६ |
| उपदान (Gratuity) तरतूद | ४४.१० | ९३.६७ |
| **एकूण** | **७०९.४४** | **८८१.९९** |

**टीपा (अ)**आर्थिक वर्ष 2022-23 मध्ये घरमालमत्ता उत्पन्न, मुदत ठेवींवरील व्याज आणि इतर उत्पन्नावरील आयकर दायित्वासाठी रु. **१५७.६३ लाख** इतकी तरतूद करण्यात आली आहे (मागील वर्ष : रु. १८५.२४ लाख).ही तरतूद आर्थिक वर्ष 2022-23 (निर्धारण वर्ष 2023-24) साठी प्रत्यक्ष आयकर दायित्व विचारात घेऊन करण्यात आलेली आहे.
सध्या कोणताही आयकर निर्धारण आदेश (Assessment Order) प्रलंबित नाही तसेच कोणताही कर वाद प्रलंबित नाही.
**(ब)**संभाव्य दायित्वासाठी (Contingent Liability) केलेली तरतूद ही वादग्रस्त मालमत्तेसाठी देय राहिलेल्या शिल्लक रकमेचे प्रतिनिधित्व करते.
यासंदर्भातील सविस्तर माहिती अनुसूची क्र. 9 मधील टीप (ब) मध्ये दिलेली आहे.
**(क)**चालू वर्षात कंपनीला मागील वर्षांतील तोटा समायोजित केल्यानंतर नफा झाला आहे.
त्यामुळे शासन निर्णय क्र. **१०.१०/LR No.२२ दिनांक २१ जून २०१०** नुसार कंपनीने **५% दराने रु. २४,२२,६९७/-** इतक्या लाभांशाची तरतूद केली आहे.
**(ड)**महाराष्ट्र कृषी उत्पन्न कर अधिनियमांतर्गत महामंडळावर महाराष्ट्र शासनास **रु. ३२८.१६ लाख** कृषी उत्पन्न कर देय आहे. सन 1972 ते 1983-84 या कालावधीतील कृषी उत्पन्न कर मागणीविरुद्ध महाराष्ट्र राज्य शेती महामंडळाने विक्रीकर प्राधिकरणाकडे अपील दाखल केले होते.
दिनांक **२९ जून २०००** रोजीच्या अपील निर्णयानुसार, सन 1972 ते 1983-84 या कालावधीत महामंडळाने मिळविलेल्या नफ्यावर कृषी उत्पन्न कर शासनास देय असल्याचे ठरविण्यात आले.
महामंडळाने सदर कृषी उत्पन्न कराची रक्कम माफ करण्याची विनंती राज्य शासनाकडे केली आहे. तथापि, शासनाकडून अद्याप अशा माफीबाबत कोणतीही पुष्टी प्राप्त झालेली नाही.
**(ई)** 31 मार्च 2023 रोजीच्या स्थितीनुसार, सर्व कर्मचारी वर्षाच्या अखेरीस निवृत्त होतील असे गृहीत धरून प्रत्यक्ष दायित्वाच्या आधारे उपदान (Gratuity) देयतेची तरतूद लेखापुस्तकांत करण्यात आली आहे.
वरील कर्मचारी लाभ (उपदान दायित्व) यासाठीची तरतूद **अंकगणितीय मूल्यांकन (Actuarial Valuation)** आधारित नसून प्रत्यक्ष अंदाजित दायित्वाच्या आधारे करण्यात आलेली आहे.

**अनुसूची क्र. ९**

# महाराष्ट्र राज्य शेती महामंडळ मर्यादित, पुणे

(महाराष्ट्र शासनाचा उपक्रम)

**ताळेबंदाचा भाग असलेली अनुसूची – ३१ मार्च २०२३ रोजी**

**मालमत्ता, संयंत्र व उपकरणे (Property, Plant and Equipment) आणि अमूर्त मालमत्ता**

| मालमत्तेचे नाव | एकूण स्थूल मूल्य | | | | घसारा व परिशोधन | | | | निव्वळ मूल्य | निव्वळ मूल्य |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | ०१-Apr-२२ रोजी | वाढ (Addition) | कपात (Deduction) | ३१-Mar-२३ रोजी | ०१-Apr-२२ रोजी संचयी घसारा/ परिशोधन | वर्षातील घसारा/परिशोधन | कपात | ३१-Mar-२३ रोजी संचयी घसारा/परिशोधन | ३१-Mar-२३ रोजी निव्वळ मूल्य | ३१-Mar-२२ रोजी निव्वळ मूल्य |
| **(i) मालमत्ता, संयंत्र व उपकरणे (Property, Plant and Equipment)** | | | | | | | | | | |
| जमीन व जमीन विकास (मालकी हक्काची जमीन) | २२६.९३ | १.०७ | - | २२८.०० | - | - | - | - | २२८.०० | २२६.९३ |
| सिंचन विहिरी व टाक्या | १४७.४२ | - | - | १४७.४२ | ६५.६६ | २.३६ | - | ६८.०२ | ७९.४१ | ८१.७७ |
| रस्ते | १.२८ | - | - | १.२८ | १.१४ | ०.०० | - | १.१५ | ०.१४ | ०.१४ |
| इमारती व कुंपण | ३९२.५० | ९.२६ | २.५६ | ३९९.१९ | २६७.७४ | १३.७९ | - | २८१.५३ | ११७.६७ | १२४.७६ |
| लिफ्ट पंप व कृषी यंत्रसामग्री | ११.६६ | - | - | ११.६६ | १०.९९ | ०.०१ | - | ११.०० | ०.६६ | ०.६७ |
| फर्निचर, फिटिंग्ज व कार्यालयीन उपकरणे | ८७.१९ | ३०.९६ | - | ११८.१६ | ५७.१९ | ३१.५४ | - | ८८.७३ | २९.४३ | ३०.०० |
| इतर यंत्रसामग्री (डिझेल टाकी) | ११.२५ | - | - | ११.२५ | १.१४ | ०.४१ | - | १.५५ | ९.७० | १०.११ |
| वाहने | २४.०८ | - | - | २४.०८ | २१.९७ | ०.९५ | - | २२.९२ | १.१७ | २.११ |
| **एकूण** | **९०२.३१** | **४१.२९** | **२.५६** | **९४१.०४** | **४२५.८१** | **४९.०६** | **-** | **४७४.८८** | **४६६.१७** | **४७६.५०** |
| **मागील वर्ष** | **९१२.५८** | **३०.७०** | **४०.९७** | **९०२.३१** | **४४०.७३** | **२१.३७** | **३५.७३** | **४२६.३६** | **४७५.९५** | **-** |
| **ii) प्रगतीपथावरील भांडवली कामे (Capital Work-in-Progress)** | | | | | | | | | २१.४१ | ५३.४१ |

**टिपा :**

**(अ)** स्थिर मालमत्ता (Fixed Assets) या त्यांच्या मूळ किमतीवरून जमा घसारा वजा करून दाखविण्यात आल्या आहेत. मालमत्तेच्या खरेदी किंमतीबरोबरच ती वापरासाठी तयार स्थितीत आणण्यासाठी झालेला सर्व प्रत्यक्ष खर्च, शुल्के व परत न मिळणारे कर यांचा खर्चामध्ये समावेश करण्यात आला आहे. चालू वर्षात कोणत्याही स्थिर मालमत्तेचे पुनर्मूल्यांकन (Revaluation) करण्यात आलेले नाही.

**(ब)** स्थिर मालमत्ता अनुसूचीत बिगर कृषी जमीन व इमारत रु. **३४,१४,४४७/-** तसेच इतर मालमत्ता रु. **१,१२,०६९/-** (एकूण रु. **३५,२६,५१६/-**) समाविष्ट आहेत. या मालमत्तांबाबत व्यवहाराच्या अंतिम निकालीकरणासंदर्भात वाद प्रलंबित आहे.
सदर मालमत्ता महामंडळाच्या ताब्यात असून वापरात आहेत. त्यामुळे चालू वर्षात त्यांचे भांडवलीकरण (Capitalisation) करण्यात आले असून त्यावर रु. **३२,९५,९८६/-** इतका घसारा आकारण्यात आला आहे.
मागील वर्षी हा घसारा "**आकस्मिक दायित्वासाठी तरतूद (Provision for Contingent Liability)**" म्हणून दाखविण्यात आला होता (अनुसूची क्र. ८ पहा).
या मालमत्तांसाठी आजपर्यंत रु. **३१,९९,५३७/-** इतकी आगाऊ रक्कम (Capital Work-in-Progress मध्ये समाविष्ट) अदा करण्यात आली आहे. उर्वरित रु. **३,२९,९७९/-** रक्कम वादग्रस्त असल्यामुळे प्रलंबित आहे. ही रक्कम अनुसूची क्र. ८ मध्ये **आकस्मिक दायित्वासाठी तरतूद** म्हणून दर्शविण्यात आली आहे.
रु. **४९,०६,२७५/-** इतक्या एकूण घसाऱ्यामध्ये खालील बाबींचा समावेश आहे :

- वादग्रस्त मालमत्तांव्यतिरिक्त इतर मालमत्तांवरील चालू वर्षाचा घसारा : **रु. १६,५०,४४७/-**
- चालू वर्षात भांडवलीकरण केलेल्या वादग्रस्त मालमत्तांवरील घसारा : **रु. ३२,९५,९८६/-**

---

**(क)** सदाशिवनगर येथील **३४०५ एकर जमिनीचा भोगवटा मूल्य (Occupancy Price)** तसेच त्यावरील कायमस्वरूपी व तात्पुरत्या संरचनांची किंमत महाराष्ट्र शासनाने अद्याप अंतिम केलेली नाही.
तथापि, शासनाच्या मागणीनुसार महामंडळाने माजी भाडेपट्टाधारकांना (Ex-lessors) **रु. ७,६३,७९७/-** इतके तात्पुरते भाडे (Ad-hoc Rent) अदा केले आहे.
ही रक्कम अंतिम निवाडा (Award) झाल्यानंतर समायोजित केली जाणार असून ती "**Capital Work-in-Progress**" अंतर्गत **मालमत्ता खरेदीसाठी दिलेली आगाऊ रक्कम (Advance against Assets)** म्हणून दाखविण्यात आली आहे. (टिप क्र. ९(ii) पहा.)

---

**(ड)** मालमत्ता खरेदीसाठी दिलेली **रु. २१,४१,३१७/-** इतकी आगाऊ रक्कम तीन वर्षांपेक्षा अधिक काळापासून प्रलंबित आहे.
जमिनीची किंमत, भरपाई (Award) इत्यादींबाबत संबंधित प्राधिकरणांकडून अद्याप अंतिम निर्णय झालेला नसल्यामुळे ही रक्कम अद्याप निकाली निघालेली नाही.

## (ii) भांडवली कामे प्रगतीपथावर (Capital Work-in-Progress - CWIP)

*(रु. लाखांमध्ये)*

| तपशील | ३१ मार्च २०२३ | ३१ मार्च २०२२ |
|---|---|---|
| प्रारंभिक शिल्लक | ५३.४१ | ५३.४१ |
| वर्षभरातील वाढ | - | - |
| वर्षात भांडवलीकरण केलेली रक्कम | ३२.०० | - |
| **अंतिम शिल्लक** | **२१.४१** | **५३.४१** |

**भांडवली कामे प्रगतीपथावर (Capital Work-in-Progress - CWIP) (Ageing Schedule)**

*(रु. लाखांमध्ये)*

| प्रकल्पांचा प्रकार | कालावधी | | | | ३१ मार्च २०२३ | कालावधी | | | | ३१ मार्च २०२२ |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | १ वर्षापेक्षा कमी | १-२ वर्षे | २-३ वर्षे | ३ वर्षांपेक्षा जास्त | एकूण | १ वर्षापेक्षा कमी | १-२ वर्षे | २-३ वर्षे | ३ वर्षांपेक्षा जास्त | एकूण |
| प्रगतीपथावरील प्रकल्प | - | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| तात्पुरते स्थगित प्रकल्प | - | - | - | २१.४१ | २१.४१ | - | - | - | ५३.४१ | ५३.४१ |

**अनुसूची क्र. १०**

**महाराष्ट्र राज्य शेती महामंडळ मर्यादित, पुणे**

*(महाराष्ट्र शासनाचा उपक्रम)*

**ताळेबंदाचा भाग असलेली अनुसूची – ३१ मार्च २०२३ रोजी**

**दीर्घकालीन गुंतवणूक (Non-Current Investments)**

*(रु. लाखांमध्ये)*

| तपशील | ३१ मार्च २०२३ | ३१ मार्च २०२२ |
|---|---|---|
| सूचीबाह्य (Unquoted) इक्विटी साधनांमधील व्यापार गुंतवणूक | १५६.१२ | १५६.१२ |
| इतर दीर्घकालीन गुंतवणूक | | |
| - MSEDCL कडून प्राप्त होणारे रोखे (Debentures Receivable) | ०.०५ | ०.०५ |
| - राष्ट्रीय बचत प्रमाणपत्रे (National Savings Certificates) | ०.३१ | ०.३१ |
| **एकूण** | **१५६.४८** | **१५६.४८** |

| संस्था | शेअर्स संख्या | ३१ मार्च २०२३ | शेअर्स संख्या | ३१ मार्च २०२२ |
|---|---|---|---|---|
| **(अ) शासकीय रोख्यांमधील गुंतवणूक (सूचीबाह्य)** | | | | |
| राष्ट्रीय बचत प्रमाणपत्रे (विविध दर्शनी मूल्यांची) | | ०.३१ | | ०.३१ |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **(ब) व्यापार गुंतवणूक (Trade Investments – Unquoted)** | | | | |
| १) श्री शंकर सहकारी साखर कारखाना लि., सदाशिवनगर (प्रति शेअर रु. ५,०००) | १,२०० | ६०.०० | १,२०० | ६०.०० |
| २) गंगापूर सहकारी साखर कारखाना लि., गंगापूर (प्रति शेअर रु. १,०००) | ५०० | ५.०० | ५०० | ५.०० |
| ३) श्री छत्रपती सहकारी साखर कारखाना लि., भवानीनगर (प्रति शेअर रु. १,०००) | ८ | ०.०८ | ८ | ०.०८ |
| ४) सोमेश्वर सहकारी साखर कारखाना लि. (प्रति शेअर रु. ५,०००) | १३३ | ६.६५ | १३३ | ६.६५ |
| ५) माळेगाव सहकारी साखर कारखाना लि. (प्रति शेअर रु. ५,०००) | १,५३७ | ७६.८५ | १,५३७ | ७६.८५ |
| ६) कर्मवीर शंकरराव काळे सहकारी साखर कारखाना लि. (प्रति शेअर रु. ५,०००) | १०० | ५.०० | १०० | ५.०० |
| ७) मुला-प्रवरा वीज सहकारी संस्था लि., श्रीरामपूर (प्रति शेअर रु. २५) | १६८ | ०.०४ | १६८ | ०.०४ |
| ८) विविध कार्यकारी संस्था, कळंब (प्रति शेअर रु. १०) | २ | ०.०० | २ | ०.०० |
| ९) KSSK Ltd. चे प्रति शेअर रु. ५० चे पूर्ण भरलेले समभाग | ५,००० | २.५० | - | - |
| **(क) इतर गुंतवणूक** | | | | |
| महाराष्ट्र राज्य विद्युत मंडळ (MSEB) यांचे ८.५% रोखे (Debentures) | | ०.०५ | | ०.०५ |

**१.** व्यवस्थापनाच्या मतानुसार, गुंतवणूक प्राप्त संस्थांमध्ये (Investee Companies) काही संघटनात्मक बदल झाले असले तरी कंपनीने केलेल्या सर्व **सूचीबाह्य (Unquoted) गुंतवणुका पूर्णपणे वसूलयोग्य (Fully Realisable)** आहेत.

**२.** गुंतवणुकीच्या मूल्यात झालेली संभाव्य घट (Diminution in Value) निश्चित करण्यात आलेली नसल्यामुळे त्यासाठी कोणतीही तरतूद (Provision) करण्यात आलेली नाही.

**३.** गुंतवणुका त्यांच्या **मूळ किंमतीवर (Cost Price)** दर्शविण्यात आल्या आहेत. व्यवस्थापनाच्या मतानुसार जर गुंतवणुकीच्या मूल्यातील घट कायमस्वरूपी (Permanent) नसल्यास त्यासाठी कोणतीही तरतूद करण्यात येत नाही.

**४. मुळा-प्रवरा इलेक्ट्रिक को-ऑपरेटिव्ह सोसायटी लि., श्रीरामपूर** ही संस्था **महाराष्ट्र राज्य वीज वितरण कंपनी मर्यादित (MSEDCL)** मध्ये विलीन/ताब्यात घेण्यात आलेली आहे. संबंधित तपशील उपलब्ध नसल्यामुळे या गुंतवणुकीबाबत मिळणाऱ्या भरपाईची (Compensation) लेखा नोंद करण्यात आलेली नाही.

**५. राष्ट्रीय बचत प्रमाणपत्रे (National Savings Certificates - NSC)** महामंडळाच्या प्रत्यक्ष ताब्यात उपलब्ध नाहीत. त्यामुळे त्यांच्या मूल्यघटीसाठी कोणतीही तरतूद करण्यात आलेली नाही.

**६. "कोपरगाव सहकारी साखर कारखाना लि."** या संस्थेचे नाव बदलून **"कर्मवीर शंकरराव काळे सहकारी साखर कारखाना लि."** असे करण्यात आले आहे

**अनुसूची क्र. ११**

**महाराष्ट्र राज्य शेती महामंडळ मर्यादित, पुणे**

*(महाराष्ट्र शासनाचा उपक्रम)*

**३१ मार्च २०२३ रोजीच्या ताळेबंदाचा भाग असलेली अनुसूची**

**दीर्घकालीन कर्जे व आगाऊ रक्कम (Long Term Loans and Advances)**

*(रु. लाखांत)*

| तपशील | ३१ मार्च २०२३ | ३१ मार्च २०२२ |
|---|---|---|
| **शासकीय प्राधिकरणांकडे ठेवलेल्या शिल्लका** | | |
| शासन प्राधिकरणांकडे ठेव (Security Deposit) | २३३.३५ | २३०.६५ |
| **इतर** | | |
| महाराष्ट्र राज्य वीज वितरण कंपनी (MSEDCL) कडे ठेव | ११.०८ | १०.८४ |
| **एकूण** | **२४४.४३** | **२४१.४९** |

**शासकीय प्राधिकरणांकडे असलेल्या शिल्लक रकमेतील विविध शासकीय प्राधिकरणांकडे ठेवलेल्या सुरक्षा ठेवींचा समावेश आहे.**

महाराष्ट्र राज्य शेती महामंडळाने (MSFC) **ग्रॅच्युइटी भुगतान अधिनियम, १९७२** च्या कलम ७(७) व नियम १८ अन्वये, अर्ज क्र. **(PGA) ५६०/२०११, ५६१/२०११, ५६२/२०११, ५६३/२०११ व ५६४/२०११** मध्ये दिनांक **०५.०२.२०१८** रोजी पारित करण्यात आलेल्या निर्णय व आदेशाविरुद्ध मा. औद्योगिक न्यायालय, अहमदनगर येथे अपील दाखल केले आहे.सदर अपील प्रकरणात न्यायालयाच्या आदेशानुसार **₹२,२६,९८,५००/-** इतकी रक्कम औद्योगिक न्यायालय, अहमदनगर येथे जमा करण्यात आली असून, ती रक्कम लेख्यात "**सुरक्षा ठेव (Security Deposit)**" म्हणून दर्शविण्यात आलेली आहे.

**अनुसूची क्र. १२**

**महाराष्ट्र राज्य शेती महामंडळ मर्यादित, पुणे**

*(महाराष्ट्र शासनाचा उपक्रम)*

**३१ मार्च २०२३ रोजीच्या ताळेबंदाचा भाग असलेली अनुसूची**

**इतर दीर्घकालीन स्थिर मालमत्ता (Other Non-Current Assets)**

*(रु. लाखांत)*

| तपशील | ३१ मार्च २०२३ | ३१ मार्च २०२२ |
|---|---|---|
| दीर्घकालीन व्यापार प्राप्य (संशयास्पद) | | |
| स्थगित महसुली खर्च (Deferred Revenue Expenditure) | ५१.६३ | ५१.६३ |
| वजा : संशयास्पद देणीसाठी तरतूद | (५१.६३) | (५१.६३) |
| **एकूण** | **०.००** | **०.००** |

**दीर्घकालीन व्यापार प्राप्यांची वयोमानानुसार (Ageing) माहिती ३१ मार्च २०२३ रोजी**

| तपशील | देयकाच्या नियत दिनांकापासून खालील कालावधीसाठी थकीत असलेली रक्कम | | | | | एकूण |
|---|---|---|---|---|---|---|
| | ६ महिन्यांपेक्षा कमी | ६ महिने ते १ वर्ष | १ ते २ वर्षे | २ ते ३ वर्षे | ३ वर्षांपेक्षा जास्त | |
| वादमुक्त (Undisputed) व वसूल होण्यायोग्य | - | - | - | - | - | - |
| वादमुक्त परंतु संशयास्पद | - | - | - | - | ५१.६३ | ५१.६३ |
| वादग्रस्त पण वसूल होण्यायोग्य | - | - | - | - | - | - |
| वादग्रस्त व संशयास्पद | - | - | - | - | - | - |
| **उप-एकूण** | | | | | | **५१.६३** |
| मुदत न झालेली (Undue) — वसूल होण्यायोग्य<br>मुदत न झालेली (Undue) — संशयास्पद<br>वजा : संशयास्पद देणीसाठी तरतूद | | | | | | -<br>५१.६३ |
| **एकूण** | | | | | | - |

सदर रक्कम गंगापूर येथील **उपसा सिंचन योजनेशी (Lift Irrigation Scheme)** संबंधित अद्याप लेख्यातून कमी न केलेल्या (not written off) रकमेचे प्रतिनिधित्व करते.महामंडळाने सातत्याने अशी लेखा धोरण अवलंबिली आहे की, ज्या क्षेत्रास सिंचनाचा लाभ मिळत नाही त्या क्षेत्रासंदर्भातील संबंधित रकमेची तरतूद (Provision) करण्यात येते.सदर योजनेअंतर्गत **सन १९९४-९५ पासून कोणतेही क्षेत्र सिंचित झालेले नसल्यामुळे**, आर्थिक वर्ष **२००८-०९** मध्ये संपूर्ण रकमेची **संशयास्पद येणींसाठी राखीव तरतूद (RDD — Reserve for Doubtful Debts / Doubtful Recovery Provision)** म्हणून नोंद करण्यात आलेली आहे.

**अनुसूची क्र. १३**

**महाराष्ट्र राज्य शेती महामंडळ मर्यादित, पुणे**

*(महाराष्ट्र शासनाचा उपक्रम)*

**३१ मार्च २०२३ रोजीच्या ताळेबंदाचा भाग असलेली अनुसूची**

**साठा (Inventories)** *(रु. लाखांत)*

| **तपशील** | **३१ मार्च २०२३** | **३१ मार्च २०२२** |
|---|---|---|
| व्यापारासाठी साठा (Stock-in-Trade) | ०.८० | ०.८० |
| कृषी वनीकरण (Agro Forestry) – खर्च मूल्यात | ४८.७३ | ५४.१४ |
| **एकूण** | **४९.५३** | **५४.९४** |

**अनुसूची क्र. १४**

**व्यापार प्राप्य (Trade Receivables)**

*(रु. लाखांत)*

| **तपशील** | **३१ मार्च २०२३** | **३१ मार्च २०२२** |
|---|---|---|
| असुरक्षित पण वसूल होण्यायोग्य (Unsecured – Considered Good) | ४,१९०.६० | ४,२६३.७९ |
| संशयास्पद (Doubtful) | १,०१३.५७ | १,०१३.५७ |
| वजा : संशयास्पद देणीसाठी तरतूद | (१,०१३.५७) | (१,०१३.५७) |
| **एकूण** | **४,१९०.६०** | **४,२६३.७९** |

**व्यापार प्राप्यांची वयोमानानुसार (Ageing) माहिती**

**३१ मार्च २०२३ रोजी**

*(रु. लाखांत)*

| **तपशील** | **देयकाच्या नियत दिनांकापासून खालील कालावधीसाठी थकीत असलेली रक्कम** | | | | | **एकूण** |
|---|---|---|---|---|---|---|
| | **६ महिन्यांपेक्षा कमी** | **६ महिने ते १ वर्ष** | **१ ते २ वर्षे** | **२ ते ३ वर्षे** | **३ वर्षांपेक्षा जास्त** | |
| वादमुक्त व वसूल होण्यायोग्य (Undisputed – Considered Good) | २३४.१२ | - | ९.८६ | - | ३,९४६.६२ | ४,१९०.६० |
| वादमुक्त परंतु संशयास्पद (Undisputed – Considered Doubtful) | - | - | - | - | १,०१३.५७ | १,०१३.५७ |
| वादग्रस्त व वसूल होण्यायोग्य | - | - | - | - | - | - |
| वादग्रस्त व संशयास्पद | - | - | - | - | - | - |
| **उप-एकूण** | | | | | | **५,२०४.१७** |
| मुदत न झालेली (Undue) – वसूल होण्यायोग्य | | | | | | (१,०१३.५७) |

| | | |
|---|---|---|
| मुदत न झालेली (Undue) – संशयास्पद<br>वजा : संशयास्पद देणीसाठी तरतूद | | |
| **एकूण व्यापार प्राप्य** | | **४,१९०.६०** |

**३१ मार्च २०२२ रोजी व्यापार प्राप्यांची (Trade Receivables) वयोमानानुसार माहिती**

*(रक्कम रुपये लाखांत)*

| **तपशील** | **देयकाच्या नियत दिनांकापासून खालील कालावधीसाठी थकीत असलेली रक्कम** | | | | | **एकूण** |
|---|---|---|---|---|---|---|
| | **६ महिन्यांपेक्षा कमी** | **६ महिने ते १ वर्ष** | **१ ते २ वर्षे** | **२ ते ३ वर्षे** | **३ वर्षांपेक्षा जास्त** | |
| वादमुक्त व वसूल होण्यायोग्य व्यापार प्राप्य | ८६.२८ | ५३.११ | १२४.७३ | ११.८० | ३,९८७.८८ | ४,२६३.७९ |
| वादग्रस्त परंतु वसूल होण्यायोग्य व्यापार प्राप्य | - | - | - | - | - | - |
| वादग्रस्त परंतु वसूल होण्यायोग्य व्यापार प्राप्य | - | - | - | - | - | - |
| वादग्रस्त व संशयास्पद व्यापार प्राप्य | - | - | - | - | १,०१३.५७ | १,०१३.५७ |
| **उप-एकूण** | | | | | | **५,२७७.३६** |
| मुदत न झालेली (Undue) – वसूल होण्यायोग्य | | | | | | |
| मुदत न झालेली (Undue) – संशयास्पद | | | | | | |
| वजा : संशयास्पद देणीसाठी तरतूद | | | | | | (१,०१३.५७) |
| **एकूण व्यापार प्राप्य** | | | | | | **४,२६३.७९** |

**(अ)** दिनांक **३१.०३.२०२३** रोजीच्या ताळेबंदामध्ये दर्शविलेल्या देणेकऱ्यांच्या (Debtors) शिल्लक रकमांची पुष्टीकरणे (Confirmations) प्राप्त झालेली नाहीत.सदर शिल्लक रकमा मुख्य कार्यालय, शेती मळे (Farms) आणि साखर कारखाने यांच्यामधील ताळमेळ (Reconciliation) प्रलंबित असल्यामुळे अंतिम स्वरूपात निश्चित झालेल्या नाहीत व त्यामध्ये आवश्यक समायोजनांची (Adjustments) आवश्यकता भासू शकते.ही प्रकरणे दीर्घ कालावधीपासून प्रलंबित असल्यामुळे, अशा ताळमेळ व समायोजनांचा वित्तीय विवरणपत्रांवर होणारा परिणाम निश्चितपणे ठरविणे शक्य नाही.

**अनुसूची क्र. १५**

**महाराष्ट्र राज्य शेती महामंडळ मर्यादित, पुणे**

*(महाराष्ट्र शासनाचा उपक्रम)*

**३१ मार्च २०२३ रोजीच्या ताळेबंदाचा भाग असलेली अनुसूची**

**रोख रक्कम व रोख समतुल्य (Cash and Cash Equivalents)**

*(रु. लाखांत)*

| **तपशील** | **३१ मार्च २०२३** | **३१ मार्च २०२२** |
|---|---|---|
| हातातील रोख रक्कम (Cash on Hand) | १.३९ | १.२३ |
| चालू खात्यांतील बँक शिल्लक (Balances with Banks in Current Accounts) | १९६.२५ | ३६९.२१ |
| **रोख व रोख समतुल्य एकूण** | **१९७.६४** | **३७०.४४** |
| **इतर बँक शिल्लक (Other Bank Balances)** | | |
| ३ महिन्यांपेक्षा जास्त पण १२ महिन्यांपेक्षा कमी मुदतीच्या ठेवी (Deposits with original maturity for more than ३ months but less than १२ months) | ५,२७०.११ | २,३१०.४० |
| १२ महिन्यांपेक्षा जास्त मुदतीच्या ठेवी (Deposits with original maturity for more than १२ months) | - | - |
| **एकूण** | **५,४६७.७५** | **२,६८०.८४** |
| | | |

**नुसूची क्र. १६**

**महाराष्ट्र राज्य शेती महामंडळ मर्यादित, पुणे**

*(महाराष्ट्र शासनाचा उपक्रम)*

**३१ मार्च २०२३ रोजीच्या ताळेबंदाचा भाग असलेली अनुसूची**

**अल्पकालीन कर्जे व आगाऊ रक्कम (Short Term Loans and Advances)**

*(रु. लाखांत)*

| तपशील | ३१ मार्च २०२३ | ३१ मार्च २०२२ |
|---|---|---|
| **शासकीय प्राधिकरणांकडे असलेल्या शिल्लका** | | |
| आगाऊ आयकर (Advance Income Tax) | १२०.०७ | ३६०.६८ |
| EPF ट्रस्टकडून येणे (EPF Trust Receivable) | ३४.२९ | - |
| GST रोख खात्यातील शिल्लक (GST Cash Ledger Balance) | २०.३५ | - |
| GST रोख खात्यातील शिल्लक (GST Cash Ledger Balance) | २०.३५ | - |
| विक्रीकर येणे (Sales Tax Receivable) | ०.०२ | ०.०२ |
| GST कायद्यानुसार स्त्रोतावर कर कपात (TDS under GST Act) | - | १.९६ |
| आयकर कायद्यानुसार स्त्रोतावर कर कपात (TDS under Income Tax Act) | २७.६१ | ३८.८९ |
| **इतर कर्जे व आगाऊ रक्कम (सुरक्षित व वसूल होण्यायोग्य)** | | |
| मा. न्यायालयाकडे ठेव ठेव (Security Deposit with Hon'ble Court) | ८०.३० | ८०.३० |
| **इतर कर्जे व आगाऊ रक्कम (असुरक्षित पण वसूल होण्यायोग्य)** | | |
| आगाऊ दिलेली वसूलयोग्य रक्कम (Advance Recoverable) | ९२.३० | ७२.८९ |
| वजा : संशयास्पद आगाऊ रकमेची तरतूद | (५.९६) | (५.९६) |
| **इतर** | | |
| पूर्वदत्त खर्च (Prepaid Expenses) | ०.६० | ०.६५ |
| परत मिळणाऱ्या ठेव रकमा (Refundable Deposits) | २२.०७ | २२.०७ |
| परत मिळणाऱ्या इतर ठेव रकमा | १०.२१ | १०.२१ |
| परत मिळणाऱ्या हंगामपूर्व ठेव रकमा | ६.१४ | ६.१४ |
| परत मिळणाऱ्या मुदत ठेव रकमा | ५.७२ | ५.७२ |
| **एकूण** | **४१३.७२** | **५९३.५७** |

**टिप्पणी (a)**

परत मिळणाऱ्या ठेव रकमा (Refundable Deposits) या सहकारी साखर कारखान्यांच्या उपनियमांनुसार ऊस विक्रीच्या रकमेतून कपात करून त्यांच्या ताब्यात ठेवलेल्या रकमा आहेत. महामंडळाचे सदस्यत्व संपुष्टात आल्यावर या रकमा परत मिळण्यायोग्य आहेत.

---

**टिप्पणी (b)**

व्यवस्थापनाच्या मतानुसार, कंत्राटदाराच्या बाजूने मे २००४ मध्ये झालेल्या न्यायनिर्णयाविरुद्ध स्थगिती (Stay) मिळविण्यासाठी न्यायालयात जमा करण्यात आलेली **₹८०.३० लाख** रक्कम रोख स्वरूपात किंवा इतर मार्गाने वसूल होण्याची शक्यता असल्यामुळे ती **"सुरक्षित व वसूल होण्यायोग्य" (Secured Considered Good)** म्हणून चालू मालमत्तांमध्ये दर्शविण्यात आली आहे.

सदर रक्कम परत मिळविण्यासाठी **Execution Proceeding / Special Darkhast No. १९३/२००३** मध्ये **Civil Suit M.A. --/२०२१** दिनांक **१३-०८-२०२१** रोजी मा. न्यायालयात दाखल करण्यात आला आहे.

**टिप्पणी (c)**

३१ मार्च २०२३ रोजी ताळेबंदात दर्शविलेल्या देणेकरी व इतर डेबिट शिल्लकांबाबत संबंधित पक्षांकडून कोणतीही पुष्टीपत्रे (Confirmations) प्राप्त झालेली नाहीत.

या शिल्लका मुख्य कार्यालय, शेत विभाग व साखर कारखाने यांच्यातील समेट (Reconciliation) होणे बाकी असल्यामुळे प्रलंबित आहेत. त्यामुळे त्यामध्ये आवश्यक फेरबदल होऊ शकतात. ही प्रकरणे दीर्घकाळापासून प्रलंबित असल्याने वित्तीय विवरणपत्रांवर होणारा परिणाम निश्चितपणे सांगता येत नाही.

कर्जे व आगाऊ रकमा यांपैकी:

- **₹२,२३,२०,५४१** रक्कम एक वर्षापेक्षा कमी कालावधीपासून प्रलंबित आहे.
- **₹२५,००,०००** रक्कम एक वर्षापेक्षा जास्त पण तीन वर्षांपेक्षा कमी कालावधीपासून प्रलंबित आहे.
- **₹१,६५,५१,४४८** रक्कम तीन वर्षांपेक्षा जास्त कालावधीपासून प्रलंबित आहे.

**टिप्पणी (d)**

असुरक्षित पण वसूल होण्यायोग्य (Unsecured Considered Good) रकमेमध्ये **बेलापूर शुगर अँड अलाइड इंडस्ट्रीज लिमिटेड** कडील मालमत्तांशी संबंधित रकमेचा समावेश आहे, ज्यांच्या मूल्यांकनाबाबत वाद सुरू आहे.

- बेलापूर शुगर अँड अलाइड इंडस्ट्रीज लिमिटेड यांनी मालमत्तेचे मूल्य **₹२७,७२,७३४.५०** असे निश्चित केले आहे (ही रक्कम MSFCL ने अदा केली आहे).
- तर MSFCL ने त्याच मालमत्तेचे मूल्य **₹१३,७७,५२०.३३** असे निश्चित केले आहे.

हा विषय अद्याप वादग्रस्त आहे.

अनुसूची क्र. ९(ii) मधील **भांडवली काम प्रगतीपथावर (Capital Work-in-Progress)** अंतर्गत दाखविलेल्या **₹५३,४०,८५४** आगाऊ रकमेपैकी **₹१३,७७,५२०.३३** समाविष्ट आहेत.

तसेच उर्वरित **₹१३,९५,२१३.६७** रक्कम **अनुसूची क्र. १६ — अल्पकालीन कर्जे व आगाऊ रक्कम (असुरक्षित पण वसूल होण्यायोग्य)** अंतर्गत दर्शविण्यात आली आहे.

**अनुसूची क्र. १७**

**महाराष्ट्र राज्य शेती महामंडळ मर्यादित, पुणे**
**(महाराष्ट्र शासनाचा उपक्रम)**
**३१ मार्च २०२३ रोजी समाप्त होणाऱ्या ताळेबंदाचा भाग असलेली अनुसूची**
**कार्यप्रणालीतून मिळणारे उत्पन्न(Revenue from Operation)**

(रु. लाखांमध्ये)

| तपशील | ३१ मार्च २०२३ | ३१ मार्च २०२२ |
|---|---|---|
| सेवा विक्री | | |
| - संयुक्त शेती उत्पन्न | ३,३९४.३४ | ३,१२१.९७ |
| इतर | | |
| कृषी उत्पादन विक्री | १२५.७२ | १३.८४ |
| **एकूण** | **३,५२०.०६** | **३,१३५.८१** |

अ) संयुक्त शेती उपक्रमांमधून मिळणारे उत्पन्न संबंधित करारांनुसार आणि उपार्जन तत्त्वावर नोंदविले जाते.

**अनुसूची क्र. १८**

## इतर उत्पन्न

(रु. लाखांमध्ये)

| तपशील | ३१ मार्च २०२३ | ३१ मार्च २०२२ |
|---|---|---|
| इतर गैर-कार्यकारी उत्पन्न (खर्च वजा करून) | | |
| - जप्त केलेले JC | - | ९.५१ |
| - जमीन संपादनातून मिळणारे उत्पन्न (टीप क्र. ३२ पहा) | - | २,६६१.७९ |
| - मुदत ठेवींवरील व्याज | २०५.०५ | २८२.२३ |
| - बचत खात्यावरील व्याज | ४.५१ | ४.१८ |
| - इतर उत्पन्न (टीप क्र. ३३ पहा) | ८३.६६ | ७३.३१ |
| - इतर व्याज | ९७.८४ | १८७.४२ |
| - मालमत्ता विक्रीवरील नफा | - | ६.२१ |
| - मिळालेले भाडे | १८५.०२ | १८७.०५ |
| - इतर | ०.२७ | - |
| **एकूण** | **५७६.३५** | **३,४११.७०** |

**अ) इतर उत्पन्न**

घरभाडे उत्पन्न

घरभाड्यापासून मिळणारे उत्पन्न हे लीव्ह अँड लायसन्स करारांनुसार आणि उपार्जन तत्त्वावर मान्य केले जाते.

**ब) व्याजापासून मिळणारे उत्पन्न**

गुंतवणुकीवरील व्याज तसेच इतर व्याज उत्पन्न हे लागू दरांनुसार उपार्जन तत्त्वावर मान्य केले जाते.

**क) ऊसाच्या विलंबित देयकांवरील व्याज उत्पन्न**

माननीय न्यायालयाच्या आदेशानुसार (विशेष दिवाणी दावा क्र. ४७/२००६), ऊसाच्या विलंबित देयकांवरील व्याज उत्पन्न वर्ष २०२०-२०२१ आणि २०२१-२२ या कालावधीत नोंदविण्यात आलेले नाही, कारण यापूर्वी तरतूद केलेली रक्कम प्रत्यक्ष प्राप्त झालेली नाही.

कॉर्पोरेशनने बेलापूर शुगर अँड अलाइड इंडस्ट्रीज लि. यांच्या विरोधात श्रीरामपूर येथील वरिष्ठ विभाग दिवाणी न्यायाधीश यांच्या न्यायालयात विशेष दिवाणी दावा क्र. ४७/२००६ दाखल केला होता. संबंधित माननीय न्यायालयाने हा दावा काही अंशी कॉर्पोरेशनच्या बाजूने मंजूर केला आहे.

सदर निकालाच्या अनुषंगाने, कॉर्पोरेशनने डारखास्त, म्हणजेच डिक्री अंमलबजावणी अर्ज क्र. ०३/२०१२, माननीय वरिष्ठ विभाग दिवाणी न्यायाधीश, श्रीरामपूर यांच्या न्यायालयात दाखल केला आहे. या अंमलबजावणी प्रक्रियेत कॉर्पोरेशनने वार्षिक १८ टक्के चक्रवाढ व्याजाचा दावा केला आहे.

३१ मार्च २०२३ रोजीच्या ताळेबंदाचा भाग असलेली अनुसूची

**अनुसूची क्र. १९**

**महाराष्ट्र राज्य शेती महामंडळ मर्यादित, पुणे**
**(महाराष्ट्र शासनाचा उपक्रम)**
**३१ मार्च २०२३ रोजीच्या ताळेबंदाचा भाग असलेली अनुसूची**
**प्रक्रियाधीन कामे आणि तयार मालाच्या साठ्यातील बदल**

(रु. लाखांमध्ये)

| तपशील | ३१ मार्च २०२३ | ३१ मार्च २०२२ |
|---|---|---|
| प्रारंभीचा साठा | | |
| मालसाठा | ०.८० | ०.८० |
| कृषी वनीकरण (खर्च मूल्याने) | ५४.१४ | ६०.१६ |
| वजा: अंतिम साठा | | |
| मालसाठा | ०.८० | ०.८० |
| कृषी वनीकरण (खर्च मूल्याने) | ४८.७३ | ५४.१४ |
| **एकूण** | **५.४२** | **६.०२** |

कृषी वनीकरण आणि फलोत्पादन यांचे मूल्यांकन वसूल होऊ शकणाऱ्या मूल्यावर करण्यात आले आहे.

**अनुसूची क्र. २०**

**कर्मचारी लाभ खर्च**

(रु. लाखांमध्ये)

| तपशील | ३१ मार्च २०२३ | ३१ मार्च २०२२ |
|---|---|---|
| पगार आणि वेतन | | |
| - अदा केलेला बोनस | ३.०० | ३.११ |
| - संचालकांचे मानधन | ५१.५८ | २८.६४ |
| - वर्षातील उपदान | ३१.४८ | ३०.९७ |
| - पगार आणि वेतन | ८४५.१५ | ७२०.४० |
| भविष्य निर्वाह निधी आणि इतर निधींकरिता अंशदान | १२.८७ | १९.६३ |
| कर्मचारी कल्याण खर्च | २.८५ | ९.२७ |
| **एकूण** | **९४६.९३** | **८१२.०२** |

**अनुसूची क्र. २१**

**घसारा व परिशोधन खर्च**

*(रक्कम लाख रुपयांत)*

| **तपशील** | **३१ मार्च २०२३** | **३१ मार्च २०२२** |
|---|---|---|
| मालमत्ता, संयंत्र व उपकरणांवरील घसारा | १६.१० | २१.३७ |
| **एकूण** | **१६.१०** | **२१.३७** |

**अनुसूची क्र. २२**

**महाराष्ट्र राज्य शेती महामंडळ मर्यादित, पुणे**
**(महाराष्ट्र शासनाचा उपक्रम)**
**३१ मार्च २०२३ रोजीच्या ताळेबंदाचा भाग असलेली अनुसूची**
**इतर खर्च**

(रु. लाखांमध्ये)

| तपशील | ३१ मार्च २०२३ | ३१ मार्च २०२२ |
|---|---|---|
| लेखापरीक्षकांचे मानधन | ०.७५ | ०.७५ |
| जाहिरात खर्च | ०.०३ | - |
| आवक वाहतूक खर्च | ०.०६ | - |
| विमा | ०.२७ | ०.५२ |
| वीज व इंधन | १५.७७ | २४.६८ |
| व्यावसायिक शुल्क | १०.६३ | ६.१७ |
| भाडे | २.३० | २.०३ |
| इमारतींची दुरुस्ती | ६.९७ | ५.०८ |
| यंत्रसामग्री दुरुस्ती | ५.८९ | ५.६५ |
| इतर दुरुस्ती | ०.५८ | ७.८९ |
| दर व कर | २८.६८ | २६.९५ |
| इतर व्यावसायिक प्रशासकीय खर्च | | |
| - टीप क्र. ३४ पहा | ४५.१७ | २१.५० |
| दूरध्वनी खर्च | १.०३ | १.६० |
| प्रवास खर्च | १९.०६ | १८.२४ |
| बँक शुल्क | ०.५१ | ०.५० |
| ताबा किंमतीवरील शासकीय व्याज | ३.९६ | ३.९६ |
| इतर व्याज - बेलापूर इंडस्ट्रीज | ४.८८ | ४.८८ |
| कायदेशीर खर्च | १५.६३ | २०.४४ |
| टपाल व तार खर्च | ०.५६ | ०.४३ |
| मुद्रण व स्टेशनरी खर्च | ६.४६ | ५.२९ |
| व्यवसाय कर | ०.०३ | ०.०२ |
| वापरलेली साठा सामग्री व सुटे भाग | १.२५ | २.८४ |
| **एकूण** | **१७०.४७** | **१५९.४२** |

अ) गुंतवणुकीवरील व्याज आणि इतर व्याज उत्पन्न

गुंतवणुकीवरील व्याज तसेच इतर व्याजापासून मिळणारे उत्पन्न हे लागू दरांनुसार उपार्जन तत्त्वावर मान्य केले जाते.

ब) घरभाडे उत्पन्न

घरभाड्यापासून मिळणारे उत्पन्न हे लीव्ह अँड लायसन्स करारांनुसार आणि उपार्जन तत्त्वावर मान्य केले जाते.

क) ऊसाच्या विलंबित देयकांवरील व्याज उत्पन्न

माननीय न्यायालयाच्या आदेशानुसार (विशेष दिवाणी दावा क्र. ४७/२००६), ऊसाच्या विलंबित देयकांवरील व्याज उत्पन्नाची तरतूद चालू वर्षात करण्यात आलेली नाही, कारण यापूर्वी तरतूद केलेल्या रकमा प्रत्यक्षात प्राप्त झालेल्या नाहीत.

कॉर्पोरेशनने बेलापूर शुगर अँड अलाइड इंडस्ट्रीज लि. यांच्या विरोधात श्रीरामपूर येथील वरिष्ठ विभाग दिवाणी न्यायाधीश यांच्या न्यायालयात विशेष दिवाणी दावा क्र. ४७/२००६ दाखल केला होता. संबंधित माननीय न्यायालयाने हा दावा काही अंशी कॉर्पोरेशनच्या बाजूने मंजूर केला आहे.
सदर निकालाच्या अनुषंगाने, कॉर्पोरेशनने डारखास्त, म्हणजेच डिक्री अंमलबजावणी अर्ज क्र. ०३/२०१२, माननीय वरिष्ठ विभाग दिवाणी न्यायाधीश, श्रीरामपूर यांच्या न्यायालयात दाखल केला आहे. या अंमलबजावणी कार्यवाहीमध्ये कॉर्पोरेशनने वार्षिक १८ टक्के चक्रवाढ व्याजाचा दावा केला आहे.

**अनुसूची क्र. २३**

**मागील कालावधीतील खर्च**

| तपशील | ३१ मार्च २०२३ | ३१ मार्च २०२२ |
|---|---|---|
| मागील कालावधी समायोजन (टीप क्र. ३५ पहा) | ६.५३ | १३४.३५ |
| एकूण | ६.५३ | १३४.३५ |

**अनुसूची क्र. २४**

**महाराष्ट्र राज्य शेती महामंडळ मर्यादित, पुणे**
**(महाराष्ट्र शासनाचा उपक्रम)**
**३१ मार्च २०२३ रोजीच्या ताळेबंदाचा भाग असलेली अनुसूची**
**कर खर्च**

(रु. लाखांमध्ये)

| तपशील | ३१ मार्च २०२३ | ३१ मार्च २०२२ |
|---|---|---|
| चालू कर | | |
| - आयकरासाठी तरतूद | १५७.६३ | १८५.२४ |
| **एकूण** | **१५७.६३** | **१८५.२४** |

**अनुसूची क्र. २५**

**प्रति समभाग कमाई**

(रु. लाखांमध्ये)

| तपशील | ३१ मार्च २०२३ | ३१ मार्च २०२२ |
|---|---|---|
| भागधारकांना अनुज्ञेय नफा (रक्कम रुपये मध्ये) | २,७९३.३३ | ५,२२९.०९ |
| समभागांची भारित सरासरी संख्या | २७,५०० | २७,५०० |
| प्रति समभाग मूलभूत कमाई (रु.) | १०,१५७.५५ | १९,०१४.८८ |
| प्रति समभाग विरलित कमाई (रु.) | १०,१५७.५५ | १९,०१४.८८ |
| प्रति समभाग दर्शनी मूल्य (रु.) | १,००० | १,००० |

**अनुसूची क्र. २६**

**लेखापरीक्षकांचे मानधन**

(रु. लाखांमध्ये)

| तपशील | ३१ मार्च २०२३ | ३१ मार्च २०२२ |
|---|---|---|
| लेखापरीक्षकांना केलेली देयके | | |
| - लेखापरीक्षक | ०.७५ | ०.७५ |
| एकूण | ०.७५ | ०.७५ |

**अनुसूची क्र. २७**

**महाराष्ट्र राज्य शेती महामंडळ मर्यादित, पुणे**
**(महाराष्ट्र शासनाचा उपक्रम)**
**३१ मार्च २०२३ रोजीच्या ताळेबंदाचा भाग असलेली अनुसूची**
**संभाव्य दायित्वे आणि बांधिलकी**

(रु. लाखांमध्ये)

| तपशील | ३१ मार्च २०२३ | ३१ मार्च २०२२ |
|---|---|---|
| ज्या संभाव्य दायित्वांसाठी तरतूद केलेली नाही | | |
| माजी व्यवस्थापनाकडून ताब्यात घेतलेल्या मालमत्ता व साहित्य तसेच इतर शुल्क इत्यादी संदर्भात | २१.४० | २१.४० |
| संयुक्त भांडवली साखर कारखान्यांच्या दाव्यांमुळे उद्भवलेल्या थकबाकीवरील व्याज | ११९.९८ | ११९.९८ |
| 'C' व 'D' प्रकारच्या निवासी इमारतींच्या खर्चवाढीबाबत | १.०४ | १.०४ |
| वादग्रस्त दायित्वे ज्यासाठी तरतूद केलेली नाही | | |
| बॉम्बे लेबर वेल्फेअर फंडातील अंशदानावरील दंडात्मक व्याज | ३.८४ | ३.८४ |
| रावळगाव साखर फार्म | २.४४ | २.४४ |
| कॉर्पोरेशनविरुद्धचे दावे, जे कर्ज म्हणून मान्य केलेले नाहीत - सोमेश्वर एस.एस.के. ४०/२००६ | ४२१.५९ | ४२१.५९ |
| अंतिम मूल्यांकन प्रलंबित असलेली वादग्रस्त मालमत्ता | - | ३.२६ |
| [रु. ३५,२६,२१७ (-) ३१,९९,५३७] | | |
| **एकूण** | **५७०.२९** | **५७३.५५** |

**निश्चित न झालेली दायित्वे, त्यामुळे त्यासाठी तरतूद केलेली नाही**

अ) कंपनीने दाखल केलेल्या किंवा कंपनीविरुद्ध दाखल झालेल्या न्यायालयीन दाव्यांमधून उद्भवणारे दावे, ज्यांची रक्कम कंपनीला ज्ञात नाही.

ब) वादग्रस्त भविष्य निर्वाह निधी आणि वादग्रस्त कृषी उत्पन्न कर यांबाबत विलंबित देयकांवरील नुकसानभरपाई किंवा व्याज.

क) कॉर्पोरेशनने मागील वर्षांमध्ये कॉर्पोरेशनच्या विविध युनिट्समधील जमिनीवरील वेड़ी बाभूळ झाडे काढून टाकणे आणि ती जमीन शेतीयोग्य करून उपलब्ध करून देणे यासाठी एक करार केला होता. तथापि, संबंधित कंत्राटदाराने करारातील अटी व शर्तींचे पालन केले नाही. त्यामुळे वाद निर्माण झाला आणि कॉर्पोरेशनने दि. २१.०१.१९९८ रोजी रु. ७५.८० लाखांच्या रकमेचा दावा कंत्राटदाराविरुद्ध दाखल केला.

मुंबई उच्च न्यायालयाने, मुंबई यांनी सदर रिट याचिका पुणे जिल्हा न्यायालयाकडे परत पाठवली आहे. तसेच, कंत्राटदारानेही दि. १५.०४.१९९८ रोजी रु. ११८ लाखांचा दावा कॉर्पोरेशनविरुद्ध दाखल केला होता, जो पुणे येथील वरिष्ठ विभाग दिवाणी न्यायाधीशांनी फेटाळून लावला आहे.

**अनुसूची क्र. २८**

**महाराष्ट्र राज्य शेती महामंडळ मर्यादित, पुणे**
**(महाराष्ट्र शासनाचा उपक्रम)**
**३१ मार्च २०२३ रोजीच्या ताळेबंदाचा भाग असलेली अनुसूची**
**शासकीय देणी व देयकांमध्ये खालील बाबींचा समावेश आहे**

(रु. लाखांमध्ये)

| तपशील | ३१ मार्च २०२३ | ३१ मार्च २०२२ |
|---|---|---|
| ताबा किंमतीवरील व्याज | २५६.७६ | २५२.८१ |
| सी.एम.आर. फंड / ध्वज निधी / एल.आय.सी. / युनियन वर्गणी | ०.०२ | ०.०२ |
| भाडे - कॅनरा बँकेच्या ५०% रकमेचे शासनाला देय | १५८.०९ | १४७.३० |
| सिंचन | २२.९२ | २२.९२ |
| जमीन भाडे | २२४.३४ | २२४.३४ |
| एकूण | ६६२.१४ | ६४७.३९ |

**अ)**रु. ३,९५,५४६/- इतक्या ताबा किंमतीवरील व्याजाची तरतूद वार्षिक ६.५% दराने करण्यात आलेली आहे. ही तरतूद शासनाला देय असलेल्या रु. ६०,८५,३२२.४७ ताबा किंमतीच्या देयकावर आधारित आहे. ही तरतूद महाराष्ट्र शासन, महसूल व वन विभागाच्या पत्र क्र. ICH १३८१/३२१४८/२१८/L-७ दिनांक १४-०८-१९८२ नुसार करण्यात आलेली आहे.

**ब)**शासनाला देय भाडे हे कॅनरा बँकेच्या भाड्याच्या बाबतीत शासन निर्णय क्र. LND/WS/IV/३०७८/७९ दिनांक ३०-१०-१९७६ नुसार लेखांकित करण्यात आलेले आहे.

**क)**१९६४-६५ ते १९७०-७१ या कालावधीतील १४ युनिट्ससाठी महाराष्ट्र शासनाला देय जमीनभाडे यामध्ये समाविष्ट आहे. शासनाने "महाराष्ट्र कृषी जमीन (धारणा मर्यादा) अधिनियम, १९६१" अंतर्गत खाजगी साखर कारखान्यांच्या जमिनी तसेच खाजगी शेतकऱ्यांकडून भाडेपट्ट्याने घेतलेल्या जमिनी संपादित केल्या होत्या. १९६३-६४ या वर्षात शासनाने या जमिनी एम.एस.एफ.सी. कडे हस्तांतरित केल्या. १९६३-६४ ते १९८२-८३ या कालावधीत एम.एस.एफ.सी.ने महाराष्ट्र शासनाच्या आदेशानुसार भाडेपट्टा भाड्याची तरतूद केली. १९८३-८४ पासून पुढे, शासनाने भाडेपट्टा भाड्याबाबत कोणतेही आदेश दिले नाहीत, त्यामुळे एम.एस.एफ.सी.ने त्यासाठी कोणतीही तरतूद केलेली नाही.

**अनुसूची क्र. २९**

**वादग्रस्त मालमत्ता**

(रु. लाखांमध्ये)

| तपशील | ३१ मार्च २०२३ | ३१ मार्च २०२२ |
|---|---|---|
| बिगरशेती जमिनीवरील जमीन व इमारत | - | ३४.१४ |
| इतर मालमत्ता | - | १.१२ |
| एकूण | - | ३५.२६ |

स्थिर मालमत्तेच्या अनुसूचीत बिगरशेती जमिनीवरील जमीन व इमारत रु. ३४,१४,४४७/- आणि इतर मालमत्ता रु. १,१२,०६९/- (एकूण रु. ३५,२६,५१६/-) यांचा समावेश आहे. अंतिम व्यवहार निकाली निघालेला नसल्यामुळे या मालमत्ता वादग्रस्त आहेत.

तथापि, या मालमत्ता कॉर्पोरेशनच्या ताब्यात असून वापरात आहेत. त्यामुळे त्या चालू वर्षात भांडवली स्वरूपात नोंदविण्यात आल्या आहेत. अनुसूची ९ मधील टीप (ब) पहा.

**अनुसूची क्र. ३०**

**महाराष्ट्र राज्य शेती महामंडळ मर्यादित, पुणे**
**(महाराष्ट्र शासनाचा उपक्रम)**
**३१ मार्च २०२३ रोजीच्या ताळेबंदाचा भाग असलेली अनुसूची**
**इतर विविध देणेकरी**

(रु. लाखांमध्ये)

| तपशील | ३१ मार्च २०२३ | ३१ मार्च २०२२ |
|---|---|---|
| बेलापूर कंपनीला देय भाड्यावरील व्याज - अनुसूची क्र. २२ मधील टीप क्र. (ब) पहा | १५६.८६ | १५१.९८ |
| भाडे देय - बेलापूर कंपनी व साखर उपक्रम A | ७९.०२ | ७६.९९ |
| साखर कारखाने | २.०२ | २.०२ |
| साखर कारखाने | २.०२ | २.०२ |
| जमीन संपादन | १४५.८६ | १४५.८६ |
| संयुक्त शेती ११-१२ प्रशासकीय खर्च | ३.०८ | ३.०८ |
| एकूण | ३८६.८३ | ३७९.९२ |

**अ)**
१३ शेतजमिनींपैकी (सदाशिवनगर फार्म वगळून) ३३७७ एकर जमीन शासकीय प्राधिकरणांनी संपादित केली आहे. काही जमिनींसाठी मिळणारी भरपाई अद्याप अंतिम झालेली नाही. संबंधित निवाडा अंतिम झाल्यानंतर ती रक्कम उत्पन्नात वर्ग केली जाईल. त्यामुळे ही रक्कम "इतर देय विविध देणेकरी" अंतर्गत "दीर्घकालीन दायित्व" म्हणून दर्शविण्यात आली आहे.

**अनुसूची क्र. ३१**

**जमीन धारणा स्थिती**

(रु. लाखांमध्ये)

| तपशील | ३१-मार्च-२०२३ | | |
|---|---|---|---|
| ताब्यात व वापरात असलेली | ०.४० | ०.०१ | ०.४१ |
| ३१-०३-२०२३ पर्यंत शासन निर्णयानुसार माजी भाडेपट्टादारांना मंजूर केलेली एकूण जमीन (टीप क्र. क पहा) | ०.२५ | ०.०२ | ०.२७ |
| माजी भाडेपट्टादारांच्या नावे हस्तांतरित | ०.१४ | ०.०१ | ०.१४ |
| शासनामार्फत संपादित / विक्री / वगळलेली जमीन, संपादनासह | ०.०४ | ०.०० | ०.०४ |
| **एकूण** | **०.८२** | **०.०३** | **०.८६** |

**अ)**जमिनीची किंमत/मूल्य, निवाडे इत्यादींबाबत संबंधित प्राधिकरणांकडून अंतिम निर्णय झालेला नसल्यामुळे, वरील परिच्छेदांत नमूद केलेली तसेच ताळेबंदात दर्शविलेली दायित्वे आणि मालमत्ता यामध्ये बदल होऊ शकतो. अशा बदलांचा कॉर्पोरेशनच्या नफा-तोटा खाते आणि मालमत्तेवर परिणामी परिणाम होऊ शकतो.
**ब)**ताळेबंदात नमूद केलेल्या जमिनीच्या किंमतीत विविध प्राधिकरणांनी संपादित केलेल्या अशा जमिनींचा खर्च समाविष्ट केलेला नाही, ज्याबाबत अद्याप निवाडा झालेला नाही.
**क)**

महाराष्ट्र कृषी जमीन (धारणा मर्यादा) अधिनियम, १९६१ मध्ये महाराष्ट्र अधिनियम क्र. XVII of २००३ द्वारे दुरुस्ती करण्यात आली. या दुरुस्तीनुसार, पूर्वी ज्या माजी भाडेपट्टादारांनी आपली जमीन साखर उद्योगांना भाडेपट्ट्याने दिली होती आणि नंतर ती जमीन कॉर्पोरेशनकडे हस्तांतरित झाली, अशा माजी भाडेपट्टादारांना आता एक कमाल धारणा एककापर्यंत जमीन मंजूर होण्याचा हक्क प्राप्त झाला आहे.

या दुरुस्तीच्या घटनात्मक वैधतेला प्रतिनिधी कामगार संघटनांनी मुंबई उच्च न्यायालय, औरंगाबाद खंडपीठ येथे रिट याचिका क्र. २९७८/२००३ दाखल करून आव्हान दिले होते. माननीय उच्च न्यायालयाने दि. २३-०९-२००५ रोजी ती याचिका फेटाळली. त्या निर्णयाविरुद्ध संबंधित कामगार संघटनांनी माननीय सर्वोच्च न्यायालय, नवी दिल्ली येथे अपील क्र. ४६२/२००६ दाखल केले. ते अपीलही दि. ३० ऑगस्ट २०११ रोजी फेटाळण्यात आले.

वरील निर्णयांच्या अनुषंगाने, माजी भाडेपट्टादारांना आता एक कमाल धारणा मर्यादेपर्यंत जमीन मंजूर होण्याचा अधिकार आहे. यासाठी राज्य शासनाने १३ शेतजमिनींबाबत विविध तारखांना शासन निर्णय जारी केले आहेत. एम.ए.एल. अधिनियमाच्या कलम २८-१ AA (३) नुसार शासनाद्वारे या जमिनींचे वाटप केले जात आहे.

३१-०३-२०२३ पर्यंत माजी भाडेपट्टादारांना प्रत्यक्ष वाटप झालेली जमीन २४,०५६ एकर आहे. या प्रक्रियेत वाटप होणाऱ्या जमिनींचे प्रमाण निश्चित करून ते या वित्तीय अहवालासोबत जोडलेले आहे. ताळेबंदातील जमिनीची किंमत ही माजी भाडेपट्टादारांच्या जमिनी वगळून दर्शविलेली असल्यामुळे, या बदलांचा त्या किमतीवर परिणाम होत नाही.

**अनुसूची क्र. ३२**

**महाराष्ट्र राज्य शेती महामंडळ मर्यादित, पुणे**
**(महाराष्ट्र शासनाचा उपक्रम)**
**३१ मार्च २०२३ रोजीच्या ताळेबंदाचा भाग असलेली अनुसूची**
**जमीन संपादनातून मिळालेले उत्पन्न**

(रु. लाखांमध्ये)

| तपशील | ३१ मार्च २०२३ | ३१ मार्च २०२२ |
|---|---|---|
| रत्नापुरी - १९६१.९ चौ. मी. जमीन, जी वित्तीय वर्ष २०२१-२२ मध्ये संपादित झाली. प्राप्त रक्कम वित्तीय वर्ष २०२१-२२ मध्ये रु. ४८,६१,५६९ आणि वित्तीय वर्ष २०२२-२३ मध्ये रु. २६,२६,७६६ | - | ७४.८८ |
| रावळगाव फार्म - २५० HR ब्लॉक क्र. ३-४, कृषी विज्ञान संकुलासाठी, जी वित्तीय वर्ष २०२१-२२ मध्ये संपादित झाली आणि ज्यासाठी प्राप्त रक्कम वित्तीय वर्ष २०२१-२२ मध्ये मिळाली | - | २,५८६.९१ |
| एकूण | - | २,६६१.७९ |

**अनुसूची क्र. ३३**

**विविध उत्पन्न**

रु. ८३.६६ लाखांमध्ये खालील बाबींचा समावेश आहे :

| अनु. क्र. | तपशील | २०२२-२०२३ (रु. लाखांमध्ये) |
|---|---|---|
| १ | निविदा विक्री | ५.३८ |
| २ | जप्त केलेल्या संयुक्त शेती सुरक्षा ठेवी | ६५.८१ |
| ३ | इमारत भंगार व साहित्य भंगार | ५.९९ |
| ४ | पाइपलाइन व प्लॉट रस्ता / एनओसी | ०.९२ |
| ५ | कंपोस्ट / मुरूम / इतर भंगार विक्री | ३.०५ |
| ६ | चराई शुल्क / गवत विक्री | ०.२३ |
| ७ | विद्युत प्रतिष्ठापन शुल्क प्राप्त व इतर शुल्क | २.२९ |
| | एकूण | ८३.६६ |

**अनुसूची क्र. ३४**

**इतर व्यवसाय प्रशासकीय खर्च**

**रु. ४५.१७ लाखांमध्ये खालील बाबींचा समावेश आहे :**

| अनु. क्र. | तपशील | २०२२-२०२३ (रु. लाखांमध्ये) |
|---|---|---|
| १ | झेरॉक्स / टायपिंग शुल्क / डिजिटल स्वाक्षरी / फॅक्स / वहन / फाइलिंग / नेट शुल्क / पीएफ / पीटी / संगणक खर्च / टोल / परतफेड / इतर | १३.०८ |
| २ | सफाई कामगार व स्वच्छता खर्च | ०.३६ |
| ३ | जाहिरात | ६.१९ |
| ४ | बैठक / अतिथीगृह खर्च | १.६८ |
| ५ | मजुरी खर्च व दुरुस्ती व देखभाल खर्च | १.३१ |
| ६ | वैद्यकीय खर्च | १.८६ |
| ७ | जेसीबी भाडे खर्च | ११.१६ |
| ८ | कायदेशीर खर्च | १.८१ |
| ९ | संरचनात्मक लेखापरीक्षण खर्च | ७.७१ |
| | एकूण | ४५.१७ |

**अनुसूची क्र. ३५**

**मागील वर्षाशी संबंधित समायोजन**

| खाते प्रमुख | २०२२-२०२३ | | २०२१-२०२२ | |
|---|---|---|---|---|
| | डेबिट | क्रेडिट | डेबिट | क्रेडिट |
| १. ग्रॅच्युइटी | १५.२८ | - | ३२.५५ | - |
| २. सामान्य खर्च | ०.०५ | - | - | ०.१३ |
| ३. विविध उत्पन्न, व्याज | - | ०.०४ | - | ०.३१ |
| ४. पगार व मजुरी, बोनस | ३९.४८ | - | २८.३९ | - |
| ५. इतर / दर व कर | ०.०० | - | ६.१४ | - |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| ६. सिंचन - वीज | ०.०० | - | ८७.८२ | - |
| ७. संयुक्त शेती उत्पन्न | - | ३.९२ | ४३.६९ | - |
| ८. जमीन संपादनातून उत्पन्न | - | - | - | - |
| ९. सुरक्षा व मनुष्यबळ पुरवठा शुल्क | ४४.३२ | - | ६३.८० | - |
| एकूण | ५४.८२ | ४८.२९ | १९८.५९ | ६४.२४ |
| **निव्वळ शिल्लक** | डेबिट रु. ६.५३/- | | डेबिट रु. १३४.३५/- | |

**अनुसूची क्र. ३६**

**स्थिर मालमत्ता**

शासनाला देय असलेल्या ताबा किंमतीच्या भरण्याबाबतची संक्षिप्त स्थिती खालीलप्रमाणे आहे. यावर वार्षिक ६.५% दराने व्याजाची तरतूद करण्यात आलेली आहे.

| **तपशील** | **रक्कम (रुपये)** | **रक्कम (रुपये)** |
|---|---|---|
| ताबा किंमत (१३ युनिट्ससाठी) | | ४,०८,४६,०३६.४९ |
| जमा : आदेशातील अट ६ (फ) नुसार माजी भाडेपट्टादारांना दिलेले भाडे | | १,०१,९६,३३५.०० |
| १३ युनिट्ससाठी एकूण देय ताबा किंमत | | ५,१०,४२,३७१.४९ |
| शासनाच्या वतीने माजी भाडेपट्टादारांना दिलेले जमीनभाडे / तदर्थ भाडे (१३ युनिट्ससाठी) | ३,१०,७९,५१०.५३ | |
| १८.०२.१९८२ रोजी शासनाला केलेले भरणे व १९८८-८९ मध्ये "मालमत्ता खरेदीसाठी विविध देणेकरी" विरुद्ध समायोजित रक्कम | ५०,००,०००.०० | |
| लक्ष्मीवाडी येथील जमीन श्री साईबाबा संस्थान, शिर्डी यांच्यासाठी संपादित केल्याबद्दल देय भरपाईतून शासनाने वसूल केलेली रक्कम | ८८,७७,५३८.४९ | ४,४९,५७,०४९.०२ |
| **शासनाला निव्वळ देय रक्कम** | | **६०,८५,३२२.४७** |

**अनुसूची क्र. ३७**

**संभाव्य मालमत्ता**

हरिगाव फार्मच्या ऊस देयकांच्या विलंबित भरण्यावर मिळणाऱ्या व्याजाचे उत्पन्न, माननीय न्यायालयाच्या आदेशानुसार (विशेष दिवाणी दावा क्र. ४७/२००६), २०१९-२०२० या वर्षात नोंदविण्यात आलेले नाही, कारण मागील कालावधीतील रक्कम अद्याप प्राप्त झालेली नव्हती.

कॉर्पोरेशनने बेलापूर शुगर अँड अलाइड इंडस्ट्रीज लि. विरुद्ध विशेष दिवाणी दावा क्र. ४७/२००६ हा श्रीरामपूर येथील वरिष्ठ विभाग दिवाणी न्यायाधीश यांच्यासमोर दाखल केला होता. माननीय न्यायालयाने हा दावा अंशतः कॉर्पोरेशनच्या बाजूने मंजूर केला. त्या निर्णयाच्या अंमलबजावणीसाठी कॉर्पोरेशनने डारखास्त अर्थात डिक्री अंमलबजावणी अर्ज क्र. ०३/२०१२ हा श्रीरामपूर येथील न्यायालयात दाखल केला आहे. या अंमलबजावणी प्रक्रियेत कॉर्पोरेशनने वार्षिक १८% चक्रवाढ व्याजाचा दावा केलेला आहे.

**तपशील खालीलप्रमाणे**

| अनु. क्र | वर्ष | मुद्दल अधिक व्याज | १८% व्याज |
|---|---|---|---|
| १ | २०१६-२०१७ | २२९३.०५ | ४१२.७५ |
| २ | २०१७-२०१८ | २७०५.८० | ४८७.०४ |
| ३ | २०१८-२०१९ | ३१९२.८५ | ५७४.७१ |
| ४ | २०१९-२०२० | ३७६७.५६ | ६७८.१६ |
| ५ | २०२०-२०२१ | ४४४५.७२ | ८००.२३ |
| ६ | २०२१-२०२२ | ५२४५.९५ | ९४४.२७ |
| ७ | २०२२-२०२३ | ६१९०.२३ | १११४.२४ |
| | | एकूण | ५०११.४१ |

**अनुसूची क्र. ३८**

**कॉर्पोरेट सामाजिक उत्तरदायित्व (CSR)**

कंपनी अधिनियम, २०१३ च्या कलम १३५ नुसार द महाराष्ट्र स्टेट फार्मिंग कॉर्पोरेशन लि., पुणे यांना CSR लागू आहे. त्यानुसार, ३१ मार्च २०२३ पर्यंत खर्च न झालेली CSR रक्कम रु. ३१९.३८ लाख आहे. तपशील पुढीलप्रमाणे:

**करपूर्व नफा (PBT)**

(रु.लाखांमध्ये)

| आर्थिक वर्ष | करपूर्व नफा (PBT) | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|
| | २०१७-२०१८ | २०१८-२०१९ | २०१९-२०२० | २०२०-२०२१ | २०२१-२२ | २०२२-२३ |
| २०१५-२०१६ | ७९.४७ | | | | | |
| २०१६-२०१७ | -९९.६५ | -९९.६५ | | | | |
| २०१७-२०१८ | ५६१.७९ | ५६१.७९ | ५६१.७९ | | | |
| २०१८-२०१९ | | १८८१.६४ | १८८१.६४ | १८८१.६४ | | |
| २०१९-२०२० | | | ८७७४.५५ | ८७७४.५५ | ८७७४.५५ | |
| २०२०-२०२१ | | | | २०१४.९४ | २०१४.९४ | २०१४.९४ |
| २०२१-२०२२ | | | | | २६८८.३१ | २६८८.३१ |
| २०२२-२०२३ | | | | | | २९५२.०६ |
| मागील ३ वर्षांचा एकूण नफा | ५४१.६१ | २३४३.७८ | ११२१७.९८ | १२६७१.१३ | १३४७७.८० | ७६५५.३१ |
| सरासरी नफा | १८०.५४ | ७८१.२६ | ३७३९.३३ | ४२२३.७१ | ४४८७.८८ | २५५१.७७ |
| सरासरी नफ्याच्या २% CSR | ३.६१ | १५.६३ | ७४.७९ | ८४.४७ | ८९.८५ | ५१.०४ |

## CSR रक्कम

| आर्थिक वर्ष | CSR रक्कम |
|---|---|
| २०१७-२०१८ | ३.६१ |
| २०१८-२०१९ | १५.६३ |
| २०१९-२०२० | ७४.७९ |
| २०२०-२०२१ | ८४.४७ |
| २०२१-२०२२ | ८९.८५ |
| २०२२-२०२३ | ५१.०४ |
| एकूण CSR रक्कम | ३१९.३८ |

**अनुसूची क्र. ३९**

**इतर टिपा**

वर्षभरात कृषी कार्ये / इतर बाबींसाठी मोठ्या प्रमाणात खरेदी झालेली नाही. त्यामुळे कंपनीने सूक्ष्म, लघु व मध्यम उद्योग विकास अधिनियम, २००६ अंतर्गत कोणत्याही घटकांची ओळख पटवलेली नाही किंवा त्याबाबत जाहीरनामे मागवलेले नाहीत.

**i.**

ताळेबंद दिनांकानंतर घडलेल्या घटनांचा, व्यावसायिक सावधगिरीच्या तत्त्वानुसार, खाती अंतिम करताना योग्य प्रकारे विचार करण्यात आलेला आहे, जोपर्यंत टिपांमध्ये अन्यथा नमूद केलेले नाही.

**ii.**

मागील वर्षाशी संबंधित आकडेवारी आवश्यकतेनुसार पुनर्गठित / फेरवर्गीकृत करण्यात आलेली आहे.

आमच्या संलग्न अहवालानुसार
अनुसूची क्र. १ ते ३९ साठी स्वाक्षऱ्या

**संलग्न आर्थिक विवरणांवरील टिपा (Notes to Financial Statements) या ताळेबंदाचा अविभाज्य भाग आहेत.**
**आमच्या संलग्न लेखापरीक्षण अहवालानुसार**
**शरद ए. वझे अँड कंपनी**
सनदी लेखापाल (Chartered Accountants)
फर्म नोंदणी क्र. : १०९९११८W

| स्वाक्षरी | स्वाक्षरी | स्वाक्षरी | स्वाक्षरी | स्वाक्षरी |
|---|---|---|---|---|
| (सीए शरद ए. वझे) | संदीप एस. ओव्हाळ | सौ. पल्लवी निर्मळ | सौ. मंजिरी मनोळकर, भा.प्र.से. | दीपक तावरे, भा.प्र.से. |
| भागीदार | मुख्य कार्यकारी (वित्त) | सचिव / मुख्य कार्यकारी (प्रशासन) | व्यवस्थापकीय संचालक | संचालक |

सभासद क्र. : ३४३५४
UDIN :२५०३४३५४BMOMUP५१८६
दिनांक : १० सप्टेंबर २०२५

## महाराष्ट्र राज्य शेती महामंडळ मर्यादित, पुणे
## (महाराष्ट्र शासनाचा उपक्रम)
## ३१ मार्च २०२३ रोजी समाप्त वर्षासाठी रोकड प्रवाह पत्रक

(रु. लाखांमध्ये)

| तपशील | टीप | ३१ मार्च २०२३ | ३१ मार्च २०२२ |
|---|---|---|---|
| कार्यकारी क्रियाकलापांमधून रोकड प्रवाह | | | |
| करानंतरचा निव्वळ नफा | | २,७९३.३३ | ५,२२९.०९ |
| बंद करण्यात आलेल्या कार्यवाह्यांमधून नफा / (तोटा) (करानंतर) | | - | - |
| घसारा व अमॉर्टायझेशन खर्च | | १६.१० | २१.३७ |
| करासाठी तरतूद | | १५७.६३ | १८५.२४ |
| विनिमय दरातील बदलाचा परिणाम | | - | - |
| मालमत्ता विक्री / वजावटवरील तोटा / (नफा) (निव्वळ) | | - | - |
| वाईट कर्ज / संशयित कर्जासाठी तरतूद | | - | - |
| गुंतवणूक विक्रीवरील निव्वळ तोटा / (नफा) | | - | - |
| नगदीतर खर्च | | - | - |
| लाभांश उत्पन्न | | - | - |
| व्याज उत्पन्न | | -३०७.२८ | -४७३.८३ |
| वित्तीय खर्च | | - | - |
| कार्यकारी भांडवलातील बदलांपूर्वीचा कार्यकारी नफा | | २,६५९.७८ | ४,९६१.८७ |
| यासाठी समायोजन: | | | |
| साठा | | ५.४२ | ६.०२ |
| व्यापार देणी | | ७३.१९ | ३२१.६३ |
| कर्जे व आगाऊ रक्कम | | - | - |
| इतर चालू मालमत्ता | | ३.७३ | -०.०० |
| इतर अ-चालू मालमत्ता | | - | - |
| व्यापार देयके | | - | - |
| इतर चालू दायित्वे | | -१२४.६८ | -४२२.४३ |
| दीर्घकालीन दायित्वे | | १६३.२१ | ४५१.१७ |
| अल्पकालीन तरतुदी | | -३२४.६० | १५९.६६ |
| दीर्घकालीन तरतुदी | | - | - |
| कार्यवाह्यांमधून वापरलेली / निर्माण झालेली रोकड | | २,४५६.०५ | ५,४७७.९१ |
| भरलेला कर (निव्वळ) | | १७५.८१ | १८५.२४ |
| कार्यकारी क्रियाकलापांमधून निव्वळ वापरलेली / निर्माण झालेली रोकड | | २,२८०.२३ | ५,२९२.६८ |
| **गुंतवणूक क्रियाकलापांमधून रोकड प्रवाह** | | | |
| स्थावर मालमत्ता, यंत्रसामग्री व उपकरणांची खरेदी | | २६.२२ | -२६.०२ |
| स्थावर मालमत्ता, यंत्रसामग्री व उपकरणांची विक्री | | - | - |
| गुंतवणूक मालमत्तेची खरेदी | | - | - |
| गुंतवणूक मालमत्तेची विक्री | | - | - |
| समभाग भांडवली साधनांची खरेदी | | - | -२.५० |
| समभाग भांडवली साधनांच्या विक्रीतून मिळकत | | - | - |
| म्युच्युअल फंडांची खरेदी | | - | - |
| म्युच्युअल फंड विक्री / परतफेडीतून मिळकत | | - | - |
| प्राधान्य समभागांची खरेदी | | - | - |
| प्राधान्य समभाग विक्री / परतफेडीतून मिळकत | | - | - |
| शासकीय किंवा विश्वस्तीय रोख्यांची खरेदी | | - | - |
| शासकीय किंवा विश्वस्तीय रोखे विक्री / परतफेडीतून मिळकत | | - | - |
| डिबेंचर्स किंवा बॉंड्सची खरेदी | | - | - |
| डिबेंचर्स किंवा बॉंड्स विक्री / परतफेडीतून मिळकत | | - | - |
| इतर गुंतवणुकांची खरेदी | | - | - |
| इतर गुंतवणुकांची विक्री / परतफेड | | - | - |

| | | | |
|---|---|---|---|
| दिलेली कर्जे व आगाऊ रक्कम | | १७३.१८ | -२०७.८६ |
| कर्जे व आगाऊ रकमेची वसुली | | - | - |
| मुदत ठेवींमधील गुंतवणूक | | -२,९५९.७१ | ८१३.१८ |
| मुदत ठेवींची मुदतपूर्ती | | - | - |
| इतर अ-चालू मालमत्तेतील हालचाल | | - | - |
| प्राप्त व्याज | | ३०७.२८ | ४७३.८३ |
| प्राप्त लाभांश | | - | - |
| गुंतवणूक क्रियाकलापांमधून निव्वळ वापरलेली / निर्माण झालेली रोकड | | -२,४५३.०३ | १,०५०.६३ |
| **वित्तपुरवठा क्रियाकलापांमधून रोकड प्रवाह** | | | |
| भागभांडवल जारी करून मिळकत | | - | - |
| समभागांची पुनर्खरेदी | | - | - |
| दीर्घकालीन कर्जउभारणीमधून मिळकत | | - | - |
| दीर्घकालीन कर्जाची परतफेड | | - | - |
| अल्पकालीन कर्जउभारणीमधून मिळकत | | - | -७,९०९.११ |
| अल्पकालीन कर्जाची परतफेड | | - | - |
| अल्पमत हिस्सा हालचाल | | - | - |
| दिलेला लाभांश (लाभांश वितरण करासह) | | - | - |
| भरलेले व्याज | | - | - |
| वित्तपुरवठा क्रियाकलापांमधून निव्वळ वापरलेली / निर्माण झालेली रोकड | | - | -७,९०९.११ |
| **रोकड व रोकड समतुल्यांमध्ये निव्वळ वाढ / (घट)** | | | |
| रोकड व रोकड समतुल्यांमध्ये निव्वळ वाढ / (घट) | | -१७२.८० | -१,५६५.८१ |
| वर्षाच्या सुरुवातीस रोकड व रोकड समतुल्य शिल्लक | | ३७०.४३ | १,९३६.२४ |
| परकीय चलनातील रोकड व रोकड समतुल्यांवरील विनिमय फरक | | - | - |
| वर्षअखेरीस रोकड व रोकड समतुल्य शिल्लक | १५ | १९७.६४ | ३७०.४३ |

आमच्या संलग्न अहवालानुसार
अनुसूची क्र. १ ते ३९ साठी स्वाक्षऱ्या

**संलग्न आर्थिक विवरणांवरील टिपा (Notes to Financial Statements) या ताळेबंदाचा अविभाज्य भाग आहेत.**
**आमच्या संलग्न लेखापरीक्षण अहवालानुसार**
**शरद ए. वझे अँड कंपनी**
सनदी लेखापाल (Chartered Accountants)
फर्म नोंदणी क्र. : १०९९११८W

| **स्वाक्षरी** | **स्वाक्षरी** | **स्वाक्षरी** | **स्वाक्षरी** | **स्वाक्षरी** |
|---|---|---|---|---|
| (सीए शरद ए. वझे) | संदीप एस. ओव्हाळ | सौ. पल्लवी निर्मळ | सौ. मंजिरी मनोळकर, भा.प्र.से. | दीपक तावरे, भा.प्र.से. |
| भागीदार | मुख्य कार्यकारी (वित्त) | सचिव / मुख्य कार्यकारी (प्रशासन) | व्यवस्थापकीय संचालक | संचालक |

सभासद क्र. : ३४३५४
UDIN :२५०३४३५४BMOMUP५१८६
दिनांक : १० सप्टेंबर २०२५

भारतीय लेखापरीक्षा और लेखा विभाग
INDIAN AUDIT AND ACCOUNTS DEPARTMENT
प्रधान महालेखाकार का कार्यालय ( लेखापरीक्षा) - II महाराष्ट्र, मुंबई शाखा कार्यालय
OFFICE OF THE PRINCIPAL ACCOUNTANT GENERAL (AUDIT) - II MAHARASHTRA
BRANCH OFFICE MUMBAI
दूरभाष सं./ Tel. No. : 022-22054022 / 022-22057360, ई-मेल / E-mail : agcommauMaharashtra@cag.gov.in

**मले /लेप-II/मुंबई शाखा/तकनीकी अनुभाग/MSFCL/2022-23/1256/**372 **दिनांक:** 26/12/2025

**सेवा में,**

प्रबंध निदेशक,
महाराष्ट्र राज्य शेती महामंडल मर्यादित,
शेतीमहामंडळ भवन, 270 भांबुरडा,
सेनापति बापट मार्ग, पुणे -411 016.

**विषय:- 31 मार्च 2023 को समाप्त हुए वर्ष के Maharashtra State Farming Corporation Limited के लेखों पर कम्पनी अधिनियम, 2013 की धारा 143(6)(b) के अंतर्गत भारत के नियंत्रक एवं महालेखापरीक्षक की टिप्पणियां।**

महोदय,

**31 मार्च, 2023** को समाप्त हुए वर्ष के **Maharashtra State Farming Corporation Limited** के लेखों पर कंपनी अधिनियम, 2013 की धारा 143(6)(b) के अंतर्गत भारत के नियंत्रक एवं महालेखापरीक्षक का निरंक टिप्पणी प्रमाणपत्र (Nil comment certificate) संलग्न है।

वार्षिक आमसभा (A.G.M.) होने के पश्चात, वार्षिक रिपोर्ट की तीन मुद्रित प्रतियाँ कृपया इस कार्यालया को भेज दें, साथ ही उपरोक्त लेखों के वार्षिक प्रतिवेदन को विधानसभा में प्रस्तुत करने की तिथि को भी इस कार्यालय को सूचित करें |

**भवदीया,**

संलग्नक: यथोपरि।

**(शुभांगी, *IAAS*)**
**वरिष्ठ उपमहालेखाकार**
**महालेखाकार (लेखापरीक्षा)- II महाराष्ट्र का कार्यालय,**
**शाखा कार्यालय मुम्बई।**

**COMMENTS OF THE COMPTROLLER & AUDITOR GENERAL OF INDIA UNDER SECTION 143(6)(b) OF THE COMPANIES ACT, 2013 ON THE FINANCIAL STATEMENTS OF MAHARASHTRA STATE FARMING CORPORATION LIMITED FOR THE YEAR ENDED 31 MARCH 2023**

---

The preparation of financial statements of **Maharashtra State Farming Corporation Limited** for the year ended **31 March 2022** in accordance with the financial reporting framework prescribed under the Companies Act, 2013 (Act) is the responsibility of the management of the company. The statutory auditor/auditors appointed by the Comptroller and Auditor General of India under section 139 (5) of the Act, is/are responsible for expressing opinion on the financial statements under section 143 of the Act based on independent audit in accordance with the standards on auditing prescribed under section 143(10) of the Act. This is stated to have been done by them vide their Audit Report dated **10 September 2025**.

I, on behalf of the Comptroller and Auditor General of India, have conducted a supplementary audit of the financial statements of **Maharashtra State Farming Corporation Limited** for the year ended **31 March 2022** under Section 143(6)(a) of the Act. This supplementary audit has been carried out independently without access to the working papers of the statutory auditors and is limited primarily to inquiries of the statutory auditors and company personnel and a selective examination of some of the accounting records.

On the basis of my supplementary audit nothing significant has come to my knowledge which would give rise to any comment upon or supplement to statutory auditors' report under section 143(6)(b) of the Act.

**For and on behalf of the**
**Comptroller and Auditor General of India**

**Place: Nagpur**
**Date:** 26/12/2025

26.12.2025

**Accountant General (Audit)-II, Maharashtra**

## महाराष्ट्र राज्य शेती महामंडळ मर्यादित, पुणे
## (महाराष्ट्र शासनाचा उपक्रम)
## थोडक्यात

(रु. लाखांमध्ये)

| अनु. क्र. | तपशील | २०१६-१७ | २०१७-१८ | २०१८-१९ | २०१९-२० | २०२०-२१ | २०२१-२२ | २०२२-२३ |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| १ | भागभांडवल (अदा केलेले) | २७५.०० | २७५.०० | २७५.०० | २७५.०० | २७५.०० | २७५.०० | २७५.०० |
| २ | भागभांडवलाकरिता प्राप्त रक्कम | - | - | - | - | - | - | - |
| ३ | राखीव निधी व शिल्लक | - | - | - | - | - | - | - |
| ४ | निव्वळ स्थिर मालमत्ता | ५११.५९ | ४९२.९६ | ४८५.७६ | ४८२.८२ | ४७१.८५ | ४७६.५० | ४६६.१७ |
| ५ | कार्यवाह्यांमधून उत्पन्न व इतर उत्पन्न | १८७३.४६ | ५६४८.८५ | २७४५.२७ | ३९४९.६२ | ३७०९.६२ | ६५४७.५१ | ४०९६.४१ |
| ६ | मागील कालावधीतील उत्पन्न | - | - | - | ६३२६.५८ | १०५८.८४ | -१३४.३५ | -६.५३ |
| ७ | नफा / (तोटा) | | | | | | | |
| | अ) करपूर्व | ९४.७४ | ४०१६.६७ | १८८१.६४ | ९४२५.२३ | ३९४७.०६ | ५४१४.३५ | २९५०.९६ |
| | ब) करानंतर | ४६.०४ | ३९६९.१९ | १८३०.२९ | ९३६१.७१ | ३८४४.२१ | ५२२९.०९ | २७९३.३३ |
| ८ | राज्य शासनास | | | | | | | |
| | अ) लाभांश | - | - | - | - | - | २४.२३ | १५२.०० |
| | ब) कृषी उत्पन्नकर | ३२८.१६ | ३२८.१६ | ३२८.१६ | ३२८.१६ | ३२८.१६ | - | १५२.०४ |
| ९ | कर्मचाऱ्यांचे वेतन | ६५२.५८ | ५८१.९० | ५७४.८९ | ५५७.५६ | ५७७.०६ | ७६८.६७ | ९०९.६० |
| १० | लेखा वर्षासाठी कर्मचाऱ्यांना एक्स-ग्रेशिया / बोनस देयक | | | | | | | |
| | अ) दर | ८.३३% | ८.३३% | ८.३३% | ८.३३% | ८.३३% | ८.३३% | ८.३३% |
| | ब) रक्कम | ९.८२ | ६.४७ | ७.५८ | १४.०६ | ८.३८ | ३.११ | ३.०० |
| | प्रोत्साहन देयक | - | - | - | - | - | - | - |
| ११ | कर्मचारी कल्याण | ४.८८ | ४.०९ | ९.८२ | ४.६८ | १.७९ | ९.२७ | २.८५ |
| १२ | कर्मचाऱ्यांसाठी ग्रॅच्युइटी तरतूद | ६४.८९ | ५१.९८ | २७.८१ | ३९.४२ | २७.०३ | ३०.९७ | ३१.४८ |
| १३ | कर्जावरील व्याज | ८२२.८२ | ५४२.६६ | ११८.६८ | ८.८३ | ८.८३ | ८.८३ | - |
| १४ | किंमत चढउतार निधी | - | - | - | - | - | - | - |
| १५ | यासाठी बाजूला ठेवलेली रक्कम | | | | | | | |
| | अ) विकास कार्यक्रम व जुन्या मालमत्तेच्या बदलीसाठी | - | - | - | - | - | - | - |
| | ब) यांत्रिक पुनर्वसनासाठी | - | - | - | - | - | - | - |
| | क) शेत माळ्यावरील स्थापत्य कामांसाठी | - | - | - | - | - | - | - |